

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS IR MEDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

DANIELĖ PATAPAITĖ

II kurso studentė

**SOCIALINIŲ TINKLŲ IR ŽINIASKLAIDOS SANTYKIS: SOCIALINĖS MEDIJOS
SVARBA BALTARUSIJOS PROTESTŲ VEIKSMŲ KONTEKSTE 2020**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: lekt. Jūratė Kavaliauskaitė

Vilnius, 2021

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Patapaitė D. Socialinių tinklų ir žiniasklaidos santykis: socialinės medijos svarba Baltarusijos protestų veiksmų kontekste 2020: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; Darbo vadovė: lekt. Jūratė Kavaliauskaitė, 2021. – 149 p.

Reikšminiai žodžiai: žurnalistika, žiniasklaida, socialinės medijos, piliečių žurnalistika, Baltarusija, protestai, vartų stebėtojai, vartų saugotojai

Šiame darbe nagrinėjama socialinės medijos ir profesionalių žurnalistų sąveika Baltarusijos protestų veiksmų kontekste 2020. Prasidėjus protestams ir valdžiai toliau trikdančią nepriklausomos žiniasklaidos darbą, pastebėtas naudojimosi socialiniais tinklais šuolis. Matoma, kad daugelis nepriklausomų žiniasklaidos šaltinių persikėlė į socialines medijas. Tyrimų, kaip žurnalistai išnaudoja socialines medijas nedemokratiškame kontekste, nėra daug ir tai suteikia šiam darbui pagrindą. Remiantis žurnalistikos normatyvinio vaidmens ir funkcijų apibrėžimais, socialinių medijų bruožais bei ypatumais, profesionalių žurnalistų socialinių medijų naudojimo kasdieniame darbe patirtimi, sudarytas giluminiam interviu skirtas klausimynas. Analizuojama socialinių medijų ir žurnalistų sąveika šiandien aktuali dėl aktyvaus vartotojų turinio socialinėse medijose skleidimo ir padidėjusio socialinių medijų, kaip darbo įrankio, naudojimo tarp profesionalių žurnalistų. Darbe iš pačių žurnalistų pozicijos atsakoma, koks žurnalistų požiūris į socialines medijas ir kokia jų sąveika, perteikiant naujienas apie nedemokratinis režimus, kokias naudas duoda ir kokius iššūkius šis bendradarbiavimas kelia. Atlikti pusiau struktūruoti giluminiai interviu su 12 žurnalistų. Kalbinti Lietuvos ir Baltarusijos žurnalistai profesionalai, naujienų ieškantys socialinėse medijose bei palaikantys ryšius ir aktyviai bendradarbiaujantys su jų šaltiniais. Taip atskleidžiami ir palyginami žurnalistų darbo įpročiai, jų skirtumai dirbant įvykio vietoje ir užsiimant *darbastalio* tipo žurnalistika, vaidmuo perteikiant tą patį įvykį, bet dirbant skirtinguose politiniuose kontekstuose. Interviu analizuojami pagal teorijoje labiausiai išryškėjusius bruožus bei daugiausiai kirtinių taškų turinčius aspektus – socialinių medijų vertinimą, informacijos rinkimą, (besi)keičiantį vaidmenį, darbą nedemokratiškame kontekste. Išsiaiškinama, kaip socialines medijas vertina skirtinguose politiniuose kontekstuose dirbantys, bet apie tuos pačius įvykius rašantys žurnalistai, su kokiais iššūkiu jie susiduria, kokią naudą jiems teikia socialinės medijos, kokį vaidmenį sau skiria.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (dalyko rašto darbo, semestrinio, bakalauro, magistro darbo pavadinimas) yra: Socialinių tinklų ir žiniasklaidos santykis: socialinės medijos svarba Baltarusijos protestų veiksmų kontekste 2020

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Danielė Patapaitė
Vardas, pavardė



(parašas)

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 Lentelė. 2020 Pasaulio socialinių tinklų žemėlapis

2 Lentelė. Auditorijos kaita baltarusiškuose Telegram kanaluose

3 Lentelė. Žurnalistų vaidmenys politinio gyvenimo srityje

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Interviu klausimynas
- 2 priedas. Interviu su 15min portalo užsienio naujienų žurnaliste Egle Krikštopaityte
- 3 priedas. Interviu su lrytas portalo ir laikraščio „Lietuvo Rytas“ užsienio naujienų žurnalistu Giedriumi Kanapka
- 4 priedas. Interviu su Delfi portalo užsienio naujienų žurnalistu Vytautu Jokubausku
- 5 priedas. Interviu su Informantu Nr.1
- 6 priedas. Interviu su BNS užsienio naujienų redaktoriumi Raimondu Čiupliu
- 7 priedas. Interviu su LRT Naujienų tarnybos žurnalistu Edvardu Špoku
- 8 priedas. Interviu su Informantu Nr. 2
- 9 priedas. Interviu su Nasha Niva portalo žurnaliste Natasha Lubnevskaya
- 10 priedas. Interviu su laisvai samdoma žurnaliste Julia Vauchok
- 11 priedas. Interviu su tut.by portalo žurnaliste Alesia Pesenka
- 12 priedas. Interviu su Atlantic Council žurnaliste Hanna Liubakova
- 13 priedas. Interviu su Belsat.tv žurnaliste Nasta Reznikava

Turinys

Įvadas.....	7
1. PILIEČIŲ ŽURNALISTIKA IR SOCIALINĖS MEDIJOS	12
2. ŽURNALISTIKOS NORMATYVINIS VAIDMUO SOCIALINĖSE MEDIJOSE	18
2.1. Socialinių medijų vaidmuo, naudos ir iššūkiai žurnalistikoje	21
2.2. Žurnalistika ir socialinės medijos nedemokratiname kontekste	25
3. SOCIALINĖS MEDIJOS IR ŽINIASKLAIDOS SANTYKIS PAGAL ŽURNALISTUS.....	27
3.1. Metodologija.....	27
3.2. Žurnalistų, socialinių medijų ir piliečių žurnalistikos sąveikos ypatumai.....	29
3.3. Socialinių medijų informacijos patikimumas - žurnalistų požiūris	33
3.4. Socialinių medijų formuojamos žurnalisto ir žiniasklaidos rolės.....	38
3.5. Žurnalistų darbas nedemokratiname kontekste: jų požiūris į „Telegram“ ir Nexta kanalą... 43	
IŠVADOS	49
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	52
Priedai.....	57
Summary.....	148

Įvadas

„Ateityje visi būsime naujienų reporteriais“, - tokią pranašystę savo knygoje *The Dilbert Future* dar 1998 m. skelbė Scott Adamas.¹ Šiandien drąsiai galima teigti, kad toji ateitis atėjo. Žurnalistai ilgą laiką atliko vartų saugotojų vaidmenį, nuo kurio priklausė, kokia surinkta informacija pereis per jų vartus ir pasieks auditoriją, kaip bus dėliojama naujienų darbotvarkė. Visa tai buvo daroma pagal specifinius žurnalistų naujienų atrankos kriterijus.² Taip žurnalistai ir žiniasklaidos priemonės turi galią numatyti bei nuspręsti, kokią informaciją gaus jų auditorija ir koks bus naujienų srautas. Atlikdami vartininkų funkciją žurnalistai „formuoja auditorijos supratimą apie tai, kaip atrodo pasaulis“. ³ Tačiau visa tai griauja interneto ir susikūrusių naujųjų medijų atsiradimas. Dabar naujienos ir įvairi informacija žmonėms tampa nuolatos pasiekiami, į naujienų kūrimą vis aktyviau įsitraukia ir pati auditorija.

Socialinės medijos pakeitė, kaip yra pateikiamos naujienos, ir tapo vienu pagrindinių karščiausių naujienų šaltinių. Kadangi griežtos naujienų kontrolės nebėra, informacija pasiekama visiems ir kuriama visų, Axel Brunsas pastebi, kad atsiranda dar viena informacijos gamybos ir sklaidos logika. Dėl nesibaigiančio naujienų srauto ir pakitusio žiniasklaidos darbo vartų saugotojo idėja žiniatinklio aplinkoje jo nebetenkino, todėl jis pristatė terminą vartų stebėtojas, kuris atspindi naujai susiformavusius naujienų vartojimo ir jų sklaidos įpročius, atsiradusius dėl interneto įtakos. A. Brunsas siūlo kalbėti ne tik apie žurnalistus kaip vartininkus, bet ir apie informaciją skleidžiančius naujųjų medijų vartotojus kaip vartus stebinčius bibliotekininkus. Jis teigia, kad, vietoje atrankos prie vartų, jie veikia kaip bibliotekininkai, nes „įgyja kuo daugiau žinių apie savo sritį, kad galėtų nukreipti vartotojus tinkama linkme [...] jie negali ir nemėgina apriboti vartotojų prieigos prie kitų darbų, esančių visoje bibliotekoje arba prieinamų už jos ribų“. ⁴ Kitaip tariant, vartotojai aktyviai stebi įvairius naujienų ir kitų šaltinių vartus, siekdami išskirti svarbią medžiagą, kai ši tampa prieinama. Autorius pastebi, kad skaitmeniniame amžiuje auga ne tradicinio vartininko, o vartų stebėtojo vaidmuo. Dėl to informacijos erdvėje atsiranda dar viena santykio su informacija logika, kuri iš dalies parodo, kad bendradarbiavimas su vartotojais profesionaliems žurnalistams kaip vartų saugotojams

¹ Adams Scott, *The Dilbert Future: Thriving on Business Stupidity in the 21st Century*, Harper Business; Illustrated edition, 1998, 202.

² Bruns Axel, *Gatewatching, Not Gatekeeping: Collaborative Online News.* Media International Australia 107, no. 1, 2003 Gegužė, 31–44, 31.

³ Shoemaker Pamela ir Vos Tim, *Gatekeeping Theory*. Routledge, Niujorkas 2009, 3.

⁴ Bruns Axel, *Gatewatching: Collaborative Online News Production*. Peter Lang Publishing, JAV, 2005, 16.

yra būtinas. Vis tik dėl didžiulio naujienų srauto ir išaugusio vartotojų gebėjimo dalyvauti naujienų kūrimo procesuose vartininkų vaidmuo, nors į jį žvelgiama vis inovatyviau, lieka itin svarbus.⁵

Kad socialinės medijos padarė ir daro įtaką žiniasklaidai bei žurnalistų darbo praktikai, sutinka įvairūs tyrėjai. Socialinės medijos tapo ne tik įprastu ir kasdien naudojamu žurnalistų darbo įrankiu, tačiau ir atsivėrė auditorijai. Šiame darbe socialinės medijos ir socialiniai tinklai bus naudojami kaip sinonimai. Komunikacija iš vienakryptės tapo daugiakrypte, interaktyvumas ir operatyvumas tapo vienu iš svarbiausių internetinės žiniasklaidos aspektų. Kartu su internetu ir socialinių medijų augimu pastebėtas ir piliečių žurnalistikos suaktyvėjimas. Vartotojai patys gilinasi ir analizuoja įvairias temas aktualias viešajam gyvenimui bei interesams, stebi ir kuria informacijos srautą, kuris aktualus ir kitiems piliečiams. Tyrėjai pabrėžia, kad tai prisideda prie informuotos demokratijos kūrimo, o profesionalių žurnalistų bendradarbiavimas su piliečių žurnalistais yra reikalingas.⁶

Būtent toks bendradarbiavimas ypač praverčia, kai padeda žurnalistams perteikti naujienas iš vietų, į kurias jie patekti negali, jų darbo sąlygos yra komplikotos ar pagrindinė šalies žiniasklaida priklauso nedemokratinėi valdžiai ir dėl to yra cenzūruojama.⁷

Tokią profesionalių ir piliečių žurnalistų bendradarbiavimo svarbą dar kartą išryškėjo, kai 2020 m. rugpjūčio pradžioje viso pasaulio akys nukrypo į Baltarusiją. Kai rugpjūčio 9-ąją Baltarusijos autokratinis prezidentas Aliaksandras Lukašenka, paskelbė gavęs daugiau nei 80 proc. balsų, buvo perrinktas šeštajai prezidentavimo kadencijai, šalyje prasidėjo taikūs masiniai protestai. Šie rinkimai unikalūs ne tik dėl tokio protestų masto, bet ir dėl precedento neturinčio socialinių medijų vaidmens vienijant skirtingus šalies regionus bei socialinius sluoksnius, skiedžiant objektyvią informaciją ir formuojant nuomonę.

Pagal „Reporteriai be sienų“ sudaromą žiniasklaidos laisvės indeksą Baltarusija užima 153 vietą.⁸ Valdžia turi visišką visų televizijos kanalų kontrolę, o valdžią kritikuojantys žurnalistai sulaukia grasinimų, yra areštuojami. Svarbiausios naujienų svetainės blokuojamos, ribojama prieiga prie informacijos ir neužtikrinama informacijos įvairovė. Nepriklausomos medijos kanalai, kaip tut.by, belsat.tv, priverstos veikti iš užsienio valstybių, tačiau net ir ten valdžios organų yra persekiojamos.⁹ Per Baltarusijos protestus A.Lukašenkos valdžia nusprendė imtis dar reikšmingesnių žiniasklaidos darbo apribojimų – uždaryti pagrindiniai nepriklausomi portalai, atvykstantiems žurnalistams nesuteikiamos akreditacijos, iš esamų – atimamos, apie įvykius rašančius, juos fotografuojančius ir transliuojančius žurnalistus bei fotografus pradėta persekioti ir net areštuoti.

⁵ Brems Cara, *The connected journalist : Social media and the transformation of journalism practice*, Hybridity and the News: Hybrid Forms of Journalism in the 21st Century: Electronic Proceedings, 2015, 18-34, 27.

⁶ Goode Luke, *Social news, citizen journalism and democracy*, New Media & Society 11(8) University of Auckland, NZ., 2009, 1294

⁷ MacDuffee Metzger, M., & Tucker, J.. *Social Media and EuroMaidan: A Review Essay*. *Slavic Review*, 76(1), 169-191.

⁸ Reporters Without Borders, Belarus, 2020. <<https://rsf.org/en/belarus>> [Žiūrėta 2021 01 09].

⁹ Ten pat.

Buvo nutraukiama interneto prieiga.¹⁰ Visais įmanomais būdais ėmus komplikuoti žurnalistų darbą, būtent socialinės medijos tapo pagrindiniu baltarusių necenzūruotų žinių šaltiniu. Tai parodė, kad autoritarinei vyriausybei monopolizavus žiniasklaidos priemones socialinės medijos gali tapti esmine priemone informacijos skleidimui ir jos perdavimui Vakarų žiniasklaidos platformoms, kurios pasiekiamos didesnei auditorijai. Bet svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad socialinių medijų naudojimo sėkmė politinių pokyčių kontekste labai priklauso nuo bendros šalies ir žiniasklaidos politikos specifikos.¹¹

Prasidėjus protestams ir valdžiai toliau trikdant nepriklausomos žiniasklaidos darbą pastebėtas socialinių tinklų naudojimo šuolis. Informaciją realiu laiku gauti buvo sunku, tačiau įmanoma, padėti gelbėjo užkoduoti socialinių tinklų kanalai, kurių veiklos nepavyko nutraukti išjungiant internetą. Iš jų išsiskyrė „Telegram“ platforma. Joje veikė decentralizuoti naujienų šaltiniai, kurie rėmėsi vartotojų medžiaga ir anonimine informacija. Vienu iš fenomenų tapo kanalas „Nexta“, virtęs labiausiai sekamu „Telegram“ kanalu.¹² Būtent į šią platformą persikėlė ir daugelis nepriklausomų žiniasklaidos šaltinių. Profesionalių žurnalistų darbas kito ir taikėsi prie visos socialinės medijos.

Socialiniai tinklai tampa svarbūs įgyvendinant politinius pokyčius, skatinant piliečių įsitraukimą, suteikiant galią piliečių žurnalistikai. Socialinių medijų vaidmuo ypač svarbus nedemokratiškame kontekste dirbantiems žurnalistams. Tyrimai rodo, kad nepriklausoma žiniasklaida turi įtakos šalies perėjimui prie demokratijos, o kai kurie iš jų išryškina žiniasklaidą ne tik kaip papildomą faktorių, bet ir kaip permainų pagrindą.¹³ Daugelyje autoritarinių šalių internetas suteikia žodžio laisvę ar bent daugiau laisvių nei dažniausiai valdžios kontroliuojamos tradicinės medijos. Nepriklausomos internetinės žiniasklaidos platformos vis dar randa būdų, kaip išlikti veiksnoms, nepaisant bandymų jas uždaryti; žurnalistai, kai trikdomas jų darbas, išnaudoja socialines medijas.

Vis dėlto socialinėse medijose plinta ne tik žurnalistų patikrinta informacija, dėl didelio informacijos srauto atsiranda jos perteklius. Žmonėms sunku apdoroti visą informaciją, įvertinti informacijos ir naujienų patikimumą. Galima pastebėti, kad ir žurnalistai susiduria su tokia pačia dilema, kai jiems dirbti nori padėti vis daugiau piliečių, o piktavališkos jėgos gali ir kliudyti dirbti, imituoti piliečių balsą.¹⁴ Padidėjus informacijos srautui, padidėjo ir medžiagos kiekis, kurį reikia

¹⁰ Makhovsky Andrei ir Balmforth Tom, „Internet blackout in Belarus leaves protesters in the dark“, Reuters, 2020 rugpjūčio 11 d. <<https://www.reuters.com/article/us-belarus-election-internet-idUSKCN2571Q4>> [Žiūrėta 2021 01 09].

¹¹ Bardici Minavere Vera, „A Discourse Analysis of the Media Representation of Social Media for Social Change - The Case of Egyptian Revolution and Political Change“, Magistro darbas, Malmö Universitetas, 2012, 3.

¹² Bush Daniel, „No Modest Voices: Social Media and the Protests in Belaru“s, Stanford University, 2020 rugpjūčio 28 d. <<https://fsi.stanford.edu/news/no-modest-voices-social-media-and-protests-belarus>> [Žiūrėta 2021 01 09].

¹³ Repnikova Maria, *Media Oversight in Non-Democratic Regimes: The Perspectives of Officials and Journalists in China*, CARGC Papers 5, 2015, 3.

¹⁴ Singer P W ir Emerson T. Brooking. *Likewar: The Weaponization of Social Media*, Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt, 2018.

patikrinti, o tai reiškia ir daugiau atsakomybės, nes prieš pateikiant karštą naujieną kartais patikrinti informaciją gali būti sudėtinga, ypač, kai pagrindinis naujienos šaltinis - vartotojų medžiaga socialinėse medijose.

Apžvelgiant žurnalistų darbą nedemokratinuose režimuose, dažniausiai tyrinėjama, kaip tokiuose režimuose žurnalistai konceptualizuoja normatyvinį savo vaidmenį ir perteikia naujienas. Jei kalbama apie tai, kaip žurnalistai išnaudoja socialines medijas, tyrimai daugiausiai atliekami su Vakarų šalimis¹⁵, o kai tiriami nedemokratiniai kontekstai, tuomet daugiau dėmesio skiriama socialinėms medijoms. Tad nėra tiriamas socialinių medijų ir profesionaliosios žurnalistikos santykis bei ryšiai, kaip socialinės medijas žurnalistai pasitelkia nedemokratinuose kontekstuose žurnalistai. Tyrimų, kaip žurnalistai išnaudoja socialines medijas nedemokratiškame kontekste, nėra daug, tad čia ir yra tyrimo **problema**, kuri suteikia pagrindą šiam darbui. Teigiama, kad socialinės medijos pakeitė žurnalistų darbą, todėl A.Brunsas pastebi, kad vartų stebėtojai žurnalistams sukuria naujų iššūkių, todėl įdomu, kaip žurnalistai juos patys mato ir kaip su jais dorojasi. Kyla klausimas, koks yra profesionalių žurnalistų ir socialinių medijų santykis, perteikiant politinius įvykius, vykstančius nedemokratiname kontekste, bei kaip patys žurnalistai mato savo vaidmenį besikeičiančioje informacinėje medijų aplinkoje.

Darbe keliamas **tikslas** — **atsakyti į klausimą**, koks yra žurnalistų požiūris ir sąveika su socialinėmis medijomis, perteikiant naujienas apie nedemokratinus režimus, iš pačių žurnalistų pozicijos bei kokius iššūkius ir naudas tai kelia žurnalistams.

Darbo tikslą pasiekti padės išsikelti keturi **uždaviniai**:

1. Pristatyti piliečių žurnalistikos sąvoką ir jos sąsajas su socialinėmis medijomis.
2. Išsiaiškinti normatyvinį žurnalistikos vaidmenį, kokius iššūkius kelia ir privalumus jai suteikia socialinės medijos.
3. Remiantis teorija, suformuoti klausimyną praktiniam tyrimui (pusiau struktūruotiems interviu).
4. Remiantis suformuluotais svarbiausiais tyrimo aspektais, atlikti išsamią interviu analizę.

Tyrimo metodologija – siekiant atsakyti į iškeltą pagrindinį tyrimo klausimą buvo atlikti pusiau struktūruoti giluminiai interviu su 12 žurnalistų, rašančių apie Baltarusijos įvykius. Plačiau apie tai, kaip buvo atliktas tyrimas aprašyta metodologijos dalyje. Žinoma, kokybiniai interviu jokių apibendrinančių išvadų daryti neleis, tačiau tai yra tinkamas būdas kelti prielaidas apie tai, kaip

¹⁵ ING, *A global study into the impact of social media on the activities of PR professionals & journalists, news & news dissemination*, Amsterdamas, 2015.

žurnalistai vertina socialines medijas bei mato savo vaidmenį, perteikiant svarbius politinius įvykius nedemokratiname kontekste.

Darbo struktūra. Darbas suskirstytas į tris dalis. Pirmojoje dalyje teoriškai pristatoma piliečių žurnalistikos sąvoka, siekiant išryškinti, kaip ši veikla suaktyvėjo ir kito atsiradus socialinėms medijoms. Antroje dalyje apžvelgiama, koks yra žurnalistų normatyvinis vaidmuo, kokius iššūkius, privalumas ir trūkumus jiems sukuria socialinės medijos ir nauji besiformuojantys vartotojų vaidmenys bei socialinių medijų naudojimas savo darbe nedemokratinuose kontekstuose. Taip paaiškinama, kodėl šiame darbe pasirinkta analizuoti būtent socialinių medijų ir žurnalistų sąveiką, perteikiant naujienas apie Baltarusijos protestus. Trečioji darbo dalis – kokybinis tyrimas, kuriame per keturis skirtingus aspektus analizuojamos žurnalistų pozicijos.

1. PILIEČIŲ ŽURNALISTIKA IR SOCIALINĖS MEDIJOS

Piliečių žurnalistika – tai vartotojų, neturinčių žurnalistinio išsilavinimo ar nedirbančių žiniasklaidos priemonėse, kuriamas žurnalistinis turinys internete, apimantis praktikas, kaip tinklaraščių rašymas, nuotraukų ir vaizdų įrašų ar liudininkų komentarų apie įvykius dalijimusi interneto socialiniuose tinkluose.¹⁶ Pastebima, kad piliečių žurnalistų kuriamas turinys prisideda prie demokratijos ir pilietiškumo vystymosi, nes jie socialinėse medijose ar kitose platformose dalijasi turiniu, kuris gali plėtoti demokratinius diskursus.¹⁷ Svarbu pabrėžti, kad piliečių ar dalyvaujamoji žurnalistika yra neprofesionali veikla. Tai yra laisvalaikio ir saviraiškos priemonė, kurios tikslas – pastoviai informuoti visuomenę.¹⁸ Piliečių žurnalistika neturi visiškai nusistovėjusių apibrėžimo ribų.

Nors piliečių žurnalistika gali reikštis ne tik internete, tačiau būtent web 2.0 pradėjo kurti naują jos kultūrą ir socialines praktikas. Padaugėjo mėgėjiškos ir neprofesionalios medžiagos, turinio daljimosi ir bendro turinio kūrimo. Vis dėlto, ji aprėpia daugiau nei internetinę žiniasklaidą. Televizija, radijas taip pat įtraukia piliečių žurnalistikos elementų ir pasinaudoja įvykių liudininkų nufilmuotais vaizdais, garsais, komentarais. Bet pastebima, kad dabar piliečių žurnalistika telkiasi būtent internete ir jame vartotojų aktyvumas yra didžiausias.

Piliečių žurnalistikos gimimas dažnai priskiriamas Pietų Korėjos tinklalapiui *OhmyNews*. Principas buvo paprastas – kiekvienas gali dalyvauti informacijos kūrimo procese. Skaitytojai tapo dalyviais ir pakeitė savo statusą iš informacijos gavėjų į teikėjus. *OhmyNews* žinomas ne tik dėl to, kad yra laikomas šios srities pradininku (įkurtas 2000 m. vasario 22 d.), bet ir dėl to, kad sukūrė sėkmingą modelį su piliečiais kaip žurnalistais ir profesionaliais redaktorais, kurie atrenka turinį. Vis dėlto, pirmąsias piliečių žurnalistikos ištakas galima pastebėti jau XX a. 7 dešimt., kai Abraham Zapruder su mėgėjiška kamera nufilmavo John F. Kennedy nužudymą per mitingą Dalase. Tai galima laikyti piliečių žurnalistika, kuri parodo šios žiniasklaidos netikėtumo ir nepatyrimo bruožą.

Piliečių žurnalistikos praktika ir jos svarba įvykių pateikime netruko paplisti visame pasaulyje. Medijų analitikai pažymi, kad šios žiniasklaidos aktyvumas išaugo po 2004 m. sprogdimų Madride, cunamio Pietų Azijoje ir 2005 m. per eilę planuotų teroristinių sprogdinimų Londone.¹⁹ Pabrėžiama, kad piliečių žurnalistikos aktyvumas paprastai susijęs su ypatingais įvykiais.

Piliečių žurnalistika pasižymi atvira prieiga prie informacijos ir jos laisvu dalijimusi. Informacija pateikiama iš daugiau perspektyvų, yra skaidresnė ir gali net labiau atskleisti tikrovę

¹⁶ Goode, 1288.

¹⁷ Bardici, 22.

¹⁸ Pečiulis Žygyntas, *Žiniasklaida ir žurnalistika daugiatėpės raiškos eroje*,. Informacijos Mokslai. Vilniaus Universitetas, Vilnius, 2009, 51.

¹⁹ Pečiulis, 43.

perteikdama tam tikras problemas nei pagrindinės žiniasklaidos priemonės.²⁰ Galimybių plisti vartotojų informacijai suteikė moderniosios technologijos. Pasak Ž.Pečiulio, čia pabrėžiamos „susilieji mo, sluoksniavimo, bendradarbiavimo sąvokos“.²¹

Piliečių žurnalistai siekia padėti profesionalams ir užpildyti informacijos vakuumą. Jų intencija – skleisti nepriklausomą, patikimą, tikslią ir svarbią informaciją, kuri būtų reikalinga demokratijai ir jos plėtrai.²² Piliečių žurnalistika įduoda demokratiją į piliečių rankas, tad kiekvienas, turintis įrašinėjimo įrenginį, gali būti piliečių žurnalistu ir siekti visuomenės nuomonės pokyčio. Piliečių žurnalistika, kaip ir profesionali žurnalistika, remiasi tomis pačiomis žurnalistinėmis vertybėmis, jos misija – tiesos viešinimas, objektyvumas, tikslingumas, praktikoje skiriasi informacijos pateikimo priemonės bei kokybė.

Šios žurnalistikos sėkmingą plitimą užtikrino tai, kad internetas suteikia piliečiams didesnę informacijos pasirinkimą ir nenutrūkstamą prieinamumą prie jos. Šie elementai leidžia vartotojams patiems analizuoti ir gilintis į juos dominančias temas bei patiems turėti informacijos srauto kontrolę.²³ S.Steensen pastebi, kad dvi svarbiausios internetinės žurnalistikos savybės yra operatyvumas ir interaktyvumas. Dėl pastarųjų piliečių žurnalistika ėmė toliau sėkmingai vystytis.

Interaktyvumas – vienas svarbiausių naujųjų medijų bruožų. Jis išplečia žiniasklaidos ir jos auditorijos santykį. Anksčiau buvo nedaug būdų, kaip auditorija gali bendrauti su redakcija, dabar žiniasklaidos vartotojai, nepalikę medijos, per kurią vartojamas turinys, internete gali komentuoti, reaguoti, susisiekti su turinio autoriumi. Komunikacija internete, kaip išskyrė McQuail, iš vienkryptės tampa dvikrypte ir daugiakrypte.²⁴ Medija leidžia auditorijai atlikti socialinę, išraiškos, kontrolės ir informavimo funkciją. Taip interaktyvumas keičia ir dalyvių vaidmenis. Redakcijoms belieka pripažinti vartotojų vaidmenis jų naujienų gamybos procese, nes jie gali tapti vertingais informacijos šaltiniais, be to, tai leidžia geriau sužinoti, kokio turinio nori auditorija.

Tai padidino spaudimą ir profesionaliems žurnalistams, todėl jiems atsirado poreikis užmegzti dialogą su piliečiais. Kaip pastebi L.Nevinckaitė, toks interaktyvumas leidžia naujienų kūrėjams pasinaudoti ir pateikti piliečių pateikiamas naujienas.²⁵ Pasak D.Berkowitz: „Paprasčiausiai, žurnalistika daugiau nebedominuoja mediaskope kaip šaltinis, padedantis visuomenei daugiau

²⁰ Tilley Elspeth ir Cokley John, *Deconstructing the discourse of and why it matters*, Pacific Journalism Review 14 (1). Pacific Media Centre, School of Communication Studies, Auckland University of Technology, Aotearoa, Naujoji Zelandija. 2008, 103.

²¹ Pečiulis, 43.

²² Bowman, S. ir Willis, C, *We Media: How audiences are shaping the future of news and information*, Reston, VA: The Media Center at the American Press Institute. 2003, 9.

²³ Althaus Scott L ir Tewksbury David, *Patterns of Internet and Traditional News Media Use in a Networked Community*, Political Communication, 17:1, 21-45 2000, 25.

²⁴ McQuail Denis, *McQuail's Mass Communication Theory*, 6 leid., SAGE Publications Ltd, Apple Books, 2010, 1767.

²⁵ Nevinskaitė, Laima. *Šiuolaikinės Medijos ir Masinės Komunikacijos Teorijos*. Vilnius, 2011., 60.

sužinoti apie save. Vietoje to, žurnalistika tapo holistinio žiniasklaidos elementų derinio dalimi, kuris, sąmoningai ar ne, pateikia žmonėms įvairių žvilgsnių į juos supantį pasaulį.²⁶

Kitas aspektas – operatyvumas, kuris, kaip pabrėžia S.Steensen, savaime apibrėžia, kas yra naujiena. Jei naujiena nebus pateikiama iš karto – ji jau nebe naujiena. Todėl internetas tapo toks patrauklus auditorijai savo operatyvumu, kuriuo dažnai lenkia net ir tradicines žiniasklaidos priemones. Būtent greitas naujienos pateikimas yra viena esminių piliečių žurnalistikos savybių. Čia iškyla kita problema, nes dėl greičio nukenčia kitos svarbios žurnalistikos vertybės – faktų tikrinimas ir tikslumas.²⁷

Vis dėlto mokslininkai atkreipia dėmesį, kad piliečių įsitraukimas į naujienų kūrimą yra daug žadantis. Svarbu pabrėžti, kad toks žmonių dalyvavimas prisideda prie informuotos demokratijos ir pilietiškumo kūrimo. Nustatyta, kad autoritariniuose kontekstuose, kur yra taikoma tam tikra cenzūra, piliečių žurnalistika išlaisvina nuo propagandos, skleisdama alternatyvią informaciją.²⁸

Kaip pastebi M.Deuze, piliečių žurnalistikos ateitis gali priklausyti nuo bendruomenės kūrimosi aplink naujieną, kuri, dažniausiai, jau yra aktuali. Ateitis gali priklausyti ir nuo to, kaip profesionalūs žurnalistai kartu su įsitraukusiais piliečiais ketina kurti viešąją erdvę. Kaip pastebėjo Dan Gillmore, anksčiau „pirmąją istorijos dieną“ buvo vadinama tradicinė žiniasklaida, o dabar jos juodraščių parašo pilietis.²⁹ Tokie piliečių raiškos modeliai yra labai svarbūs ir demokratinio diskurso vystymui.³⁰ Juk patys piliečiai yra priklausomi nuo informacijos, o patikima informacija ypač reikalinga perteikiant svarbius šalies politinius sprendimus. Per krizę patikimi informacijos šaltiniai yra būtini, tačiau šalyse, kur žiniasklaida yra priklausoma ir kontroliuojama valdžios, jiems tenka ieškoti alternatyvų, kuria ir tampa socialinės medijos. Dauguma mokslininkų socialines medijas sieja su vartotojų sukurtu turiniu. Tai svarbiausia dabartinės medijų raidos tendencija.

Mokslininkai pastebi, kad socialinės medijos yra glaudžiai susijusios su Web 2.0 ir kartais net kaip sinonimas vartojamas terminas, kuris jau yra žinomas nuo 2004 metų. Web 2.0 tapo technologine socialinių medijų platforma, kurioje esančios priemonės leidžia kurti daugiakryptę komunikaciją.

²⁶ Bruns Axel, *Gatewatching and News Curation*, Peter Lang Publishing, Niujorkas, 2018, 55.

²⁷ Steensen Stehen, *Cozy Journalism. The rise of social cohesion as an ideal in online, participatory journalism*. Journalism Practice. 5. 687-703. 2001, x3.

²⁸ Sheen Greg Chih-Hsin, Tung Hans H. ir Wu Wen-Chin, *Citizen Journalism and Credibility of Authoritarian Government in Risk Communication Regarding the 2020 COVID-19 Outbreak: A Survey Experiment*, New York University Abu Dhabi, Saadiyat Island P.O Box 129188, Abu Dabis, UAE, 2020, 3.

²⁹ Allan Stuart ir Thorsen Einat. *Citizen Journalism– Global Perspectives*, Peter Lang Inc., International Academic Publishers. 2009, 3.

³⁰ Kaufhold Kelly, Sebastián Valenzuela, ir Homero Gil de Zúñiga, *Citizen Journalism and Democracy: How User-Generated News Use Relates to Political Knowledge and Participation*. Journalism & Mass Communication Quarterly - Journalism Mass Commun. 87. 515-529, 2010, 522.

Todėl socialines medijas galima apibūdinti kaip interneto programų grupę, besiremiančią Web 2.0 ideologiniais ir technologiniais pagrindais nei leidžiančią kurti ir keisti sukurtu turiniu.³¹

Taigi, sujungę daugumos mokslininkų pateiktus apibrėžimus ir svarbiausius socialinių medijų bruožus, Caleb T. Carr & Rebecca A. Hayes siūlo tokį šio termino apibrėžimą: „Socialinės medijos yra internete susikūrę kanalai, leidžiantys vartotojams bendrauti ir pasirinktinai dalyvauti realiuoju laiku arba asinchroniškai tiek su plačia, tiek su siaura auditorija, kurie gauna naudos iš vartotojų sukurto turinio ir sąveikos su kitais.“³²

Kaip ir naujienos, socialinės medijos tapo neatsiejamu šiuolaikinio bendravimo metodu ir net galima teigti, kad tai tapo ir naujienų transliavimo forma. Socialinių medijų fenomenas padarė didelę įtaką tradicinei naujienų sklaidai ir kitose medijose.

Šiame darbe socialinės medijos ir socialiniai tinklai bus naudojami kaip sinonimai. Socialinės medijos yra identifikuojamos pagal penkias charakteristikas, iš kurių socialinės medijos atitinka visas arba daugelį jų:

- **Dalyvavimas:** skatina bendradarbiavimą, atgalinį ryšį ir atsiliepimus. Dingsta riba tarp medijų ir auditorijos.

- **Atvirumas:** dauguma socialinių medijų yra atviros vartotojų dalyvavimui: rengia balsavimus, skatina rašyti komentarus, dalintis informacija. Beveik nebėra kliūčių prieiti ir naudotis informacija. Galima išskirti tris atviro elgesio rūšis: informacijos prašymas, informacijos gavimas ir veikimas pagal gautą informaciją.

- **Komunikacija:** tradicinės medijos yra vienakryptės, o socialinė medija skatina daugiakryptę komunikaciją.

- **Bendruomeniškumas:** bendrus interesus turinys žmonės gali laisvai susiburti ir bendrauti juos jungiančia tema.

- **Ryšiai:** dauguma socialinių medijų įsitvirtino dėl savo gebėjimo sujungti įvairias medijas vienoje vietoje, hipertekstualumo.³³

Vartotojai kuria ir dalijasi įvairiu turiniu, todėl su išvardintomis socialinių medijų savybėmis sunku konkuruoti kitoms tradicinėms medijoms. Atsirado daug skirtingų platformų, kur sukurtu turiniu, priklausomai nuo jo paskirties ir norimos pasiekti auditorijos, kūrėjas gali dalytis ar ieškoti.

³¹ Kaplan Andreas ir Haenlein Michael, *Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media*. Business Horizons. 53. 59-68. 0.1016/j.bushor, 2009.09.003, 2010, 60.

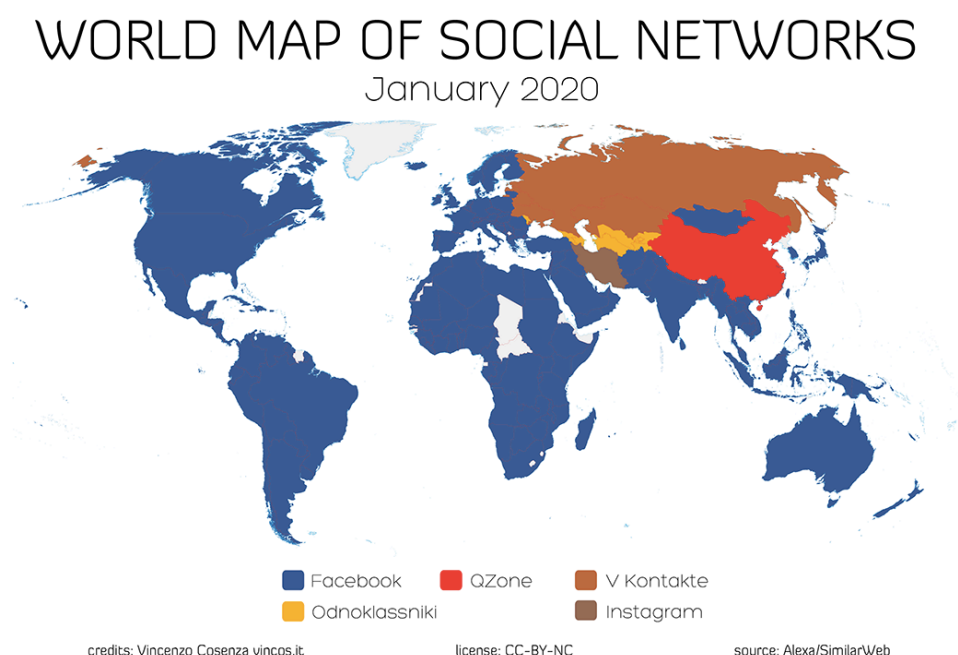
³² Carr Caleb T. ir Hayes, Rebecca A., *Social Media: Defining, Developing, and Divining*, *Atlantic Journal of Communication*, 23:1, 46-65 2015, 50.

³³ Efthymios Constantinides ir Stefan. Fountain, *Web 2.0: Conceptual Foundations and Marketing Issue*,. *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*. 9. 231-244. 10.1057/palgrave.ddmp.4350098, 2008, 232.

Socialinės medijos suteikė dar daugiau erdvės piliečių žurnalistikai plisti, taip išskeldamos naujus iššūkius tradicinei žiniasklaidai. Bet reikia atkreipti dėmesį, kad socialinėse medijose skleidžiamas vartotojų turinys ne visada yra piliečių žurnalistų skleidžiama informacija. Pabrėžiama, kad tai du skirtingi reiškiniai, tik socialinės medijos tapo priemone piliečių žurnalistams greičiau skleisti savo informaciją. Piliečių žurnalistika dėmesį skiria klausimams ir įvykiams, kurie yra aktualūs viešame, o ne asmeniniame kontekste, o turinys svarbus ir demokratiniam valdymui.³⁴

Tyrėjai pastebi, kad dėl socialinių medijų piliečių žurnalistų sąvoka dar labiau išsiplėtė, nes į jų apibrėžimą galima įtraukti ir socialinėse medijose paskelbtus įrašus, žymėjimus ar pasidalijimus. Dėl socialinių medijų formuojasi nauja piliečių žurnalistikos forma.³⁵ Dėl skaitmeninių naujienų kūrimo nyksta riba tarp naujienų kūrėjų ir vartotojų, bet šioje erdvėje greitai plintančios naujienos kelia didelį rūpestį, nes piliečių žurnalistams paprastai trūksta profesionalių mokymų, o jų skleidžiamos naujienos gali mažinti tikslumą. Socialinės medijos palengvina piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą viešosiose problemose.³⁶

Naujausiame Pasaulio socialinių tinklų žemėlapyje vaizduojamos populiariausios svetainės pagal politinį pasaulio žemėlapi (Lentelė 1). Pagal jį matyti, kad daugiausiai įtakos mazgų yra Facebook socialiniame tinkle. Tai pagrindinis socialinis tinklas visose Vakarų valstybėse. Dalyje slavų šalių ryškiai dominuoja – „Vkontakte“.



(Lentelė 1: 2020 Pasaulio socialinių tinklų žemėlapis)³⁷

³⁴ Kim Yeojin ir Lowrey Wilson, *Who are Citizen Journalists in the Social Media Environment?*, Digital Journalism, 3:2, 298-314, 2015, 30.

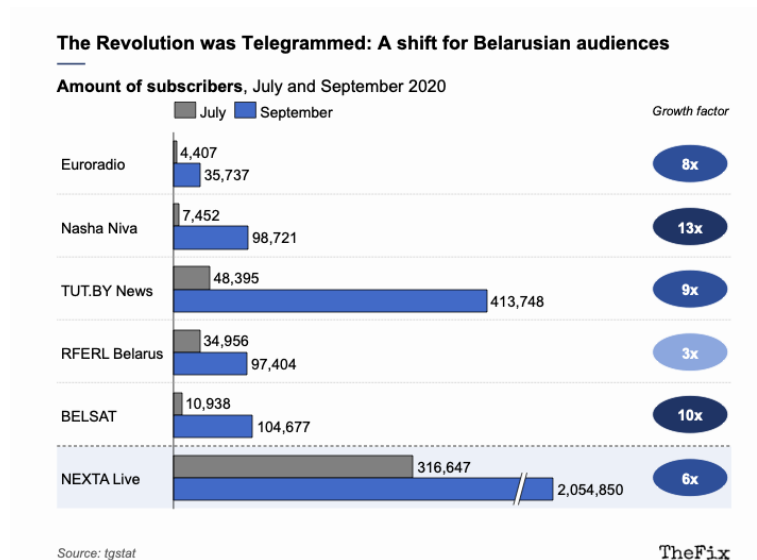
³⁵ Ten pat, 298.

³⁶ Ten pat., 299.

³⁷ Alexa & SimilarWeb, World Map of Social Networks, 2020, < <https://vincos.it/world-map-of-social-networks/>> [Žiūrėta 2021 01 09].

Čia mums svarbu atkreipti dėmesį į Baltarusiją, kurioje, kaip ir visame regione, dominuoja šis socialinis tinklas. Vis dėlto, nuo 2020 m. kovo mėn. užfiksuotas itin staigus augimas „Telegram“ socialiniame tinkle. **(Lentelė 2)** Kaip pastebima, tam įtakos turėjo tai, kad dėl šis tinklas galėjo veikti ir per interneto blokavimą, kuris prasidėjo rugpjūčio 9 d., nes yra šifruota susirašinėjo programa. Kelis mėnesius „Telegram“ buvo daugiausiai kartų atsiųsta programėle Baltarusijoje. Pasak tyrėjų, prie to prisidėjo valdžios žiniasklaidos priemonių blokavimas, tad tai tapo kone vienintelis informacijos šaltinis. Pastebima, kad ten esančiuose kanaluose susiburia vartotojai, turinys tą pačią nuomonę apie politinę situaciją šalyje.³⁸ „Telegram“ tapo vienu svarbiausiu informacijos šaltiniu ir pastebima, kad svarbiausia per interneto blokadą, tad įdomu, su kokiomis panašiomis piliečių žurnalistikos keliamomis problemomis kaip ir kitose platformose šiame socialine tinkle teko susidurti profesionaliems žurnalistams.

Socialinės medijos tapo visuomenės komunikacijos platforma, kuri naikina bendravimo ribas ir į vieną vietą traukia ir jungia pasaulio vartotojus. Tai tapo erdvė dominuoti piliečių žurnalistikai. Socialinės medijos pateikė naujų sąveikos modelių, sukūrė naujas išraiškos formas ir, svarbiausia, paskatino aktyvų piliečių dalyvavimą. Kai kurie teoretikai pastebi, kad dėl to smunka ir žurnalisto kaip vartų saugotojo vaidmuo visuomenėje.³⁹



(Lentelė 2: Auditorijos kaita baltarusiškuose Telegram kanaluose)⁴⁰

³⁸ Euroradio, „Telegram makes it big in Belarus“, 2020 < <https://euroradio.fm/en/telegram-makes-it-big-belarus> > [Žiūrėta 2020 01 09].

³⁹ Gunter Barrie, *News and the Net*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2003, 171.

⁴⁰ Kindrativ Nataliia, *Infographics: How Belarus media move to Telegram*, The Fix, 2020 < <https://thefix.media/2020/09/29/infographics-how-belarus-media-move-to-telegram/> > [Žiūrėta 2020 01 09].

2. ŽURNALISTIKOS NORMATYVINIS VAIDMUO SOCIALINĖSE MEDIJOSE

Žurnalistika yra vienas pagrindinių informacijos šaltinių, be kurių neįsivaizduojamas šiuolaikinis piliečių gyvenimas. Dėl naujų medijų ji taikėsi ir keitė savo formas, tačiau, nepaisant to, vis dar išpildo savo normatyvinį vaidmenį, yra įsipareigojusi demokratijai kaip politinio gyvenimo formai ir nekeičia savo pamatinių principų. Pagal B. Kovach ir T. Rosenstiel, žurnalistikos tikslas — „suteikti žmonėms informaciją, kurios jiems reikia, kad būtų laisvi ir savarankiški“⁴¹. Žurnalistikos pareiga yra tiesa, lojalumas, pirmiausiai skirtas piliečiams, o esmė — nuomonių atspindėjimas. Žurnalistai turi išlikti nepriklausomi nuo tų, apie kuriuos rašo, būti nepriklausomais valdžios stebėtojais, suteikti kritikos ir kompromisų paieškos erdvę piliečiams ir pateikti išsamias bei proporcingas naujienas. Pasak autorių, žurnalistika formuoja bendruomenę ir demokratiją.⁴² Žurnalistika gali prisidėti prie politinio gyvenimo jį stebint ir apie jį informuojant, dalyvaujant viešosios nuomonės formavime ir prieigos užtikrinime.⁴³ D.Randall teigia, kad žurnalistika turi būti patikima, informatyvi ir tarnauti tik tiesai. Jis taip pat pabrėžia žurnalistikos nepriklausomumo ir piliečių informavimo bei įgalinimo svarbą.⁴⁴ Pasak jo, žurnalistas turi išgryninti faktus ir pateikti piliečiams suprantamą ir patikimą informaciją. Galima teigti, kad anksčiau suformuluotos žurnalistikos funkcijos vis dar išlieka norminiu pagrindu.

Žurnalistai supranta, kad dirba visuomenės naudai, yra tam tikras žmonėms atstovaujantis demokratinio *status quo* sargas. Pastebima, kad daugelis autorių išskiria objektyvumą, kaip pagrindinę profesionalaus žurnalisto principą. Taip pat dažniausiai išskiriami tokie profesionalios žurnalistikos principai, kaip aiškumas, skaidrumas, etiškumas, nešališkumas, sąžiningumas, atskaitomybė visuomenei. Vadovaudamasi šiomis vertybėmis žurnalistika atlieka paskirtus vaidmenis. Viena plačiausiai naudojamų žurnalistikos klasifikacijų — pagal D. McQuail, kuris priskiria penkias vaidmenų grupes: informacijos, koreliacijos, tęstinumo, pramogų ir mobilizacijos.⁴⁵ Dažnai minimi ir šie vaidmenys: skleidėjai, aiškintojai, priešininkai ir populistiniai mobilizatoriai.⁴⁶ Tyrimai rodo, kad žurnalistai dažniausiai suvokia kelis savo vaidmenis, bet aiškintojo, skleidėjo ir priešintojo vaidmenys išlieka dominuojantys.⁴⁷ Taigi, pagrindiniai žurnalisto vaidmenys yra stebėtojas ir informatorius. Tačiau pastebima, kad tokios rolės labiausiai tinka demokratinėms šalių žurnalistams.

⁴¹ Kovach Bill ir Rosenstiel Tom. *The Elements Of Journalism*. Niujorkas, 2001, 31.

⁴² Ten pat, 3.

⁴³ Hanitzsch Thomas ir Tim P Vos, *Journalism beyond Democracy: A New Look into Journalistic Roles in Political and Everyday Life*. *Journalism* 19, no. 2 (February 2018): 146–64, 152.

⁴⁴ Randall David, *The Universal Journalist*, 5 leid.. Pluto Press, Londonas. 2016, vii—viii.

⁴⁵ McQuail, 322—325.

⁴⁶ Weaver, David H., Lars Willnat, ir G. Cleveland Wilhoit, *The American Journalist in the Digital Age: Another Look at U.S. News People*. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 96, no. 1 (March 2019): 101–30., 117.

⁴⁷ Ten pat, 115-118.

Todėl, atsižvelgiant į skirtingas šalių kultūras ir politines situacijas, Thomas Hanitzsch ir Tim P. Vos išskyrė 18 žurnalistų rolių, kurios atspindi Vakarų ir ne Vakarų šalių skirtingas žurnalistines kultūras (Lentelė 3):



(Lentelė 3: Žurnalistų vaidmenys politinio gyvenimo srityje)⁴⁸

Vis dėlto, Alfred Hermida pastebėjo, kad socialinės medijos leidžia naujienoms laisvai plisti, taip sumenkindamos žurnalistą kaip vartų saugotoją funkciją, kuri yra suprantama, kaip esminė.⁴⁹ Vartų saugotojų reikšmingumas buvo itin didelis tada, kai žiniasklaidoje dominavo masinės medijos ir ribotas informacijos šaltinių skaičius. Tada jiems teko privilegija ne tik surinkti informaciją, bet dėl ribotos erdvės pateikti tik tai, kas jų auditorijai yra svarbiausia.⁵⁰ Kaip pastebi A. Bruns, tai ne tik pateisina vartų saugotojų praktiką, bet ir reikalauja ypatingo atsakingumo, nes redakcija tampa ta, kuri daro tiesioginę įtaką naujienų darbotvarkei.⁵¹

⁴⁸ Hanitzsch ir Tim, 153.

⁴⁹ Hermida Alfred, *Twittering The News*, Journalism Practice, 4:3, 297-308, DOI: 10.1080/17512781003640703, 2010, 300.

⁵⁰ Bruns Axel, *Gatekeeping, Gatewatching, Real-time Feedback*, Brazilian Journalism Research. 7. 117-136. 10.25200/BJR.v7n2.2011.355, 2011, 119.

⁵¹ Ten pat, 119.

Galima matyti, kad per vartų saugotojus (profesionaliąją žurnalistiką) vartotojus pasiekianti informacija yra kruopščiai atrinkta ir patikrinta tiek žurnalistų, tiek redaktorių, bet aktyvaus dialogo ar įsitraukimo iš auditorijos, kuriai skirta naujiena, dažniausiai nesitikima. Redakcija valdo tai, ko reikia auditorijai, ir turi galią numanyti bei nuspręsti, kokios informacijos srauto ji tikisi. Būtent šią koncepciją sugriauna interneto ir jame susikūrusių naujųjų medijų atsiradimas. Pastebima decentralizacija – žiniasklaidos kontrolė pereina į išorę.⁵² Taip sukuriami ne tik privilegijuotų kūrėjų vienkryptė komunikacija su naujienų vartotojais, bet ir išsiplečia dialogo erdvė bei suvienodinami visi, esantys naujienų srauto lauke.

McQuail pastebėjo vartų saugotojų problemą – nors jie yra naudingi ir pajėgūs susitvarkyti su įvairiomis situacijomis, tačiau būtent jie numato, kaip žinia per jų vartus turi pereiti, todėl pateikiama naujiena yra baigtinė, pasirinkta pagal redakcijos kriterijus.⁵³ O internetas tapo visiems lengvai pasiekiamą viešąją erdvę, kurioje besidalijama ir perimama informacija leidžia sukurti ženkliai platesnį piliečių diskursą. Lygiai taip pat ženkliai išsiplėtė ir žiniasklaidos atstovų informacijos gavimo ir dalijimosi erdvė.

Verta atkreipti dėmesį, kodėl vis dar svarbus ir dėl ko žiniasklaidoje turėtų išlikti sergėtojų vaidmuo. Kaip pastebi Morris Janowitz, šią funkciją vykdantiems žurnalistams svarbiausia sugebėti atskirti ir auditorijai objektyviai perduoti faktus, o ne subjektyvią nuomonę. Žurnalistai gilinaisi į informaciją, ieško teiginių ir šaltinių bei žino, kokius patikimus šaltinius jie turi pasirinkti. Šie kriterijai iš informacijos srauto padeda atrinkti aktualiausias ir patikimą informaciją.

Vartų saugotojai svarbūs ir dėl esančio informacijos pertekliaus – apdoroti didelį kiekį duomenų galimybių trūkumo.⁵⁴ Žmogus nebepajėgia aprėpti visų komunikacijų ir informacijos srautų.

Tyrimai rodo, kad vis daugiau žmonių politikos naujienas ir kitas aktualijas gauna ne iš žiniasklaidos, o iš socialinių tinklų. „Pew Research Center“ tyrimai rodo, kad 2019 m. 55 proc. amerikiečių naujienas kartais arba dažnai gaudavo iš socialinių tinklų: Facebook (52 proc. naujienų srauto), Youtube (28 proc. naujienų) ir Twitter (17 proc.).⁵⁵ A. R. Lee ir kiti tyrėjai pastebi, kad, norint atsirinkti svarbias naujienas iš socialiniuose tinkluose esančio didžiulio jų srauto, reikia daug laiko, energijos ir protinių pastangų. Srauto perkrova mažina vartotojų interesą naujienomis.

⁵² Ten pat, 126.

⁵³ McQuail, 283-285.

⁵⁴ Baranetsky Victoria, „*Information overload is driving us crazy -- and the media can help*“, CNN, 2017, <<https://edition.cnn.com/2017/12/01/opinions/information-overload-new-media-opinion-baranetsky/index.html>> [Žiūrėta 2021 01 09].

⁵⁵ Suciū Peter, „*More Americans Are Getting Their News From Social Media*“, Forbes, 2019 <https://www.forbes.com/sites/petersuciu/2019/10/11/more-americans-are-getting-their-news-from-social-media/#192cd2023e17> [Žiūrėta 2021 01 09].

Saugodami vartus žurnalistai padeda kontroliuoti informacijos srautą, tačiau dėl tokio informacijos kiekio atsiranda ir tie, kurie stebi, kas per tuos vartus pereina. Vartų stebėjimas yra *de facto* neišvengiama tendencija, kuri gali būti naudinga net ir paties žurnalistams.

2.1. Socialinių medijų vaidmuo, naudos ir iššūkiai žurnalistikoje

Pastebima, kad didelės įtakos žurnalistikos praktikos pokyčiams turėjo interneto ir mobiliųjų aplikacijų, kaip priemonių, per kurias pasiekiamos naujienos, populiarumo ir galimybių, augimas. Sutinkama dėl šių medijų padarytos įtakos.⁵⁶ Tai tapo kasdiene žurnalistų praktika. Socialinių medijų interaktyvumas, atvirumas ir daugiaperspektyvumas pakeitė naujienos kūrimą nuo šaltinio paieškos, informacijos tikrinimo iki pačios auditorijos įsitraukimo. Socialinės medijos žurnalistams suteikė daugiau informacijos kanalų, tačiau taip pat ir didžiulį kiekį informacijos, kuri turi pereiti per profesionalų filtrą. Dėl tokio nesustabdomo srauto keičiasi žurnalistams priimtina darbaltalio tipo žurnalistika - jie gali perteikti įvykį nebūdami įvykio sukuryje, o technologijos leidžia dirbti greičiau bei naujienų pateikti daugiau. Prie viso to prisideda ir aktyvus auditorijos įsitraukimas kuriant turinį. tačiau žurnalistai ir toliau turi laikytis svarbiausių savo darbo principų.

Pastebima, kad socialinės medijos ne tik leidžia operatyviai pateikti karščiausias naujienas, bet ir stebėti bei įsigilinti į aktualių viešų žmonių gyvenimus, išplėsti informantų įvairovę, pajvairinti turinį citatomis. Tačiau lygiai taip pat tyrimai atskleidžia, kad socialinėje žiniasklaidoje rastą informaciją patikrinti sunkiau, negalima atmesti naujienų šališkumo galimybes. Socialiniai tinklai gali sukelti dvejonų dėl šaltinių patikimumo, bet tuo pačiu tai yra ir kanalas, kuris leidžia tai daryti.⁵⁷ Ž. Pečiulis atkreipia dėmesį, kad dėl tokio nekontroliuojamo informacijos srauto, daugiaterpės raiškos žurnalistai privalo išmanyti ir taikyti patikimumo informacijos tikrinimo metodus: atkreipti dėmesį į šaltinio autentiškumą, kilmę, kokybę, aktualumą, reputaciją.⁵⁸

Tačiau socialinės medijos sukūrė ir daug iššūkių žurnalistikai dėl, kaip pastebėjo A. Bruns, kitų dalyvių, kaip ekspertų, žinomų asmenų, vartotojų, galėjimo dalyvauti naujienų kūrimo ir sklaidos procesuose.⁵⁹ Socialiniai tinklai prisidėjo prie kintančios žurnalistų rolės formavimosi bei paskatino jį kurti santykį su socialiniais tinklais. Kaip vieną iš tokios raidos padarinių jis išskiria tai, kad žurnalistai atsideria ne taip jiems pažįstamoje padėtyje, nes nebūtinai yra pirmieji, kurie praneša naujieną bei nustato naujienų dienotvarkę taip, kaip buvo įpratę. Autorius pabrėžia, kad socialiniuose

⁵⁶ Pradhan Pitabas ir Kumari Niky, *A study on Journalistic use of Social Media*, Amity Journal of Media & Communications Studies (AJMCS) . Jan-Jun 2018, Vol. 8 Issue 1, 49-59, 50-53.

⁵⁷ Zhang Xinzhi ir Li Wenshu, *From Social Media with News: Journalists' Social Media Use for Sourcing and Verification*, Journalism Practice, 14:10, 1193-1210, 2020, 1194-1196.

⁵⁸ Pečiulis, 51.

⁵⁹ Bruns, *Gatewatching and* 246.

tinkluose žurnalistai praranda kontrolę, nes čia naujienos platformos ir pasiekiamumo nebekontroliuoja žurnalistas ar žiniasklaidos organizacija, nes vartotojų reakcija lemia žurnalisto pavišintos naujienos plitimą. Lygiai taip pat nuo jų priklauso ir kitų šaltinių pateikiamos informacijos matomumas. Vartotojai turi galią stebėti ir kuruoti turinį iš įvairių šaltinių – stebėdami kitų „vartus“ ir maišydami šaltinius jie atveria savo „vartus“, per kuriuos leidžia naujienai toliau plisti socialiniuose tinkluose ir jungtis su kitomis naujienomis. Patys autoriai ir kūrėjai prisideda prie diskusijos vystymo ir skleidimo, tad sąveikauti su socialiniais tinklais jiems tampa svarbu.⁶⁰

Profesionaliems žurnalistams vartų stebėtojai tampa dar vienu iššūkiu. Vartų stebėtojai, kaip apibrėžia A.Burns, „iš esmės viešina naujienas (nurodydami šaltinius) labiau, nei jas skelbia (sudarydami akivaizdžią ataskaitą iš šaltinių)⁶¹“. Jų poreikis iškilo, nes pasidarė aišku, kad žurnalistai ir naujienų redakcijos nebegali aprėpti viso naujienų srauto ir turi išsiaiškinti, kiek jo per numatytą laiką gali perteikti. Redakcijose naujienos galėjo priklausyti ir nuo komercinių susitarimų, etikos, vidaus politikos. Atsivėrusi interneto erdvė redakcijos ribotumą suvokusiai auditorijai tapo galimybe pasiekti daugiau informacijos ir daug platesniu mastu. Šios sąvokos atsiradimas pakeitė suvokimą, kaip priimti platinti naujienas. Tai ypač aktualu toms temoms, kurios, pasak visuomenės, žiniasklaidos specialistų gali būti nepakankamai deramai iškomunikuotos.

Socialiniai tinklai, tokie kaip Facebook ir Twitter, pagreitino procesą, kai naujienos ir viešinamos, ir diskutuojamos viešajame lauke einamuoju laiku, todėl žiniasklaidai tampa kone nebeįmanoma išlaikyti bei valdyti naujienų dienotvarkę. A. Bruns ir Highfield atliktas tyrimas parodė, kad toks *ad hoc* bendradarbiavimas veikia panašiai. Twitter tinkle pranešimais apie įvykį dalijamasi su nuorodomis į kitus pranešimus, ir tai veikia kaip vartų stebėtojo funkcija. Pabrėžiama, kad Twitter pateikia svarbiausius įvykius, vėliau išlieka svarbi ir vartų stebėtojų funkcija, bet pastebima, kad apie tokias naujienas Twitter žinučių yra daugiau nei apie įvykius, kuriems nereikalinga gauti kuo daugiau įvairesnės informacijos, įžvalgų ir skirtingų kampų.⁶² Tampa akivaizdu, jog žurnalistų, kaip informacijos vartų saugotojų ir naujienų dienotvarkės formuotojų vaidmuo, mažta ir jie nebėra centrinė erdvė, kurioje valdomos naujienos.

A.Bruns teigia, kad žurnalistams socialiniai tinklai ir ten vykstantys vaidmenų pokyčiai yra naudingi. Jis pastebi, kad dėl socialinių medijų žurnalistams paprasčiau susisiekti su šaltiniais. Tai vienas svarbiausių bruožų, dėl kurio žurnalistai vertina socialinius tinklus. Jie ne tik patys gali susirasti šaltinius, bet ir sekti, stebėti vertingus vartotojus. Pastebima, kad tokia socialinių tinklų praktika tapo žurnalistų technologinės infrastruktūros dalimi. Kitas svarbus aspektas – informacijos

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Bruns, *Gatewatching, Not Gatekeeping*, 34.

⁶² Bruns Axel ir Highfield Tim, *From news blogs to news on Twitter: gatewatching and collaborative news curation*. In Coleman, S & Freelon, D (Eds.) *Handbook of digital politics*. Edward Elgar Publishing, 2015, Jungtinė Karalystė, 325-339, 332-333.

stebėjimas. Dėl socialinių tinklų redakcijos nebeturi siųsti žurnalistų į visus karščiausius taškus, tačiau jie gali gauti pirminę informaciją. Tai ypač vertinga per tokius įvykius, į kuriuos nuvykti žurnalistui gali būti brangu ar potencialiai pavojinga. Todėl išryškinama socialinių tinklų reikšmė perteikiant naujienas apie užsienio įvykius. Tačiau autorius pastebi ir galimą grėsmę, kad socialinius tinklus stebintys žurnalistai gali turėti savo sekamų vartotojų burbulą, kuriame dažnai gali būti elito atstovai, todėl atsiranda kliūtis įvairovei.⁶³ Įvyko virsmas, kai žurnalistas iš informacijos vartų saugotojo tapo informacijos viešoje erdvėje keitėju.

Norint suprasti, kaip socialinės medijos paveikė žurnalistiką, reikia suprasti, kokios socialinių medijų platformos yra populiariausios tarp žurnalistų. Tyrimai rodo, kad žurnalistai naudojami pagrindiniais socialinės žiniasklaidos kanalais – Facebook ir Twitter. Juose jie dažniausiai gauna ar plėtoja savo istorijas. Vis dėlto, pastebima, kad Twitter tarp žurnalistų dažniau minimas kaip pagrindinis ir pirminis socialinis tinklas, iš kurio gaunama informacija. Manoma, kad mažesni žurnalistų, kurie pasitiki Facebook.⁶⁴ Žiniasklaidos atstovai dažniau linkę minėti Twitter, tačiau tarp vartotojų vis dar dominuoja Facebook.

Tyrimai atskleidžia, kokius santykius žurnalistai palaiko su socialiniais tinklais, kaip išnaudoja juos darbe bei kaip vertina jų patikimumą. Nyderlandų ING atliktas socialinių tinklų poveikio tyrimas parodė, kad didžioji dauguma dalyvių pastebėjo, jog dėl socialinių tinklų įtakos kasdieniam darbui gerokai sumažėjo tradicinių žiniasklaidos kanalų naudojimas. JAV net 90% profesionalų teigė, kad socialinės medijos turi didelę įtaką naujienoms, su tuo sutinka net 71% Vokietijos atstovų. Daugiau nei trys ketvirtadaliai sutiko, kad vartotojų sukurtas turinys, kaip nuotraukos, video bus naudojamas vis daugiau. Kitas svarbus aspektas – informacijos tikrinimas. Buvo patvirtintas lūkestis, kad žiniasklaidos atstovai mažiau užsiims faktų tikrinimu. Net pusė Didžiosios Britanijos žurnalistų sutiko, kad greičiau pateikti naujieną svarbiau nei patikrini faktus. Su tuo sutiko 34 proc. amerikiečių.⁶⁵

Agnes Gulyas bandė išsiaiškinti žurnalistų požiūrį į socialinius tinklus naujienų kūrimo kontekste. Nors teigiama, kad socialinės medijos atlieka svarbų vaidmenį skleidžiant naujienas, tyrime dalyvavę respondentai nebuvo tikri, ar naujienos tikrai pirmiausia pasirodo socialinėse medijose, nors ir buvo labiau linkę su tuo sutikti. Taip pat, nors teigiama, kad socialinės medijos palengvina žurnalistų darbą, padidina efektyvumą ir produktyvumą dėl paprastesnio informacijos keitimosi, tyrimas parodė, kad dauguma nebuvo tikri, ar pagerėjo jų darbo našumas. Tačiau jie sutiko,

⁶³ Burns, Gatewatching and , 202.

⁶⁴ MyNewsDesk, How journalists use social media, 2018, < <https://www.mynewsdesk.com/blog/how-journalists-use-social-media/> > [Žiūrėta 2021 01 09].

⁶⁵ ING.

kad socialinių tinklų problema – informacijos tikslumas.⁶⁶ Socialinės medijos leidžia žurnalistams atlikti darbą tam tikrais būdais, atlikti įvairias užduotis bei leidžia jaustis artimesniems auditorijai. Kaip parodė kiti tyrimai, žurnalistai socialinius tinklus mato kaip platformą ieškoti naudingų šaltinių ir galimybę susieti šaltinius per skirtingas platformas bei tai vertina teigiamai.

Ką žurnalistai mano apie socialines medijas atskleidė David H. Weaver ir Lars Willnat. Kaip pastebima, socialinės medijos pakeitė įprastinį žurnalistų darbą ir sukūrė naujus profesinius įpareigojimus bei atsakomybes. Vis dėlto paaiškėjo, kad socialinės medijos yra labai svarbios žurnalistų darbui, o daugiau nei pusė dalyvių platformas, ypač Twitter, naudoja informacijai savo istorijoms rinkti. Apskritai, socialinės medijos tarnauja kaip informacijos rinkimo įrankis, rečiau – kaip informacijos tikrinimo priemonė. Nors pastebėta, kad dauguma žurnalistų pastebi teigiamą socialinių medijų įtaką savo darbui, panaši dalis pabrėžia, kad dėl greičio tenka paaukoti tikslumą, o dalis pastebi grėsmę žurnalistikos kokybei.⁶⁷ Žurnalistams atsiranda daugiau įtampos, nes kuriamas naujienų ratas sukuria dilemą, kokias naujienas ir kada reikia pranešti. Todėl socialinės medijos privertė perrašyti kai kurias žiniasklaidos gaires, sukūrė naujas pareigas, kaip socialinių tinklų redaktoriai, faktų tikrintojai, bei paskatino mokytis. Pasak Nic Newman, daugumoje naujienų organizacijų jos suformavo požiūrį – „tos pačios vertybės, nauji įrankiai“.⁶⁸

Vis dėlto galima išskirti kelis bruožus, kurie kelia grėsmę bei iššūkius tradicinei žurnalistikai. Informacija plinta greitai, tačiau ji nėra kontroliuojama, tad nėra atskaitomybės. Įžvelgiamas sąžiningumo ir objektyvumo trūkumas, naujienos skelbiamos be faktų tikrinimo. Piliečių žurnalistikoje pastebimi ir etikos klausimų pažeidimai, nesuprantamos naujienų sklaidos gairės. Internetu sklaidžiama medžiaga neretai gali neturėti šaltinio, todėl nėra atsakingų už paskelbtą turinį. Pabrėžiama, kad piliečių žurnalistai, kaip įvykio liudininkai, informacija dalijasi greitai ir dalimis, todėl žmonėms sunku suprasti istorijos nuoseklumą, atsiranda subjektyvus gautos informacijos vertinimas.⁶⁹ Dar vienas atsiradęs iššūkis — nedemokratiškas režimų pastangos socialinius tinklus panaudoti propagandai ir klaidinimui. Socialinės medijos skatina informacijos sklaidą ir suteikia piliečiams galių, tad kaip autoritariniai režimai gali leisti tokioms platformoms egzistuoti? Jiems tai tapo platforma skleisti propagandą bei melagienas, kurių skaičius pastebimai auga. Vis daugiau

⁶⁶ Gulyas Agnes, *The Influence Of Professional Variables On Journalists' Uses And Views Of Social Media*, *Digital Journalism*, 1:2, 270-285, 2013, 890-900.

⁶⁷ Weaver David H. ir Willnat Lars, *Changes in U.S. Journalism*, *Journalism Practice*, 10:7, 2016, 844-855, DOI: 10.1080/17512786.2016.1171162, 848 – 853.

⁶⁸ Newman Nic, *The rise of social media and its impact on mainstream journalism*, Reuters Institute for the Study of Journalism, Department of Politics and International Relations, University of Oxford, 2009, 39.

⁶⁹ Barnes Corinne, *Citizen Journalism vs. Traditional Journalism: A Case for Collaboratio*, *Caribbean Quarterly*, June-September 2012, Vol. 58, No. 2/3, pp. 16-27. Taylor & Francis, Ltd. 2012, 19-22.

režimų manipuliuoja socialinių medijų turiniu, pasitelkdami režimą palaikančius komentatorius, trolius, automatizuotas kompiuterių programomis.⁷⁰

Galima teigti, kad socialinės medijos tapo vienu svarbiausių žurnalistinio darbo įrankiu ir iššūkiu. Iš atliktų tyrimų matome, kad socialinės medijos leidžia žurnalistams sekti naujausius svarbiausius įvykius, sekti pokalbius bei lengviau susisiekti tiek su ekspertais, tiek su įvykių liudininkais, sekti informaciją, ypač pateikiant užsienio naujienas. Todėl A.Burns pabrėžia, kad iš dalies ir patys žurnalistai jau kurį laiką vykdė kitokį patį vartų stebėtojų vaidmenį, sekdami informaciją kitose platformose, kad nepraleistų svarbių istorijų. Dėl vis didesnio socialinių medijų įsitvirtinimo pastebima, kad dabar net profesionalioje žurnalistikoje „vartų saugojimo“ funkcijai svarba nenusileidžia „vartų stebėjimas“.⁷¹ Autoriai pastebi, kad susidūrimas jau įvyko, ir siūlo sukurti holistiškesnį modelį, kuriame su socialinėmis medijomis susiję informacijos kūrėjai dirbtų vienam organizaciniui ir atskirų veikėjų tinklui.⁷²

2.2. Žurnalistika ir socialinės medijos nedemokratiname kontekste

Žurnalistikos laisvė matoma kaip demokratijos sąlyga, nes jai esant skleidžiama informacija apie politinius įvykius ir veikėjus skatina demokratijai reikalingą visuomenės dalyvavimą valstybės gyvenime. Net ir demokratinės šalys negali būti laikomos visiškai veikiančiomis demokratijomis, jei jose neapraktikuojama spaudos laisvė. Vis dėlto ir autoritarinėse valstybėse žurnalistai randa būdų, kaip paviesti savo turinį. Internetas jiems atvėrė dar daug galimybių. Nedemokratinuose kontekstuose dirbantys žurnalistai savanoriškai rizikuodami praplečia spaudos laisvės ribas, nes kyla pavojus viešajam interesui.⁷³

Nuo valdžios nepriklausomą informacijos sklaidą dar palengvina socialinės medijos. Pastarosios ženkliai supaprastina tradicinei žiniasklaidai būdingą hierarchinę aplinką. Tai itin svarbu šalyse, kuriose medijos platformos yra kontroliuojamos valdžios. Pastebima, kad taip kiekvienas, prisijungiantis prie politinių įvykių, protestų, gali veikti kaip neprofesionalus žurnalistas ir apeiti cenzūrą. Taip sukuriamas ryšys su tradicine žiniasklaida, kai vartotojas tampa ne tik informacijos gavėju, bet ir jos kūrėju.⁷⁴ Nedemokratinuose kontekstuose dirbantiems žurnalistams internetas tapo

⁷⁰ Freedom House, *The Rise of Digital Authoritarianism: Fake news, data collection and the challenge to democracy*, Vašingtonas, 2018 < <https://freedomhouse.org/article/rise-digital-authoritarianism-fake-news-data-collection-and-challenge-democracy> > [Žiūrėta 2021 01 09].

⁷¹ Bruns, *Gatewatching and*, 351.

⁷² Ten pat, 370.

⁷³ Karaliova Tatsiana. *Is there journalism without democracy? Normative role conceptions and practices of journalists in an autocratic regime*, University of Missouri, JAV, 2017, p. vi.

⁷⁴ MacDuffee ir Tucker, 171.

saugia zona toliau tęsti darbą, ypač perteikiant naujienas apie itin svarbius įvykius — internete kuriasi aktyvistų tinklai ir grupės.

Pavyzdžiui, pastebima, kad per Ukrainos Euromaidano protestus socialinėse medijose plintanti informacija apskritai padarė įtaką visai žiniasklaidai. Išryškėjo tradicinės žiniasklaidos ir socialinės medijos sąveika, kai žiniasklaidos priemonės savo turiniu pradėjo dalytis socialinės medijose, kad jį pasiektų kuo daugiau žmonių. Lygiai taip pat internetinė žiniasklaida suprato, kad vartotojų sukurtas turinys gali būti jos informacijos šaltiniu ir pradėjo jį naudoti savo naujienose.⁷⁵ Aktyvūs vartotojai ir internetinė žurnalistika užtikrino itin atvirą informacijos prieinamumą šalyje.

Socialinės medijos ir nepriklausomos žiniasklaidos priemonės papildė viena kitą ir leido paskleisti informaciją, išvengiant cenzūros, padėjo formotis naujiems žurnalistams ir skliti beprecedentiniam turiniui, per 2010 m. Arabų pavasarį. Pastebima, kad per šiuos politinius neramumus žiniasklaidos vaidmuo buvo neginčijamas. Žiniasklaidos ir socialinių medijų integracija tapo Arabų pavasario sėkmės dalimi. Socialinėse medijose buvo dalijamasi istorijomis ir smulkesnių įvykių vaizdais, kuriuos vėliau platino žiniasklaidos kanalai. Tokia integracija auditorijai garantavo viską apimančią sklaidą. Buvo pastebėtas itin aktyvus piliečių žurnalistikos įsitraukimas, o tokios nepriklausomos žiniasklaidos priemonės, kaip Al-Jazeera ir Al-Arabiya, greitai prisitaikė prie žurnalistikos „iš apačios į viršų“ ir jų informaciją visam pasauliui skelbdavo tik po informacijos patikrinimo.⁷⁶

Baltarusijoje valstybė turi transliavimo, platinimo ir paslaugų monopolį, diktuoja savo taisykles radijuje, valdo pagrindinius šalies laikraščius. Nepriklausomos žurnalistikos atstovai nuo valdžiai pavaldžių medijų laikosi atokiai, tačiau jų darbą trikdo egzistuojanti cenzūra bei ribojama nevalstybinės spaudos veikla.⁷⁷ Dėl to šalyje susiformavo dvi pagrindinės informavimo kryptys — valstybės valdoma ir nepriklausoma žiniasklaida. Pastebima, kad dėl dviejų skirtingų kryptų gali atsirasti ideologinė „spraga“, kai naujienos apie tuos pačius įvykius atrenkamos ir pristatomos skirtingai. T.Karaliovos atlikta analizė parodė, kad 2011 m. socialinių medijų pagalba Baltarusijoje surengti protestai nepriklausomoje ir valstybės valdomoje žiniasklaidoje sukonstravo skirtingas įvykio tikroves.⁷⁸ Tokie skirtingi tikrovės formavimai buvo pastebėti ir Egipte. Vis dėlto galima konstatuoti, kad socialinės medijos tampa erdve, kurioje skleidžiama piliečių politinį aktyvumą skatinanti informacija, prie viešinimo prisideda nepriklausomos žiniasklaidos platformos.

⁷⁵ Ten pat.

⁷⁶ Hroub Khaled, *(Social) Media and Politics and the Arab Spring Moment*. Northwestern University, Kataras. 2015, 150.

⁷⁷ Klaskouski Alexander, *Media Policy of Belarusian Regime: Sweeping Purge, Filtration, and Damocles' Sword of Self-Censorship*. BelarusInfo Letter, Vol. 4, Vilnius, 2001, 1–4.

⁷⁸ Karaliova, 23.

Kaip veikia žurnalistika ir socialinės medijos nedemokratiname kontekste, atskleidžia E.Johansson ir G.Nygren tyrimas, kuris nagrinėjo, kaip socialinius tinklus naudoja Rusijos žurnalistai. Pastebėta, kad jie kasdieniame darbe socialines medijas naudoja gana aktyviai, o jų mėgstamiausias socialinis tinklas – Facebook. Taip pat pastebėtas specifinis Rusijos žurnalistų socialinių medijų naudojimo ypatumas — tinklaraščiai. Tyrime dalyvavę žurnalistai teigė, kad tinklaraščiai tapo svarbia socialinių ir politinių diskusijų vieta, kurioje jie nėra varžomi cenzūros. Taigi, tyrimas parodė, kad nedemokratiname kontekste žurnalistai socialines medijas lygiai taip pat išnaudoja idėjų ieškojimui, tyrimams ar susisiekimui, o labiausiai išskiriama tai, kad viešojoje erdvėje jie randa naujų galimybių savo profesiniams lūkesčiams išpildyti.⁷⁹

Teigiama, kad perteikiant tokius politinius įvykius dažnai išnyksta riba tarp žurnalistikos ir aktyvizmo, o aplinkoje, kurioje pagrindinė žiniasklaida yra kontroliuojama valdžios, nepriklausoma žurnalistika jau savaime tampa aktyvizmo išraiška. Akivaizdu, kad internetas ir piliečių įsitraukimas nedemokratiname kontekste dirbantiems žurnalistams tampa pačia svarbiausia veikimo dėl viešojo intereso platforma. Nepaisant to, kad perteikiant svarbius politinius įvykius socialinės medijos kartu su piliečių žurnalistika meta iššūkį profesionaliai žurnalistikai, jos tampa svarbia erdve. Socialinės medijos griaua informacijos hierarchiją nedemokratinuose kontekstuose.

3. SOCIALINĖS MEDIJOS IR ŽINIASKLAIDOS SANTYKIS PAGAL ŽURNALISTUS

3.1. Metodologija

Teorinėje dalyje apžvelgta ir pastebėta, kaip šiuolaikinėje žiniasklaidoje pradeda nykti skirtis tarp „vartų“ saugotojų ir „vartų“ stebėtojų, kaip tai keičia tradicinę žiniasklaidą. Atkreiptas dėmesys, kad dauguma tyrimų nagrinėja, kaip žiniasklaidos atstovai vertina savo santykį su socialiniais tinklais bei kaip jį išnaudoja savo darbe, tačiau nėra daug kalbėta apie socialinių medijų panaudojimą žurnalistų darbe nedemokratiname kontekste.

Vis dėlto šiuo metu pastebimas spartus socialinių medijų kaip šaltinių augimas daro vis didesnę įtaką tiek karščiausių, tiek svarbiausių naujienų pateikimui. Socialiniai tinklai ir vartotojų sukurtas turinys tampa pagrindiniu tokių naujienų šaltiniu. Socialinės medijos kaip informacijos skleidimo ir gavimo priemonė dar labiau atsiskleidė per Baltarusijos protestų įvykius. Ir nors, kaip pastebėta anksčiau, socialinių tinklų tapimas svarbiausia informacijos platforma per šalies politinius pokyčius nėra visiškai naujas reiškinys, tačiau Baltarusijos atvejis vis tiek tapo fenomenaliu – „Telegram“

⁷⁹Johansson Elena ir Nygren, Gunnar, *Russian journalists and social media: Updated traditions and new challenges*. Central European Journal Of Communication 2, ISSN 1899-5101, 2014, 280-287.

kanalas Nexta tapo labiausiai sekamu šios platformos kanalu, o „Telegram“ - daugiau nei socialiniu tinklu.

Siekiant išsiaiškinti socialinių tinklų ir žurnalistų sąveiką, kaip profesionalūs žurnalistai darbe naudojami vartotojų sukurtu turiniu ir socialiniuose tinkluose rasta informacija, perteikiant rugpjūčio mėn. prasidėjusius Baltarusijos įvykius, tyrime taikomas kokybinis pusiau struktūruoto giluminio interviu metodas. Pasak socialinių mokslų daktaro Vytauto Dikčiaus, „kokybiniam tyrimams būdingas ilgesnis, lankstesnis ryšys su respondentu, todėl gauti duomenys turi išsamesnį ir turtingesnį turinį, kas taip pat reiškia didesnę galimybę pažvelgti į esmę ir perspektyvas“⁸⁰. Metodas suteikia indukcinės analizės galimybes. Pasirinktas modelis leido įvertinti, palyginti ir susisteminti žurnalistų nuomones.

Giluminiams interviu buvo parengti klausimai pagal žurnalistikos normatyvinio vaidmens ir funkcijų apibrėžimus, teorinėje dalyje pristatytus socialinių medijų bruožus bei apžvelgus ypatumus, kaip profesionalūs žurnalistai socialines medijas naudoja kasdieniame darbe. Bazinis interviu klausimynas (Priedas Nr. 1) buvo suformuotas pagal jau atliktus tyrimus, taip pat užduoti papildomi klausimai, kaip ir kokį poveikį internetas ir socialiniai tinklai padarė profesionaliems žurnalistams, nušviečiant Baltarusijos protestų įvykius. Klausimai buvo uždari ir atviri, kad žurnalistai galėtų paaiškinti įžvalgas iš savo pozicijos ir praktikos.

Norint įgyvendinti tyrimo tikslą, pusiau struktūruoti giluminiai interviu 2020 m. spalio – 2021 m. sausio mėn. atlikti su 12 žurnalistų. Tyrime kalbinti internetinės žiniasklaidos profesionalai, kurie naujienų ieško bei aktyviai bendradarbiauja ir palaiko ryšius su šaltiniais socialinėse medijose.¹¹ Informantų buvo kalbinti nuotoliniu būdu, šių pokalbių vidutinė trukmė – 44 min., vienas informantas atsakė raštu. 10 informantų sutiko, kad cituojant būtų nurodytos jų pavardės, du – liko anonimais. Informantai buvo suskirstyti į dvi grupes:

Pirmoji - Lietuvos užsienio naujienų žurnalistai, dirbantys populiariausiuose interneto portaluose. Antroji – Baltarusijos žurnalistai, dirbantys nepriklausomuose ir pagrindiniuose Baltarusijos interneto portaluose, televizijose, arba laisvai samdomi žurnalistai, dirbę vietos arba užsienio žiniasklaidos platformoms. Per tyrimą pasirinkta kalbinti ir lietuvius, ir baltarusius, nes tai leidžia pamatyti ir palyginti žurnalistų darbą perteikiant tą patį įvykį, bet dirbant demokratiname/nedemokratiname kontekste bei pamatyti darbo ypatumų skirtumus dirbant įvykio vietoje ir užsiimant darbastalio tipo žurnalistika. Taip pat tai išryškins, kokius galimus iššūkius kelia ar privalumus suteikia socialinės medijos žurnalistams, dirbantiems skirtinguose politiniuose

⁸⁰Dikčius Vytautas. *Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika*. Vilnius: VVAM, 2006. ISBN: 9955528044, 120.

režimuose, o jų įžvalgos atskleis, ar politinė aplinka daro kokią įtaką, kaip žurnalistas mato savo vaidmenį.

Pirmojoje (lietuvių) grupėje: 3 populiariausių komercinių interneto portalo žurnalistai: 15min žurnalistė - Eglė Krikštopaitytė, Delfi žurnalistas - Vytautas Jokubauskas, Lrytas portalo ir „Lietuvos ryto“ laikraščio žurnalistas – Giedrius Kanapka, 2 nekomercinės žiniasklaidos grupės žurnalistai, iš kurių vienas informantas dirbo iš įvykių vietos ir pageidavo likti anonimu, todėl darbe bus įvardijamas kaip „Informantas Nr.1“, kitas – LRT Naujienų tarnybos žurnalistas Edvardas Špokas, ir vienas didžiausios ir populiariausios naujienų agentūros BNS redaktorius – Raimondas Čiuplys. Informantai parinkti pagal didžiausią sukuriama turinį apie Baltarusiją bei skirtingą naujienų pateikimą.

Kita respondentų grupė – Baltarusijoje per protestus dirbę arba dirbantys baltarusiai žurnalistai. 3 informantai – dirbantys didžiausiose nepriklausomose Baltarusijos žiniasklaidos priemonėse: tut.by žurnalistė Alesia Pesenka, belsat.tv – Nasta Reznikava, Nasha Niva – Natasha Lubnevskaya. Kiti 3 informantai – laisvai samdomi žurnalistai. Julia Vauchok – buvusi tut.by portalo redaktorė, per įvykius padėjusi dirbti BBC žurnalistams, kita informantė – Atlantic Council dirbanti žurnalistė Hanna Liubakova, ir trečioji – fotožurnalistė, per protestus dirbusi Associated Press ir norėjusi išlikti anonime, todėl tyrime bus įvardijama kaip „Informantė Nr. 2“. Ši respondentų grupė atskleidžia, kaip socialiniai tinklai padėjo rengti medžiagą dirbant įvykių centre ir kaip socialinės medijos pakeitė žurnalistiką. Šie informantai tiesiogiai dalyvauja naujienų apie Baltarusijos protestus kūrime iš įvykių vietos, yra įsigilinę į šalies žiniasklaidos specifiką, gali praktiškai įvertinti žiniasklaidos ir socialinių medijų bendro darbo jungimosi plusus bei minusus.

Per tyrimą surinkta interviu medžiaga bus analizuojama pagal teorijoje labiausiai išryškėjusius bruožus ir pagal keturis daugiausiai diskusijų keliančius aspektus. Pirmiausia bus išsiaiškinti bendri profesionalių žurnalistų socialinių medijų naudojimo ypatumai. Kitas svarbus aspektas, kuris išryškins profesionalių žurnalistų darbo su informacija bruožus, – socialinių medijų informacijos patikimumas – žurnalistų požiūris. Aiškinamasi, kokį vaidmenį sau priskiria žurnalistai. Kadangi darbas koncentruojasi į 2020 m. Baltarusijos protestus, todėl nagrinėjamas ir šis aspektas – darbas nedemokratiname kontekste: „Telegram“ ir „Nexta“ fenomenas.

3.2. Žurnalistų, socialinių medijų ir piliečių žurnalistikos sąveikos ypatumai

Teorinėje dalyje išryškėjo socialinių medijų fenomenas – jos pakeitė ir vis dar keičia žurnalistų darbą, jie privalo prisitaikyti ir tuo pačiu gali jas panaudoti kaip įprastą kasdienį darbo įrankį. Kiekvienas socialinių medijų vartotojas pasinaudoja skirtingomis jų teikiamomis naudomis – informacijos skelbimas, komunikacija, turinio kūrimas, informacijos paieška bei tikrinimas ir pan. Siekiant nustatyti, koks yra žurnalistų ir socialinių tinklų santykis, kokiais socialinių medijų

ypatumais ir kaip žurnalistai naudojami, interviu metu tyrimo dalyviams buvo užduodami klausimai apie tai, kaip jie vertina socialinius tinklus kaip savo darbo įrankį, ar dažnai jais naudojami ir dėl kokių priežasčių. Per tyrimą paaiškėjo ir tuo pačiu pasitvirtino prieš tai darytų užsienio autorių tyrimų išvados, kad socialinės medijos tapo neatsiejama žurnalistų darbo dalimi.

Didžioji dalis apklaustų žurnalistų pabrėžė, kad socialinės medijos yra svarbus jų darbo įrankis ir „*socialinius tinklus naudoti tenka kasdien*“ (G.Kanapka). Jie pripažįsta, kad tai svarbi informacijos platforma, nors vieni žurnalistai socialines medijas labiau vertina kaip informacijos sekimo priemonę, kiti – kaip galimos panaudoti informacijos šaltinį arba tiesiog šaltinių suradimo ar komunikacijos platformą:

„Tai yra tokia įdomi biosintezė, kai, tiek ta tradicinė žiniasklaida, tiek socialiniai tinklai, jie iš esmės gali papildyti vienas kitą. <...> Labai patogiu sužinoti, kas vyksta pasaulyje. <...> Naujienas surasti gali labai greitai ir, kai jau turi, žinai, kas vyksta, gali pasiimti, įsidėti keletą citatų ir žiūrėti, kas vyksta toliau.“ (V.Jokubauskas)

„Socialiniai tinklai žurnalistų darbe yra ir išganymas, ir didelis pavojus. <...> sekdamas kažkokius pareigūnus, analitikus labai trumpai, labai greitai, iškart gauni analizę arba naujienas, bet kita, socialiniai tinklai gali labai greitai suklaidinti. Tai neturėtų būti ir nėra pirminis bei pagrindinis informacijos šaltinis“ (E. Krikštopaitytė)

„Tai yra geras susisiekimasis“; „Publikuoju kažką paprasto iš savo nuotraukų, kad parodyčiau, ką darau <...> Apskritai socialiniai tinklai man padeda surasti herojus.“ (Informantas Nr. 2)

„Tai pagalba mūsų darbe. Gauname dalį informacijos. Tai geras būdas susisiekti su auditorija <...> Skaitome politikus, dainininkus, sportininkus, vietos pranešimus ir ten yra daug naujienų ir istorijų.“; „Socialines medijas išnaudojame savo tekstų platinimui. <...> Dėl socialinių tinklų žurnalistai gali gauti daugiau nuotraukų ir video medžiagos. Jie pavertė mus mobilesniais.“(N.Lubnevskaya)

„...svarbūs ieškant vaizdinės medžiagos, tarp atskirų žmonių kontaktų, kurie norėtų pasidalinti savo patirtimis“. (G.Kanapka)

„Tiesiog galima greičiau sureaguoti. <...> Soc. medija skirta orientacijai, labai pagauti būtent tą momentą, kad kažkoks įvykis, ir sekti jo eigą.“ (R.Čiuplys)

„Tai savotiška informacijos imperija <...> Turime pripažinti, kad tai galinga jėga, ir turime priimti kaip vieną pagrindinių informacijos sklaidimų platformų.“ (H.Liubakova)

Kaip dažniausiai naudojamus kanalus beveik visi žurnalistai paminėjo Twitter, Facebook socialinius tinklus. Pora baltarusių žurnalistų dar išskyrė ir VKontakte socialinį tinklą, tačiau iš jų atsakymų matyti, kad jie taip pat renkasi Vakaruose populiarius socialinius tinklus, ypač Facebook ir Instagram. Vis dėlto, pateikiant užsienio naujienas, tarp lietuvių žurnalistų dėl trumpų žinučių, lengvo susisiekimo su šaltiniais ir lengvo informacijos srauto sekimo dominavo Twitter tinklas. Ši platforma buvo išskiriama dėl informacijos kiekybės ir kokybės. Keli informantai atkreipė dėmesį, kad šią platformą dažniau renkasi dėl didesnio jos populiarumo tarp užsienio ekspertų, žiniasklaidos priemonių ir žurnalistų: *„Twitter, bet čia buvo analitikos prasme <...> Twitter daug lengviau susirandi ir susisieki su užsienio ekspertais <...> gyvenantys tose šalyse sričių ekspertai gali pasiūlyti daugiau“ (E. Krikštopaitytė); „Labiausiai išskirčiau Twitter, nes soc. tinkluose informacija prieinama greičiau ir įvairesnėmis formomis“ (G.Kanapka); „Twitter buvo vienas iš pagrindinių šaltinių, kur galima sužinoti naujausią informaciją, vidinę informaciją, ar jei tai yra iš pirmų lūpų ar valstybės lyderio“ (E.Špokas)*

Čia ir išryškėja didžiausi socialinių tinklų naudojimo skirtumai tarp apklaustųjų žurnalistų. Informantai, dirbantys Baltarusijoje, renkasi Facebook, VKontakte ar net Instagram tinklus. Įdomu tai, kad pastarojo kaip informacijos šaltinio nepaminėjo nei vienas lietuvis. J.Vauchok pastebėjo, kad ypač dabar socialiniai tinklai Baltarusijoje tapo pagrindine komunikacijos priemone: *„Pagrindinė priemonė yra Facebook, ji labiau intelektualesnė, o labiau masinė Vkontakte, tokia kaip Instagramas. Pats svarbiausias yra Telegram.“* Ji pastebėjo, kad Facebook tapo „pilnaverte platforma“, kurioje vyksta diskusijos. N.Lubnevskaya taip pat teigė savo istoriją ieškanti Instagram arba Facebook, o N.Reznikava atkreipė dėmesį į tai, kad dabar nepriklausomos žiniasklaidos priemonės aktyviau keliauja į socialines medijas, o YouTube kanalą pasirinko pagrindine savo platforma. Svarbu paminėti, kad Telegram socialinis tinklas buvo išskirtas kaip svarbiausias, todėl jis apžvelgtas kitoje tyrimo dalyje.

Taigi, socialinių medijų naudojimo tendencija žurnalistų kasdieniame darbe yra itin ryški ir aiški, tačiau išsiskiria dominuojantys socialiniai tinklai. Kaip pastebi informantai, socialinių tinklų naudojimo ypatumai priklauso ir nuo politinės šalies situacijos. Pasak V.Jokubausko, daugėja kalbų apie socialinių tinklų įtaką politiniams režimams:

„Dėl socialinių tinklų informacijos monopolis yra visiškai sunaikintas. Kai esi įpratęs kontroliuoti tą informacijos srautą iš esmės <...> tai labai sunku persiorientuoti, kai visi kiti iš esmės gali irgi transliuoti tai, ką jie mato <...> Tas ryšys labai priklauso nuo aplinkybių ir nuo to, kur tu dirbti.“

Kad socialinių tinklų naudojimo ypatumai yra skirtingi priklausomai nuo bendro žiniasklaidos bei valdžios santykio šalyje, pritaria ir E.Krikštopaitytė. Ji pabrėžia, kad autokratinėse šalyse ir diktatūrose socialiniai tinklai tampa ypač svarbiu žurnalistų įrankiu, bet taip pat pastebi, kad tai gali būti būdinga ir šalims, kuriose labai stipri poliarizacija:

„Pavyzdžiui, JAV dvipartinė sistema <...> žmonės supranta, kad, tarkim, jų politinę partiją palaikančios žiniasklaidos priemonės vis tiek yra šališkos, <...> tai socialiniai tinklai svarbūs, kad žmonėms vienas kitą labiau išgirsti ir tam tikriems žmonėms, ekspertams išreikšti tą savo nuomonę be jokių filtrų.“

Tokį informantų pastebėjimą dėl socialinių tinklų naudojimo ypatumo nedemokratiškame kontekste patvirtina J.Vauchok. Ji pastebi, kad atsiradus prarajai tarp pažangios visuomenės ir valdžios, kai visi Baltarusijos medijose dirbę užsienio žurnalistai ar užsienio medijose dirbę baltarusiai neteko akreditacijų ir nebegalėjo dirbti arba buvo sulaikomi, socialinių tinklų rolė tik išaugo. H.Liubakova primena, kad toks socialinių tinklų populiarumas išryškėjo prasidėjus koronaviruso pandemijai. Kaip teigia informantė, kai valdžia kontroliuoja žiniasklaidą ir skleidžiama informacija apie COVID-19 pandemiją bei statistiką yra melaginga, toks socialinių tinklų naudojimas tampa labai natūraliu reiškiniu.

Būtent tokia situacija skatina tiek žurnalistus, tiek vartotojus atsigręžti į socialinius tinklus, kuriuose dalijamasi teisinga informacija, kuria galima pasitikėti. H.Liubakova pastebi, kad šiuo atveju politinės pažiūros net nebėra svarbios. Tokį patį fenomeną ji pastebi ir dabar, kai didžiausias socialinių tinklų informacijos srautas sukasi ne tiek apie politiką ir režimą, kiek apie žmonių saugumą ir tikrą informaciją. Kaip pastebi visi su Baltarusijos protestais dirbę žurnalistai, valdžios spaudimas ir žmonių atsigręžimas į socialinius tinklus pakeitė ir tų tinklų vartojimo ypatumus.

Svarbu paminėti, kad apie Baltarusijos įvykius rašančius lietuvių žurnalistus situacija šioje šalyje taip pat privertė keisti savo socialinių tinklų naudojimo įpročius. Ir nors, kaip pastebėjo E.Špokas, socialiniai tinklai nėra svarbiausias šaltinis, didžioji darbo dalis yra susijusi su agentūrų naujienomis, kurios įprastai sudaro „80 proc., o socialiniai tinklai – 20 proc.“, Baltarusijos atveju dirbti sudėtingiau, tenka laviruoti: „apsiverčia tas procentas ir būna 80 proc. informacijos iš socialinių tinklų ir likę iš kažkur kitur.“ Kiti informantai taip pat sutiko, kad per „informacijos badą“ naujienas pateikti buvo galima dėl socialinių tinklų. R.Čiuplys pastebėjo, kad Baltarusijoje dirbančios žiniasklaidos priemonės išmoko greitai sureaguoti į interneto blokavimus ir toliau sklandžiai tęsė darbus. Tai buvo neabejotinas privalumas visiems apie įvykius rašantiems žurnalistams. Įvykiai Baltarusijoje papildė ir Lietuvos žiniasklaidos atstovų svarbiausių socialinių tinklų sąrašą. Į kasdien sekamus socialinius tinklus jie turėjo įtraukti ir Telegram platformą.

Apžvelgiant visų informantų atsakymus galima teigti, kad socialiniai tinklai – itin svarbi žurnalistų darbo priemonė, ypač, rašant apie įvykius Baltarusijoje. Nors visi žurnalistai sutiko, kad socialiniai tinklai pasitarnauja kaip informacijos stebėjimo įrankis, išsiskyrė Baltarusijos ir Lietuvos žurnalistų socialinės medijos svarbos suvokimas, labiausiai dominuojantys socialiniai tinklai ir jų naudojimo priežastys.

Galima teigti, kad dėl politinės Baltarusijos situacijos bei valdžios kontroliuojamos žiniasklaidos baltarusiai žurnalistai labiau naudojami socialiniais tinklais ne tik informacijos stebėjimui, bet taip pat ir jos sklaidai. Iš atsakymų aišku, kad žurnalistų sąveika su socialinėmis medijomis ir seniau buvo įprasta praktika, tai įprastas jų darbo įrankis, tačiau galima teigti, kad prasidėjus koronaviruso pandemijai, pradėjus sklusti dezinformacijai ir suaktyvėjus propagandai, jų naudojimas išaugo. Lietuvių žurnalistams socialinės medijos vis dar išlieka platforma, kurioje galima sekti informaciją, kuri padeda susikurti bendrą įvykių panoramos vaizdą bei suprasti įvykių kontekstą. Dėl įvykių Baltarusijoje darbo su socialiniais tinklais ypatumus reikėjo keisti visiems informantams. Pastebėta, kad viešinant įvykius Baltarusijoje, stengiantis paskelbti objektyvias naujienas ar perteikti informaciją iš vidaus realiuoju laiku, atsirado didesnė priklausomybė nuo socialinėse medijose skleidžiamo turinio.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrime dalyvavę žurnalistai optimistiškai vertina tolimesnį profesionalios žurnalistikos darbą su socialinėmis medijomis. Nepriklausomos Baltarusijos žiniasklaidos atstovai tokį ryšį vertina pozityviau. Pasak N.Lubnevskaya, tolimesnis bendradarbiavimas yra būtinybė, nes tai leidžia plėsti auditoriją. Keli informantai sutinka, kad vertinant bendrą pasaulio kontekstą tai yra konkurencija ar melagių sklaidimo šaltinis, tačiau Baltarusijos atveju jie įsitikinę, kad profesionali žurnalistika ir ateityje gali sėkmingai vystytis socialinėse medijose, bei sutinka, kad net nurimus protestams galimas piliečių žurnalistikos augimas.

3.3. Socialinių medijų informacijos patikimumas - žurnalistų požiūris

Svarbus iššūkis, su kuriuo kasdieniame darbe su socialinėmis medijomis susiduria žurnalistai, – informacijos tikrinimas ir patikimumas. Nors kartais būna atvejų, kai žurnalistai negali garantuoti, kad skelbiama informacija yra kokybiška, tačiau surinkti faktus, juos patikrinti yra vienas iš pagrindinių jų darbo principų. To, kad informacijos patvirtinti negali, žurnalistai, kaip paaiškėjo, stengiasi taip pat pateikti auditorijai. Taigi, aišku, kad atskaitingumas savo auditorijai yra profesionalios žurnalistikos bruožas. Su galia ateina ir didelė atsakomybė. Žurnalistai, dirbdami su socialiniais tinklais, susiduria su informacijos patikimumo iššūkiu. Dėl lengvo informacijos prieinamumo ir sklaidimo internete žmonės naujienas skaito socialinėse medijose, tačiau, kaip pastebi informantai, būtent tai parodo, kaip iš tikrųjų svarbu vartotojams prieiti prie patikrintos informacijos.

Visi informantai atkreipė dėmesį į tai, kad socialinės medijos palengvino jų darbą informacijos paieškoje, tačiau tuo pačiu sukūrė papildomo darbo. Pasak Delfi žurnalisto, tradicinė žiniasklaida turi užsiimti „vartų“ saugotojo funkcija, nes kitaip socialiniuose tinkluose išplinta nepatikrinta informacija, kuri visuomenėje gali iššaukti reakcijų. Kad informacijai iš socialinių tinklų prieš ją pranešant reikia dar vieno etapo, pritaria ir G.Kanapka, pridurdamas, kad to galima išvengti, jei žurnalistas puikiai išmano temą. Vis dėlto informantai pastebi, kad socialinėse medijose skelbiamos naujienos dažnai gali likti nepatikrintos. Dėl darbe egzistuojančios konkurencijos ir juntamo tam tikro spaudimo kuo greičiau paskelbti informaciją, kurios nespėta ar neįmanoma tuo metu patikrinti, nukenčia darbo kokybę. Tą išryškino E.Kirkštopaitytė ir R.Čiuplys. Informantas pastebi, kad *„Paprastai iš daugelio kanalų skelbiama ir ta informacija būna gana prieštaringa, nefiltruota tokia, žalia, neapdorota. Labai atsargiai vertinti reikia, gali orientuotis, bet turi sekti ir rimtesnes priemones, naujienų agentūrų informaciją, <...> darbas darosi sudėtingesnis, nes turi suspėti. Nes jei tu nesuspėsi, tai suspės kažkas kitas vietoje tavęs ir pirks ne tavo, o varžovų produktą“*.

V. Jokubauskas pastebi, kad reikia įvertinti, kad dėl vieno ne itin tikslaus sakinio gali kilti grėsmė žurnalisto reputacijai, todėl svarbu sureaguoti: *„Toku atveju išimi ir praneši. Asmeniškai parašau, kad anksčiau skelbta informacija nepasitvirtino, atsirado naujų aplinkybių“*. Apie tokį auditorijos perspėjimą, kad faktas, apie kurį rašai, nėra patvirtintas, bet apie tokį, kad ir iki galo neaiškų, yra kalbama, kurį reikia paskelbti, užsiminė Informantas Nr.1. Galima pastebėti, kad toks nukreipimas į kitus šaltinius, kurie skelbia socialinių tinklų informaciją, kai atvejai yra sudėtingesni, žurnalistams leidžia kiek atsiriboti nuo atsakomybės. Bet informantai akcentuoja, kodėl atsiranda ši informacijos patikimumo dilema – žurnalistai nėra siunčiami į kiekvieną „karštą“ objektą. Taigi, riboti resursai taip pat tampa viena iš priežasčių, kodėl žurnalistai remiasi socialinėse medijose rastais šaltiniais.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad visi informantai iš Lietuvos sutiko, jog dažniausiai vis tik laukiama, kol bent keli šaltiniai pasidalys informacija, prieš ją skelbiant. Svarbiausia, kaip pabrėžia jie, pasirinkti keletą svarbiausių socialinių tinklų kanalų, sekti naujienų agentūrų srautą. Kaip paminėjo visi Lietuvos medijose dirbantys informantai, jų stebimi socialinių tinklų kanalai – tradicinės žiniasklaidos, kaip BBC, autoritetinių veikėjų ir naujienų agentūrų, oficialių institucijų. Matoma, kad sekama autoritetinga profesionali žiniasklaida, o ne piliečių žurnalistikos kanalai. Visi jie paminėjo, kad turi susidaryti objektyviausių kanalų, kuriuose seka informaciją ar pirmiausia eina jos tikrinti, sąrašą. V.Jokubauskas atkreipia dėmesį, kad nepaisant to, jog tą pačią naujieną jau skelbia daug skirtingų šaltinių, kartais vis tiek reikia palaukti, kol informaciją pateiks oficialūs šaltiniai. Tai patvirtinimas, kad kažkas tikrai vyksta. G.Kanapka sako įvertinantis, kas yra šaltinis, kiek turi sekėjų bei patikrina, ar daug kanalų skelbia tokią pačią informaciją. O N.Reznikava ir J.Vauchok kaip tik pastebėjo, kad žurnalistai, priklausomai nuo naujienos, galėjo pasitikėti nepriklausomų gydytojų,

studentų kanalų skelbiama informacija „Telegram“, žymiais tinklaraštininkais, kitų nepriklausomų žurnalistų skleidžiama informacija. J.Vauchok atkreipė dėmesį, kad „Telegram“ yra susikūrę ir propagandiniai A.Lukašenkos kanalai, todėl jame galima pastebėti vykstančią informacinę kovą.

Baltarusijos žurnalistai sutinka, kad socialiniai tinklai sukėlė daugiau sunkumų tikrinant informacijos šaltinius, tačiau iš jų atsakymų galima teigti, kad socialiniuose tinkluose skleidžiama medžiaga jie naudojami daugiau ir pasitiki labiau. Pasitikėjimą kelia tai, kad, kaip pastebi keli informantai, pati visuomenė jaučia daugiau atsakomybės už savo skleidžiamą turinį: „*Jie yra liudininkai ir atsakingi liudytojai <...> atsakingi piliečiai, kurie yra pasiruošę dalintis informacija*“ (H.Liubakova); „... žmonės patys tampa žurnalistais ir didelė dalis turinio platinama per soc. tinklus. <...> žurnalistai per kanalus kreipiasi į žmones, kad jie šiandien pabūtų žurnalistais, siųstų info, video, foto, o jie išplatins“. (J.Vauchok)

Bet informacijos tikrinimo svarbą jie taip pat pabrėžia:

„*Reikia tikrinti informacijos teisingumą, bet kartais tai vienintelis įvykių liudytojas <...> Jei nėra kito šaltinio, jie publikuoja info iš soc. tinklų, rašo, kad, galimai, įvyko tas ir tas, bet info nėra patvirtinta, ją reikia tikrinti. Tada jie tikrina ar tai tiesa... Išsiaiškinę jie pateikia detales. Būna, atsiprašo, kad apsiriko, ir panaikina info.*“ (J.Vauchok)

„*Informaciją reikia patikrinti kelis kartus. Bet, jei tai vaizdo įrašas, tai dažniausiai būna tikra. <...> Medikų, studentų kanalais galima pasitikėti <...> Jie stengiasi skelbti tikslingą informaciją, tačiau problema, kad dauguma jų nori likti anonimais*“ (N.Reznikava)

„*Turime pasikliauti žmonėmis <...> Tačiau tai akivaizdu, kad tai pagrindiniai žurnalistikos aspektai - dalintis patikrinta informacija <...> Negalime kaltinti socialinių medijų, turime kaltinti save. Žurnalistai skelbia propagandą, manipuliacijas, nepatikrintą informaciją ir tai vyksta nuolat. Socialinėje medijoje viskas vyksta greičiau ir tai sunku suvaldyti, bet tai nėra visai nevaldoma.*“ (H.Liubakova)

Kaip pastebėjo Informantė Nr.2 žurnalistų naujienų tikrinimas labai svarbus žmonėms, kurie susiduria su daug melagienų. Kelios informantės atkreipė dėmesį, kad informacija kanaluose, iš kurių jos ima šaltinius, dažnai jau būna patikrinta ir atrinkta. O A.Pesenka sakė, kad jų, kaip žurnalistų, darbą su informacijos srautu palengvina tai, kad redakcijoje yra departamentas, skirtas tokios informacijos atrinkimui:

„Jie padaro informacijos filtrą ir tuomet tą informaciją paruošia žurnalistams <...> Sekame kanalus, turime grupes miestuose, vietos pokalbių grupes. <...> Redakcijoje turime politiką, kurią informaciją, informacijos šaltinius naudojame.“

Iš atsakymų galima matyti, kad net dirbant įvykio vietoje socialiniai tinklai tampa svarbiu ir patikimu informacijos šaltiniu. Ypač tai pastebima kalbant apie informacijos pateikimą apie Baltarusijos protestus net kai žurnalistai yra „karštajame“ taške. Iš pradžių buvo galima manyti, kad dirbant „karštajame“ taške sumažėtų socialinių tinklų informacijos poreikis, bet visi informantai, nepaisant to, kurioje vietoje jie dirbo per Baltarusijos protestus, tikrindavo informaciją socialiniuose tinkluose.

Kaip pastebi N.Reznikava, tokia informacija teko pasikliauti, nes *„negali būti skirtingose vietose vienu metu“*. Jei žurnalistui dirbant kažkas pasidalija kažkuo būtent tuo momentu naudingą, tai jis tai panaudoja savo medijoje. Pasak jos, taip dirba beveik visa nepriklausoma šalies žiniasklaida. Kad net dirbant įvykių sukuryje reikėjo pasikliauti socialinėmis medijomis ir jose ieškoti informacijos, pritaria ir N.Lubnevskaya. Įdomu tai, kad jų darbe vartotojų turinys tik auga:

„Pirmomis protestų savaitėmis tai buvo 50/50. Minske dirbome patys, skirtingose miesto vietose patys stebėjome, kas vyksta. Kituose miestuose mums padėjo vartotojų turinys. Dabar vartotojų turinys procentiškai sudaro didesnę dalį, nes žurnalistams gatvėse dirbti tapo labai pavojinga. <...> Auditorija padeda nepraleisti pagrindinių įvykių“.

Tai parodo, kad kritinėse situacijose ir esant nepalankioms darbo sąlygoms žurnalistai, įvertindami tai, kad kito informacijos gavimo būdo tiesiog neturi, priversti remtis informacija, kurią gauna iš socialinių tinklų ar iš savo auditorijos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įvykio vietoje per pirmąsias protestų dienas, kai buvo blokuojamas internetas, dirbęs Informantas Nr.1 informaciją apie įvykius Baltarusijoje ne pats siūsdavo savo kolegoms, o gaudavo iš jų: *„Pavyzdžiui, ten buvau vietoje, matydamas labiau siaurą vaizdą. Mačiau gatvę ir kas vyksta aplinkui. Arba važiuoji į kitą vietą ir nežinai, kas vyksta, man siuntė informaciją. <...> Be to (Telegram) būtų buvę neįmanoma susigaudyti“.*

Tai patvirtina, kad socialiniuose tinkluose esanti informacija padėjo žurnalistams orientuotis, strateguoti ir planuoti savo darbą. Informantas pripažino, kad informacijos vakuumas buvo labai neįjaukus, ir pastebėjo paradoksą – dėl socialinių medijų ir interneto žiniasklaidos *„kolegos Vilniuje žino daugiau, kas vyksta nacionaliniu mastu, nei aš, būdamas Minske. Čia toks esminis taškas“.*

Įdomu tai, kad lietuviškose medijose dirbantys žurnalistai, suabejoję socialiniuose tinkluose vartotojų skleidžiama informacija, rinkdavosi tikrinti ten dirbančių žurnalistų informaciją. E.Krikštopaitytė išreiškė didelį pasitikėjimą institucionalizuota žiniasklaida:

„Žiūri, kaip jie vertina tą informaciją, nes būdami vietoje tai patikrina. Turiu omenyje tokius portalus kaip Tut.by - pats geriausias įrankis šių protestų metu. Ir belsat.tv. Tą informaciją kiek gali pats tikrini, bet pats gali labai mažai, tai tiesiog žiūri į nepriklausomą Baltarusijos žiniasklaidą ir lauki, cituoji juos“.

R.Čiurplys per įvykius Baltarusijoje patikimiausios informacijos irgi ieškodavo pagrindiniuose medijų kanaluose – Nasha Niva, Belsat, tut.by. Taigi, galima pastebėti, kad rašydami apie įvykius Baltarusijoje informantai iš Lietuvos patikimos informacijos ieškodavo jų nepriklausomų medijų kanaluose, jais pasitikėdavo labiau. Lietuvos žurnalistai tokią informaciją naudodavo tik kaip papildomą priedėlį prie straipsnio, kurį rašydavo remdamiesi oficialiais pranešimais, kalbinamais ekspertais, o nepriklausomos Baltarusijos medijos kanaluose dirbantys žurnalistai dažniais atvejais pasikliaudavo ir informacija, gauta iš vartotojų ar vienas iš kito.

Nepaisant informacijos tikrinimo, informantai prisipažino, kad neteisingos informacijos paskelbimo išvengti nepavyko arba dėl tam tikrų istorijų sulaukdavo savo auditorijos spaudimo. Trečdalis informantų pateikė po pavyzdį, kai teko susidurti su kontraversiška istorija ir abejoti dėl jos paskelbimo arba su plintančia istorija, kuri sukeltų atgarsius visuomenėje. Du Lietuvos medijose dirbantys informantai prisiminė istoriją apie galimai trečią protestų auką.

„Kadangi ne mes vieni stebime, bet ir mūsų vartotojai stebi tuos kanalus <...> ir buvo klausimas, ar trečias žuvęs žmogus buvo. Ir mes sulaukėme komentarų, kodėl nerašome apie trečią žuvusį, nes buvo daug apie tai socialiniuose tinkluose, kad jis žuvo. Bet pažiūrėjome, kad jis nepatikimas, ta žūtis buvo tokia labai neaiškiomis aplinkybėmis <...> nusprendėme jo nelaikyti kaip protesto aukos. Tai sulaukėme gana daug neigiamų atsiliepimų“ – sakė R.Čiurplys. Dėl tokių situacijų jis atkreipia dėmesį į atsirandantį spaudimą: *„turi filtruoti ir turi atlaikyti spaudimą ne tik pačiame darbe, bet ir vartotojų, kad turi rašyti, kas iš tikrųjų nėra visiškai teisinga.“* J.Vauchok irgi susidūrė su informacijos patikimumo dilema:

„... plinta audio įrašas, kuriame girdisi pokalbis tų, kurie, galimai, prisidėjo prie Romano Bondarenkos nužudymo, būtent nužudymo momentu, bet jo autentiškumas nėra patvirtintas. 80 proc. tikimybė, kad įrašas tikras, ir kažkas iš savų dėl kažkokių interesų jį nutekino. Patikrinti jo dabar neįmanoma. Bet tai tokia rezonansinė naujiena, kad jos neskelbti būtų kur kas blogiau nei skelbti

neįsitikinus, kad įrašas autentiškas. Todėl skelbiama su priedu, kad nėra visiškai aišku, bet buvo lyginami balsai. Pasitikėjimas soc. tinklais auga kartu su augančiu pasitikėjimu žurnalistais.“

Apibendrinant žurnalistų atsakymus, kaip jie vertina informacijos patikimumą bei tikrina informaciją socialiniuose tinkluose, iš dalies galima identifikuoti nuomonių pasidalijimą, nors visi informantai patvirtinto informacijos tikrinimo svarbą bei informacijos skelbimo priklausymą nuo šaltinio patikimumo. Lietuvos žurnalistai kiek atsargiau vertina socialiniuose tinkluose esanti vartotojų turinį ir yra labiau linkę remtis oficialiais šaltiniais, naujienų agentūromis ar šiuo konkrečiu atveju – nepriklausoma Baltarusijos žiniasklaida. Tuo tarpu Baltarusijos medijose dirbantys informantai pabrėžia, kad, nors ypač svarbu tikrinti informaciją, socialinėse medijose esantis vartotojų turinys ypač reikalingas bei dėl pastarojo meto įvykių susidariusių darbo aplinkybių turi juo pasitikėti. Taip pat svarbu, kad visi žurnalistai sutinka, kad kartais tenka paskelbti informaciją, dėl kurios patikimumo jie nėra tikri, tačiau tai daro tik tuo atveju, kai, jų nuomone, informacija yra ganėtinai svarbi ir tarnauja viešajam interesui.

3.4. Socialinių medijų formuojamos žurnalisto ir žiniasklaidos rolės

Dėl socialinių medijų suaktyvėjus piliečių žurnalistikai ir sparčiai augant vartotojų turinio kiekiui, iškilo profesionaliosios žurnalistikos vaidmens ir vertės klausimas – ar perduodant naujienas žurnalistai tikrai reikalingi? Čia svarbus tampa piliečių žurnalistikos aspektas ir tai, kaip visuomenėje suprantamas žurnalisto vaidmuo.

Pabrėžiama, kad toks socialinių tinklų išaugimas pakeitė nusistovėjusią komunikacijos kryptį iš „viršaus į apačią“, nes ji apsisuka ir tampa decentralizuota informacijos gavimo ir sklaidimo sistema. Dėl tokios susidariusios aplinkos galima manyti, kad vartotojai daro vis didesnę įtaką ir kelia tam tikras grėsmes tradicinei žurnalistikai, o srities profesionalai turi prie to adaptuoti ir savo įprastą vaidmenį. Vis dėlto visi informantai patikino, kad žurnalisto vaidmuo visuomenėje, ypač nedemokratiname kontekste, stiprėja. Informantai pasirinko kelias skirtingas perspektyvas, kaip jie mato savo ir visų žurnalistų **vaidmenį** apskritai. Daugiausiai informantų save vis dar mato, kaip atliekančius tradicinį **vartų saugotojų vaidmenį**. Pasak jų, šis vaidmuo tampa dar svarbesnis dėl itin išaugusio antraštinio masalo skaičiaus, melagienų ir ne profesionalų sukurtų socialinių medijų paskyrų. Jiems šis vaidmuo asocijuojasi su auditorijai skirtos informacijos perleidimu per savo filtrą, ne tik informavimu trumpa žinute, bet ir informacijos pateikimu su įžvalgomis, analizėmis ir komentarais bei srauto kontroliavimu:

„...per filtrą, nes tekstų pobūdis toks, kad tariasi su kažkuo, kalbini politologus, ekspertus, politikus, tai informacija nebūna paremta, kad Kalnų Karabache vyksta karas, renki, ką žmonės ten rašo ir perduodi...“ (E.Krikštopaitytė)

„Kažkas turi kontroliuoti srautus. Žurnalistų darbas svarbus ne vien dėl žmonių, bet ir dėl pačios valdžios. Remsiuosi kanalu TUT.BY<...>tai didžiulis info srautas. Valdžia jau davė jiems du įspėjimus, ir trečią, o po trijų turi teisę uždaryti kanalą, bet iki šiol neuždarė, nes supranta, kad uždarius svarbiausią šalies kanalą, bus labai daug nepatikrintos info.“ (J.Vauchok)

„Negalime patikrinti tos informacijos šimtu procentu <...> bet mes vis tiek turime remtis ir atrinkinėti tą informaciją ir iš esmės vartų saugotojų funkcija tikrai tą patvirtina“ (V.Jokubauskas)

„... jeigu rašai, turi žinoti platesnį kontekstą ir gebėti plačiau paaiškinti įvykį nei tik pranešti faktus.“ (G.Kanapka)

Iš informantų atsakymų akivaizdu, kad socialinės medijos sustiprino jų, kaip vartų saugotojų, vaidmenį, tačiau pastebima ir atsiradusių vartų stebėtojų funkcijų, kaip srautų kontroliavimas. Socialiniai tinklai bei piliečių žurnalistika pakeitė jų darbo įrankius ir būdus, tačiau nepadarė įtakos savo rolės ir atsakomybės prieš visuomenę supratimui. Iš informantų atsakymų galima išskirti dar vieną svarbų vaidmenį, kurį atlieka žurnalistai. Visi informantai sutinka, jog jie atlieka vartų saugotojo rolę, tačiau dėl vartotojų sukurto turinio naujienų dienotvarkės formavimas nuo redakcijų dažnai nebeprislauso – jis prislauso nuo internete plintančios medžiagos ar kitų skelbiamų aktualijų. Taigi, galima išskirti, kad atsiranda **patikimų naujienų siuntėjų – vartų stebėtojų** vaidmuo, kurį irgi akcentuoja informantai. Profesionalų užduotis – surinkti internete sklindančią informaciją ir ją pateikti auditorijai, nes, kaip jie pastebi, dėl didelio informacijos srauto auditorija gali tame lauke pasiklysti, nesugebėti pasirinkti informacijos, kritiškai jos neįvertinti ar klaidingai interpretuoti.

Pasak V.Jokubausko, padaugėjo pasimetimo, nes dėl naujumo ne visi gali susiorientuoti socialinėje erdvėje: *„nemaža dalis žmonių dar nėra išsiugdę tokio kritinio mąstymo, kad visada reikia suabejoti tuo, ką matai ekranėlyje. Nes kas yra tikrieji šaltiniai, kokie gali būti motyvai, bet to įpročio galvoti galbūt dar nėra.“* H.Liubakova irgi pastebi, kad vartotojams kartais sunku kritiškai mąstyti ir pasirinkti informaciją, nes socialinėse medijose yra mažiau kontrolės bei nėra monopolio. Bet ji priduria, kad, nors tai ir sukelia pavojų bei stiprina žurnalisto kaip patikimo šaltinio vaidmenį, tai galimybė suteikti erdvę nuomonėms platesnei auditorijai. Ir N.Lubnevskaya sutinka, kad kiekvienas žmogus dabar gali tapti žurnalistu, tačiau išskiria dar vieną šio vaidmens bruožą, kad *"profesionali žiniasklaida vis dar yra garantija, kad paskelbta informacija yra teisinga"*. E.Krikštopaitytė sutinka,

kad šaltinių įvairovė yra labai svarbi ir naudinga, tačiau žmonės turėtų pasitikėti tradicine žiniasklaida, nes vidutiniam vartotojui „*labai lengva pasiklysti tuose šaltiniuose*“. Panašią tendenciją pastebi ir R.Čiuplys, kuris teigia, kad žmonės net pavargsta nuo socialinių medijų, kuriuose atsiranda „*emocijų*“. Žurnalistai mano, kad bandydami to išvengti žmonės gręžiasi į juos. Kitas informantų išskirtas privalumas yra tai, kad jie patikrintą informaciją vartotojams pateikia vienoje vietoje, ir ji, kaip pabrėžia E.Špokas, yra labiau apžvelgta iš įvairių pusių.

Beveik visi tyrime dalyvavę žurnalistikai sutinka, kad dėl socialinių medijų kokybę tenka paaugoti ir jiems. Pastebima, kad žiniasklaida iš esmės tapo greito vartojimo produktu. N. Lubnevskaya, G.Kanapka ir V.Jokubaukas teigia, jog tenka išleisti svarbias naujienas tik su keliais sakiniais ir priedais, kad informacija bus pildoma. Delfi žurnalistas teigia, kad reikia kelti klausimą, ko auditorija nori: ar sužinoti vėliau, bet išsamesnę informaciją, ar iš karto ir su pasauliu stebėti įvykių eigą. Vis dėlto informantai pastebi, kad operatyvumas tokiais atvejais yra svarbus, nors, kaip pastebi E.Krikštopaitytė, dažniausiai skelbiama karštos naujienos informacija socialinėse medijose yra nepatikrinta. Tai gresia žala žurnalistikos kokybei, tačiau H.Liubakova pastebi, kad socialinės medijos žurnalistikos kokybei jokios įtakos neturėtų daryti, nes viskas priklauso nuo paties žurnalisto sugebėjimo vertinti jose teikiamą turinį. Keli informantai įsitikinę, jog tai ne socialinių tinklų kaltė, nes profesionalios žurnalistikos srautą kontroliuoja patys žurnalistai.

Būtent dėl per Baltarusijos protestus išaugusio vartotojų medžiagos kiekio išryškėjo žurnalisto, kaip profesionalo, gebančio atrinkti ir pateikti informaciją, vaidmuo. Tai sustiprino visuomenės pasitikėjimą žurnalistais. J.Vauchok sako, kad „... žmonės tik dabar pradėjo suprasti tą svarbą ir žurnalistų darbą, todėl leidžia kažkuriose vietose ir suklysti. Jie žino, kad bet kuriuo atveju tai bus patikimiau, nes pereis žurnalistų filtrą“. Žurnalistų vaidmens stiprėjimą visuomenėje pabrėžia ir H.Liubakova, kuri teigia, kad piliečiai jaučia atsakomybę už skleidžiamą informaciją, pasitiki nepriklausoma žiniasklaida, todėl nori jai padėti dalydamiesi naujienomis. Pasak jos, jau nuo koronaviruso pandemijos pradžios žmonės suprato, kad jiems svarbu būti įvykių liudininkais ir pateikti informaciją žurnalistams, kuriais jie pasitiki. Pasak N.Reznikavos, žurnalistų, kaip patikimų informacijos pranešėjų, rolė Baltarusijoje itin ryškėja ir tai vyksta natūraliai, nes valdžia imasi vis griežtesnių žiniasklaidos kontrolės priemonių.

Iš informantų atsakymų galima išskirti ir dar vieną visuomenės žurnalistams priskirtą rolę, ypač Baltarusijoje, - tai **pokyčių agentas**. Brutalus valdžios santykis su žiniasklaida tik sustiprino profesionalų vaidmenį visuomenėje:

„Pas mus buvo labai pasitikima žurnalistais, bet dabar privažiavo rusų propagandistų, užsisuko galinga propagandos mašina. Žmonės tai supranta. Pas mus šiaip problema su žmonių išprusimu medijų srityje, bet iš esmės jie supranta, kad šiuo metu vyksta propagandinis karas, iškraipomi faktai.

Todėl žurnalistų rolė labai svarbi ir žmonės supranta, kokia reikalinga teisinga informacija“
(J.Vauchok)

„Valstybiniai televizijos kanalai rodo propagandą, o ne objektyvią tikrovę, todėl nepriklausoma žiniasklaida yra vienas daugiau ar mažiau tikrovę atspindinčių naujienų šaltinių. COVID-19 ir rinkimų situacija tai tiesiog išryškino.“ (N.Lubnevskaya)

„Tai nėra tai, ką man patinka daryti. <...> bet manau, kad tai dabar yra tas, ką turiu daryti šiuo metu, nes tai svarbu. <...> svarbiausia perteikti tai, kas vyksta mano šalyje, ir parodyti tai pasauliui, nes užsienio žurnalistai negali gauti akreditacijų. Mes turime siaubingą situaciją su spaudos, žodžio laisve, visa laisve“ (Informantas Nr.2)

Vis dėlto, kaip pastebi keli informantai, net ir autokratinė Baltarusijos valdžia suprato nepriklausomos žiniasklaidos vaidmenį ir jos skleidžiamos informacijos poveikį visuomenei. J.Vauchok teigimu, valdžia suprato, kad pagrindinių kanalų uždarymas iššauks naujus protestus, o informacija bus visiškai nekontroliuojama. Būtent nekontroliuojamas informacijos sklidimas labiausiai valdžią ir gąsdina: *„Valdžia jau pasimokė. Informacijos badas, kuris po rinkimų buvo tris dienas, žmonėse pasėjo baimę.“* Informantai pastebi, kad jiems tai taip pat tapo būdu sekti informaciją ir šalyje vyraujančias nuotaikas.

Iš informantų atsakymų svarbu išskirti pastebėjimą, kad padidėjęs visuomenės pasitikėjimas veikė kaip „priminimas“ ir patiems žurnalistams. Įvykių sukuryje dirbęs Informantas Nr.1 teigė, kad toks žmonių požiūris į žurnalistų vaidmenį yra labai svarbus *„... nes pajunti savo rolę, kodėl tu čia“*. Informantai tai pajuto, nes žmonės patys priešdavo ir prašydavo jų informacijos, ateidavo pasitikslinti socialiniuose tinkluose išgirstą informaciją, tikėdamiesi, kad jis turės svarbesnių faktų ar svaresnių argumentų. Įdomu tai, kad žurnalistų toks visuomenės požiūris nustebino, nes jis, kaip ir kiti informantai, pastebi, jog visame pasaulyje žiniasklaida vis labiau nurašoma į paraštes, didėja nepasitikėjimas tradicinėmis medijomis:

„<...> buvo keliamas klausimas, kodėl nėra LRT žurnalistų Baltarusijoje. Tai parodė, kad nors yra socialinė žiniasklaida, visi „news virus“, „Telegram“, Nexta, bet vis tiek ėjo pas žurnalistus, visuomeninius transliuotojus, klausdami, kodėl jūs ne ten, tai svarbu, turite tai parodyti. Tai įdomus faktas <...> kad imkit, darykit, rodykit, nes tai jūsų darbas.“

Taigi, visi informantai sutinka, kad žurnalistų vaidmuo yra ypač svarbus, ir pastebi, kad pasitikėjimas jais, pateikiant svarbias ir karštas naujienas, yra gana didelis. Bet svarbu atkreipti dėmesį, kad daugelis žurnalistų jaučia mažėjančią bendrą pasitikėjimą žurnalistika ir supranta, kad dabartinį ypač pozityvų požiūrį į žurnalistus suformavo susiklosčiusios ypatingos aplinkybės. Kaip pastebėjo Informantė Nr.2, požiūris *„labai stipriai pasikeitė, nes anksčiau požiūris į žurnalistus buvo*

truputį kitoks“. Pašnekovė pastebi, kad dabar atsiradęs ir didžiulis užsienio agentūrų susidomėjimas šalies padėtimi, todėl laisvai samdomiems žurnalistams tai proga užsidirbti, bet priduria suprantanti, jog šis susidomėjimas su laiku galiausiai nyslūgs ir žurnalisto darbas nebebus taip vertinamas.

Atrodo, kad socialinės medijos ir jose plintanti informacija galėtų sumenkinti žurnalistų rolę, tačiau, bent jau kaip teigia informantai, tai veikia atvirkščiai – parodo jų svarbą. Žinoma, reikia įvertinti tai, kad per interviu žurnalistai vengė kritikuoti kolegas ar atskleisti savo trūkumus, tačiau visi pripažino pastebimą socialinių medijų išaugimą ir padidėjusią piliečių žurnalistikos svarbą šiame įvykių kontekste. Apibendrinant galima teigti, kad žurnalistai savo vaidmenį mato kaip vartų saugotojų, tačiau jie dažnai yra priklausomi nuo socialinėse medijose plintančių naujienų, todėl negali valdyti naujienų dienotvarkės, dėl ko vartų saugotojo vaidmuo šiuolaikinėje medijoje yra kiek pakitęs, pradeda ryškėti ir vartų stebėtojų vaidmens formavimasis.

Taip pat daugelis informantų akcentavo, kad jų rolę sustiprina tai, jog turinį kuriantys žmonės dėl įgūdžių trūkumo nesugeba suvaldyti informacijos. H.Liubakova įsitikinusi, kad tai dar ilgai nesikeis:

„Labai norėčiau pasiekti etapą, kai nebereikėtų žurnalistų. Ir visi kritiškai mąstyti, sugebėtų patikrinti informaciją. Taip, visi sugeba suvokti informacijos gavimo procesą. Bet tai netiesa <...> Žmonėms reikia vartų., Reikia, kad kuruotų informaciją, ją patikrintų, paaiškintų. <..> Taigi, žurnalisto vaidmuo akivaizdžiai yra kritiškai svarbus“.

Vertinant tai, kad Lietuvos ir Baltarusijos žurnalistai dirba skirtingose šalyse pagal žiniasklaidai suteikiamą laisvę, nuo kurios priklauso jų darbo sąlygos, galima pastebėti, kad požiūris į žiniasklaidos vaidmenį yra toks pat. Komplikuotos politinės situacijos ir įvykiai tik išryškina nepriklausomos žiniasklaidos reikšmę, poreikį ir galimą įtaką demokratiniams procesams.

Informantai atkreipia dėmesį, kad tokios politinės situacijos formuoja abipusį pasitikėjimą tarp socialinių medijų ir nepriklausomos žiniasklaidos. H.Liubakova tegia, kad „... galbūt tai galėtų būti alternatyvi žiniasklaidos sistema, kurią sudarytų socialinės medijos, Telegram, nepriklausoma žiniasklaida“. R.Čiuplys, žvelgdamas į žurnalistikos vaidmenį ateityje, atkreipia dėmesį, kad „visi konfliktai ir dramatiški įvykiai tampa pagrindu persvarstyti žiniasklaidos darbą, kaip ji gali veikti šiuolaikinėmis priemonėmis. <...> Tai yra nuolat besivystantis procesas“.

Daugelis sutinka, kad ateityje geriausia rasti bendrą sprendimo būdą, kaip profesionalai ir vartotojai galėtų dirbti išvien. Einama prie išvados, kad augant socialinių medijų įtakai žurnalistika turi būti nusiteikusi adaptuotis ir keistis, jei nori išsilaikyti auditoriją ir jos neprarasti. Dauguma informantų sutinka, kad procesas vyksta, o keli jau pastebi, kad kuriasi nauja žurnalistikos „ekosistema“.

3.5. Žurnalistų darbas nedemokratiname kontekste: jų požiūris į „Telegram“ ir Nexta kanalą

Viena svarbiausių priežasčių, kodėl socialinių medijų svarba Baltarusijoje taip yra ta, kad nuo pat protestų pradžios rugpjūčio mėn. žiniasklaida buvo vienas pagrindinių valdžios smurto ir įbauginimo taikinių. Pasipriešinimas autokratiniam lyderiui A.Lukašenkai vyko ne tik gatvėse, tai buvo kova ir skaitmeniniame lauke.⁸¹ Socialinis tinklas Telegram virto vienu vertingiausių šaltinių nepriklausimai žiniasklaidai tiek Baltarusijoje, tiek už jos ribų. Didžiausiu fenomenu tapo kanalas „Nexta“.⁸² Kitas svarbus aspektas, kad dėl interneto blokavimo daugelis nepriklausomų žiniasklaidų taip pat buvo priverstos persikelti į Telegram ir jų skaičiaus augimas yra gana ženklus. Kalbant su žurnalistais galima pastebėti, kad jie linkę rinktis šią socialinę mediją, tačiau kiek išsiskiria lietuvių ir baltarusių požiūris į Nexta kanalą bei šio socialinio tinklo vartojimą.

Žurnalistams dirbti Baltarusijoje buvo itin pavojinga. „9-10 dienomis dirbau Minske <...> po to, kai mane sužeidė, dirbau iš namų...“ sakė N.Lubnevskaya, kuri saugumo pajėgų buvo pašauta į koją gumine kulka. „Galėjai būti sulaikytas bet kada ir bet kur. Bet žinai, kad turi dirbti <...> buvo pavojinga man likti šalyje“ - dalijasi H.Liubakova. Pasakodama apie savo darbo ypatumus N.Reznikava sakė, kad, nepaisant, kur eina, ji visuomet pasiima dantų šepetėlį, šiltą megztinį ir kojines, nes „tai bus dalykai, kurių reikės, kai būsi sulaikytas“. Informantas Nr. 1 prisiminė: „... rinkimų dieną nėjome į lauką <...> kad netyčia nepaklaustų akreditacijos <...> Savisauga yra visą laiką“. A.Pesenka pridūrė, kad darbą tokiomis sąlygomis lydi nuolatinis stresas ir baimė, kad gali būti sulaikytas. Informantė Nr.2 teigia, kad niekada nenorėjo būti karo žurnaliste:

„Niekada prieš tai neteko bėgti nuo policijos, taigi daug kas pasikeitė, o dabar mes slapstomės<...> negaliu rodyti savo kameros, įrangos. Turiu per didelį paltą, tai slepiu po juo kamerą ir atrodau nėsčia. Vienintelis būdas apsisaugoti. Nes jei esi moteris, tai tave galima sumušti, bet jei esi nėsčia, tai galbūt ne.“

Pašnekovė atskleidžia, kad žmonės dėl žurnalistų taip pat rizikuoja, slėpdami juos namuose, kviesdami pas save, kad profesionalai galėtų atlikti savo darbą: „Bandome dirbti ne iš gatvės, bet iš butų.“ Informantų atsakymai atskleidžia, koks komplikotas yra darbas įvykio vietoje nedemokratinėje šalyje, kodėl interneto blokavimas ir nepriklausomos žiniasklaidos priemonių uždarymas paskatino profesionalias nepriklausomas žiniasklaidos priemones daugiau turinio skelbti socialinėse medijose.

⁸¹ Wesolowsky Tony, „State Media Vs. The Streets: How Lukashenka Lost The Media War In Belarus“, RadioFreeEuropeRadioLiberty, 2020 <<https://www.rferl.org/a/state-media-vs-the-streets-how-lukashenka-lost-the-media-war-in-belarus/30755564.html>> [Žiūrėta 2020 01 09]

⁸² Kindrativ Nataliia, „Nexta — the channel behind Belarus' Telegram revolution“, TheFix, 2020 <<https://thefix.media/2020/08/25/nexta-the-channel-behind-belarus-telegram-revolution/>> [Žiūrėta 2020 01 09]

„Telegram“ platforma minima kaip svarbiausias socialinis tinklas pranešant naujienas šių Baltarusijos įvykių kontekste, tad įdomu palyginti, kaip skirtingai žurnalistai ją išnaudojo savo darbe. Ši platforma žurnalistams tapo svarbiausia, nes, kaip pastebi keli informantai, į ją persikėlė vidinės informacijos sklaida ir naujausia informacija buvo skelbiama pirmiau nei kitose socialinėse medijose ar žiniasklaidos platformose. Galima pastebėti, kad Lietuvoje dirbantiems informantams šis tinklas buvo svarbus, nes operatyviai nušviesdavo esamą padėtį ir galimą tolesnę įvykių kryptį, formavo bendrą kontekstą ir leido jame orientuotis. Iš atsakymų matyti, kad žurnalistai Telegram, kaip priemone imti informaciją ir ja naudotis savo tekstuose, naudojami mažiau, tai dažniausiai darydavo išskirtiniais atvejais, dažniau rėmėsi oficialiais opozicijos šaltiniais. Tai buvo platforma, kuri nukreipdavo profesionalus į tai, kuo reikėtų pasidomėti, į ką atkreipti dėmesį, kokiomis temomis kalbinti ekspertus.

E.Krikštopaitytė teigė, kad nors šiuose kanaluose praleido daug laiko, tačiau informacijos iš jų vis tiek neskelbdavo: „...stebi kanalus, nes galų gale gali pagal juos ir visuomenės, ir protestų nuotaikas nuspėti <...> bet buvo galima ir pačių radikalizaciją pačių protestų pastebėti būtent Telegram kanaluose<...> tai nebūtinai yra naudojama straipsniuose, bet tai leidžia suprasti kontekstą ir tas kontekstas iš pačios Baltarusijos žmonių labai daug pasako ir yra naudinga ateityje“. V.Jokubauskas pabrėžia, kad tokia ir buvo pagrindinė šio socialinio tinklo funkcija, kuri leido suprasti ir auditorijai perteikti bendrą situaciją, kokio masto įvykiai ir susirėmimai su policijos pareigūnais vyko. Iš informantų atsakymų aišku, kad Telegram kanaluose esanti informacija buvo viena pagrindinių, tačiau ji visuomet buvo pildoma ir nepateikiama kaip savarankiška. G.Kanapka teigė, kad Telegram rastos informacijos papildymui ir tęstinumui rinkosi kitą socialinį tinklą - Facebook, kuriame ieškojo tiek baltarusiškų, tiek vakarietiško šaltinių. Tokį pasirinkimą jis argumentavo tuo, kad tai Vakaruose populiariesnis socialinis tinklas, naudojimasis juo paprastesnis, netrukdo kalbos barjeras.

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad informacija Telegram padėjo susigaudyti kontekste ir dirbant įvykio vietoje. Informantas Nr.1 teigė, kad tai leido orientuotis, kuriose miesto vietose kas vyksta, plėtojasi. Tą patį pastebėjo ir baltarusiai žurnalistai, kuriems dirbant informaciją, atrinktą iš Telegram, perduodavo kolegos.

Kitas aspektas, kurį išryškino didžioji dauguma apklaustų žurnalistų, tas, kad Telegram veikė kaip šaltinis, kuriantis ir pateikiantis **emocinę įvykių iliustraciją**. V.Jokubauskas pastebi, kad be šios informacijos auditorijai būtų pateikiama skurdesnė informacija: „Būtų mažiau vaizdinės medžiagos, nes kas labiausiai ir šokiruoja, kai pamatai tuos policininkus, kurie daužo žmones, tai iš karto sukelia reakciją <...> Be to būtų sunkiau apie tai rašyti, sunkiau perteikt“. Tuo, kokią emociją vaizdo įrašas gali sukelti auditorijai, vadovaujasi ir E.Špokas. Vis dėlto jis pastebi, kad skleidžiama vaizdinė medžiaga dažniausiai iškelia kokybės klausimą, bet net tokiu atveju video yra naudojamas, jei jame

atsispindi “...tragizmas, kažkoks dalykas, kuris kažkaip gali ir yra svarbus žiūrovui...”. 15min žurnalistė pastebi, kad vaizdinė informacija buvo ta, kurią iš Telegram ji perteikdavo savo skaitytojams. Ji akcentuoja, kad skelbiant tokią medžiagą norima, jog žiūrovai pamatytų, kokio masto tai problema. Tai yra ir faktinis patvirtinimas žurnalistui, kad skelbiama informacija yra teisinga. G.Kanapka išskiria ir tai, kad per svarbų įvykį tai buvo platforma, kurioje pirmiausia pasirodydavo vaizdo medžiaga.

Dauguma informantų pastebėjo svarbų aspektą, kad didelis Telegram kanalų privalumas tas, jog ten skelbiama informacija jau perėjusi per moderatorių tinklus, todėl galima tikėtis patikimesnės informacijos, o tai, kaip pastebėjo keli apklaustieji, labai svarbu, nes tuomet nesklinda sena nufilmuota vaizdo medžiaga. E.Špokas teigė, kad net esant didžiuliam video kiekiui visada stengiasi atsekti vaizdo patikimumą, bei pabrėžė, jog kitos medijos bando nustatyti, kokioje vietoje paviešintas video buvo nufilmuotas, atsekti tikslų laiką.

Tačiau Informantė Nr. 2 pastebi, kad dažnai žmonių viešinama nufilmuota medžiaga dėl piliečių profesionalių įgūdžių trūkumo yra prastos kokybės, vaizdas nesufokusuotas, įrašas per trumpas ar filmuojama vertikaliai, todėl, pasak jos, tai dažnai neatskleidžia, kas vyksta, nes medžiaga perteikia tik momentą. Pati pašnekovė savo vaizdo medžiaga dalijasi tik tuomet, kai joje mato konkretų tikslą. Informantė atkreipė dėmesį, kad jai yra tekę nufilmuoti kelis internete sparčiai išplitusius vaizdo įrašus, kurių tikrumu buvo abejojama, tačiau ji teigia, kad abejones išsklaidė tai, jog ji, užfiksavo ne tik policijos moters sulaikymo akimirką, bet ir tai, kas vyko prieš ir po.

Iš informantų atsakymų galima išskirti dar vieną baltarusiams būdingą Telegram naudojimo funkciją – **informacijos skelbimas** bei **daugiakryptė komunikacija su vartotojais**. A.Pesenska išskiria tai, kad jų portalo atsarginiu planu tapo Telegram, kuriame ir toliau skaitytojams galėjo skelbti profesionalų paruoštą informaciją. Ji teigė, kad toks perėjimas yra itin įprastas. Vis dėlto ji pabrėžia, kad perėjimas į socialines medijas iškelia ir finansinį klausimą, nes portale paprasčiau integruoti reklamą ir iš to gauti pelną. N.Reznikava ir N.Lubnevskaya dar pastebi tai, kad ir prieš tai jie gaudavo didelį vartotojų medžiagos srautą, bet dabar jis dar labiau išaugo, tad informaciją atrinkti ir patikrinti padeda atsakingi žmonės. Keli informantai pastebi, kad toks tiesioginis vartotojų kreipimasis per socialinį tinklą padeda lengviau užmegzti kontaktus ir vėliau per juos susisiekti. A. Pesenska pastebi, kad žmonės ne tik kaip niekada aktyviai dalijasi įvairia medžiaga, bet ir noriai patiki gyvenimiškas istorijas. Belsat.tv žurnalistė atkreipė dėmesį, kad anksčiau tokio aktyvumo nebuvo, tačiau šis pokytis yra natūrali reakcija į situaciją šalyje.

Įdomus aspektas, kurį akcentavo informantai, kad perėjimas į Telegram kanalus jų negąsdina. N.Reznikava teigia, kad svarbiausia, jog jų skelbiamą informaciją skaitytų, o kokioje platformoje – nėra svarbu. Vienintelė galinti iškilti problema ta, kad vartotojai pasirinks tik vieną informacijos kanalą. A.Pesenska taip pat negąsdina persikėlimas į socialinius tinklus.

Atsižvelgiant į Telegram svarbą informacijos plitimui svarbu apžvelgti ir tai, kokie svarbiausi šio socialinio tinklo kanalai buvo naudojami. Lietuvos žiniasklaidoje dirbantys žurnalistai dažniausiai minėjo nepriklausomos Baltarusijos žiniasklaidos kanalus - BELSAT, tut.by, Nasha Niva. Vis dėlto, iš visų kanalų išskiriamas Nexta. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kaip ir kodėl šis kanalas vartotojams ir žurnalistams tapo svarbiausiu informacijos šaltiniu. Pagal atsakymus informantus galima skirstyti į tris grupes: Nexta vertina kaip informacijos šaltinį ar žiniasklaidos organizaciją; Nexta naudoja kaip informacijos šaltinį, bet nelaiko žiniasklaidos organizacija; Nexta vertina kritiškai ir juo nepasitiki.

Bene populiariausia pozicija tarp kalbintų informantų – tarpinė linija. Jie stebi srautą ir naudojami Nexta skelbiama informacija, tačiau ją arba patį kanalą vis tiek vertina atsargiai ir nelaikytų žiniasklaidos organizacija. Tokios nuomonės daugiausiai laikėsi tie žurnalistai, kuriems teko daugiau dirbti įvykio vietoje. Informantas Nr.1 sakė, kad nors Nexta ir tapo hegemonu, kuriame plito svarbiausia informacija, tačiau jame trūksta aiškumo: „... klausimas, ar tai gera ateina informacija kažkokių maršrutų, planavimo ir vakaro planų, bet kas tiksliai padarė, kas jas sudarė, kodėl – neaišku. Ir to klausimo niekas neatsakė <...> Labai neaišku, kas už tos informacijos slypi“. Pasak jo, daugiausiai klausimų kelia tai, kad Nexta kanalo administratoriai teigia, jog taiko informacijos verifikacijos principus, tačiau skaidrumo, kaip surenkama informacija, nėra, o patikrinti jų gaunamą srautą ir užtikrinti, kad tai tikrai patikima informacija, - „nerealų“. E.Krikštopaitytė pastebi, kad nors Nexta ir buvo itin svarbus naujienų šaltinis ir dalijosi informacija, bet laikyti jo žiniasklaidos priemone negalima: „... yra tokia riba tarp objektyvaus naujienų pranešimo ir aktyvizmo <...> ... vėliau atsirado ir netiesioginiai radikalesni pasisakymai, gal grasinimais ir neįvardintum, bet tiems pareigūnams, kurie smurtauja, tai dėl to ta riba yra trapi“. Kad Nexta kanale dominavo aktyvizmo ir tinklaraštininkavimo mišinys, pastebi ir A.Pasenka: „... yra stiliaus kriterijai. Viena pagrindinių žurnalistikoje surasti nuomonių balansą, bet Nexta, manau, kad yra labiau susijusi su aktyvizmu, nors jie ir turi daug ryšių su abiem pusėmis bei daug informacijos“. Pavyzdžiui, G.Kanapka nėra tikras, ar priskirtų Nexta prie žiniasklaidos priemonių, nors pastebi, kad Baltarusijos valdžia šį kanalą į tokį sąrašą įtraukia, todėl iš dalies galima ir lyginti jo darbą su kitomis žiniasklaidos organizacijomis. Vis dėlto žurnalistui, kaip ir kitiems, jis tapo vienu pagrindinių naujienų kanalų dėl administratorių filtro, per kurį turėjo pereiti vartotojų siūsta informacija.

Kita grupė Nexta priskiria prie žiniasklaidos priemonių. Vienas iš su tuo sutikusių informantų – E.Špokas, kuris pastebi, kad visos žiniasklaidos priemonės turi savo kanalus Telegram ir kad informacija pirmiausiai skelbiama ten, o tik po to portaluose. V.Jokubauskas Nexta vertina kaip patį įdomiausią reiškinį apskritai. Jis teigė, kad šio kanalo paskelbimas teroristine organizacija rodo A.Lukašenkos pasimetimą: „...tai tradiciniu metodu bandyti uždaryti redakciją, bet kažkaip ta redakcija, kuri gyvena Lenkijoje, ir gali ramiausiai kelti turinį be jokių problemų, tai rodo, kad (A.Lukašenka) nežino, nuo ko pradėti, kaip kovoti...“. Pasak jo, nors teoriškai jis kanalą priskirtų

tinklaraščiui, tačiau informantas pastebi, kad dabar ta riba, kaip dirba tradicinė žiniasklaida, yra išsitrynusi. Jis teigė, kad žmogus, profesionaliai dirbantis prie informacijos kėlimo ir turinio, susijusio su demokratijos ir žmogaus teisių pažeidimo viešiniu, „visiškai nusipelno žurnalisto etiketės ir perkeltine prasme „redakcijos“ paminėjimo“.

Kad Nexta galima laikyti organizacija jau vien dėl to, jog kanalo įkūrėjai subūrė grupę žmonių, kurie kartu dirba, tikrina bei skleidžia informaciją, išskiria H.Liubakova. Ji teigė, kad, kaip ir bet kurioje kitoje žiniasklaidos organizacijoje, taip ir šioje yra žmonių, kurių darbas matomas ir apie kurį yra kalbama, bei gausu tų, kurie likę už kadro, bet, gal net dažniau kelia ir prižiūri informaciją. Informantė iš dalies net užėmė kanalo gynėjos poziciją: „Pastebiu, kad žmonės sako, jog trūksta skaidrumo <...> bet tai nėra saugu. Jie persikėlė į Lenkiją ir jie išnaudoja šimtus žmonių gatvėje <...> Kas yra skaidrumas? Žinoti jų vardus? Tikrai ne. Galbūt būtų kitaip, jei tai nebūtų karo metas, bet dabar mes turime kažką panašaus į karą.“. Tokį teigiamą H.Liubakovos vertinimą galima pateisinti ir dėl to, kad dėl turimų ryšių ji lengviau ir greičiau gali prieiti prie kanale skleidžiamos informacijos, ją patikrinti, gauti daugiau informacijos iš šaltinio ar pačių administratorių. Ji pabrėžia, kad tai bet kokių atveju turi daryti kiekvienas profesionalas.

Galima pastebėti, kad labiau teigiamai Nexta kanalą vertino lietuviai žurnalistai, o daugiau kritikos ir dėl informacijos patikimumo, ir ypač dėl skelbiamos informacijos tono turėjo Baltarusijoje dirbantys informantai. Čia atsiranda įdomus aspektas, nes iš peržvelgtų atsakymų matyti, kad baltarusių žurnalistai socialinėmis medijomis ir piliečių žurnalistika linkę pasitikėti labiau nei lietuviai. Nuomonės verčiasi kalbant būtent apie Nexta kanalą. N.Lubnevskaya žurnalistė pastebėjo, kad Nexta, nors ir populiaru platforma, tačiau ja pasitikima mažiau nei profesionalia žiniasklaida. Ji sutinka, kad galima kanalą vertinti kaip tinklaraštį, nes jis turi didelę auditoriją, tačiau informacija remiasi emocijomis, o didelė dalis informacijos lieka nepatikrinta. Iš atsakymų paaiškėjo, kad informacijos patikimumas yra viena didžiausių šio kanalo problemų. N.Reznikava atkreipia dėmesį, kad tai nėra patikima informacija: „Turi patikrinti faktus bent tris kartus. Informacija Nexta kanale yra labai ginčytina“.

Panašią problemą, kuri iš dalies kyla dėl to, kad kanalui vadovauja ir žurnalistas, ir politinis aktyvistas, išryškina ir J.Vauchok. Ji teigia, kad jie nebuvo „maksimaliai nešališki“, greitai paaiškėjo, jog jie nesuprato, kokį pavojų žmonėms Baltarusijoje gali kelti jų jaunatviškas maksimalizmas:

„NEXTA prasidėjo nuo to, kad pradžioje bandė daryti tyrimus iš gautos informacijos iš oficialių šaltinių. <...>Jie siuntė savo fotografus ir nušviesdavo realią padėtį. <...>Kai pas mus prasidėjo šitas dabartinis judėjimas, jie tiesiog stengėsi apdoroti visą info, nes labai daug įvykių visoje šalyje vyko. Viso to dėka jų auditorija labai išaugo, nes buvo info trūkumas. <...>Bet tie vaikinai būna ne

čia, jie nesupranta rizikos. Jie kažkuriuo momentu užsižaidė <...> Paskui jie iš medijų, iš kažkio tai informacinio šaltinio tapo tais, kurie pradėjo vykdyti atvirą politinę veiklą.“

Taigi, galima teigti, kad Nexta pačioje pradžioje veikė kone kaip žiniasklaidos priemonė, tačiau, dėl kintančios situacijos ir skleidžiamos informacijos galiausiai atsirado riba tarp aktyvistų medijų ir profesionalios žurnalistikos. Per interviu su informantais buvo užsiminta ir apie kitus nepatikimus „Telegram“ tinkle susikūrusius kanalus, tačiau dėl didžiausio „Nexta“, kaip informacijos šaltinio, populiarumo išreikštas nepasitikėjimas šiuo kanalu tyrime yra svarbiausias.

Apibendrinus atsakymus matyti, kad piliečių žurnalistika ir vartotojų turinys sukūrė naujus iššūkius ir grėsmes, lygiai taip pat išryškėjo ir tai, kad socialinės medijos naujienas padarė skaidresnes ir lengviau pasiekiamas auditorijai. Vienas informantas tame įžvelgia galimą grėsmę: *„Pasauliniu mastu matome, kad yra žmonių, kurie pasitiki kažkokiais nuomonių blogeriais ar šiaip tais, kurie bet ką kalba socialinėse medijose.“* Bet tai jis taiko daugiau Vakarų valstybėms, o Baltarusijos atveju toks socialinių medijų atvirumas — privalumas. N. Lubnevskaya pastebi, kad socialiniai tinklai nepadarė įtakos tam, kaip naujienos prieinamos ir suprantamos. Ji teigia, kad pokyčio čia nėra: *„vartotojų sukurtas turinys egzistavo visada, pavyzdžiui anksčiau tai buvo laišakai ar skambučiai. Vienintelis skirtumas, kad dabar šio turinio procentas yra didesnis“.* A. Pesenka taip pat pritaria, kad atvirumas egzistavo, tik dėl socialinių medijų jis tapo lengviau prieinamas, ir ne tik naujienų, bet ir įvairių projektų kūrimo prasme. Ji teigė, kad bandymas įtraukti auditoriją visuomet egzistavo. Atviras naujienas pačioje žiniasklaidoje bando išlaikyti ir daugelis kitų informantų.

Tyrime dalyvavusių žurnalistų pozicija patvirtina svarbų socialinio tinklo Telegram ir Nexta kanalo vaidmenį nušviečiant Baltarusijos protestus. Žurnalistų atsakymai patvirtina šių medijų privalumus. Galima pastebėti ir tai, kad informantai, nepaisant informacijos vakuumo, vis tiek atsargiai vertino informaciją, atsirinko šaltinius ir nesiklojė tik socialinėse medijose skelbiama informacija. Didelę įtaka dirbantiems Lietuvos žiniasklaidoje darė nepriklausomos Baltarusijos žurnalistai. Informantams iš Lietuvos Telegram tapo konteksto, vaizdų rinkimo platforma, o baltarusiams – informacijos skelbimo bei susisiekiimo su vartotojais priemone. Kitas įdomus išryškėjęs aspektas – Nexta kanalo vaidmuo. Kaip galima matyti iš informantų atsakymų, nepaisant to, kokių patikimu šaltinis besiskelbtų bei kokią dėmesį besikirtų informacijos tikrinimui, neįmanoma užtikrinti visos informacijos patikimumą, todėl žurnalistai visada turi pertikrinti rastą informaciją. Informantai, ypač Baltarusijoje, atkreipė dėmesį ir akcentavo tai, kad Nexta tapo politines iniciatyvas skatinančia medija, kuri akivaizdžiai palaiko vieną pusę, todėl neatmetama prielaida, kad dėl to šio kanalo skleidžiama informacija gali būti vienašališka ir neobjektyvi.

IŠVADOS

Siekiant išsiaiškinti socialinių medijų reikšmę žurnalistikoje žvelgiant pačių žurnalistų akimis Baltarusijos protestų veiksmų kontekste buvo atliktas kokybinis tyrimas – pusiau struktūruoti interviu su profesionaliais Lietuvos ir Baltarusijos žurnalistais. Pasirinkti tyrimo dalyviai atspindėjo žurnalistų darbo specifiką ir jų matomus iššūkius iš abiejų pusių — kaip socialinės medijos prisidėjo prie įvykių perteikimo Lietuvos žiniasklaidoje bei kokia buvo jų svarba žurnalistams, dirbantiems įvykio vietoje. Skirtinga informantų patirtis dirbant demokratiname ir nedemokratiname kontekste leidžia identifikuoti, kuo skiriasi arba yra panašūs informantų darbo su socialinėmis medijomis ir vartotojų turiniu metodai, pasitelkiami atliekant žurnalisto vaidmenį. Tyrimas atliktas išskiriant pagrindinius žurnalistikos ir žurnalisto vaidmens, socialinių medijų ir piliečių žurnalistikos bruožus bei tradicinei žurnalistikai kylančius iššūkius. Atskleista informantų pozicija, argumentuotos įžvalgos ir nuomonės apie žurnalistinį darbą su socialinėmis medijomis bei motyvai, lemiantys jų darbo metodų pasirinkimus.

Tyrimo pirmiausia buvo siekiama išsiaiškinti, koks žurnalistų santykis su socialinėmis medijomis ir kokius pagrindinius jų keliamus iššūkius bei naudas jie mato. Visi žurnalistai sutiko, kad socialinės medijos ir piliečių žurnalistika – neatsiejamas kasdienis darbo įrankis, ir pastebėjo, kad tarp socialinės medijos ir žiniasklaidos vyksta įdomi „biosintezė“; keli pabrėžė, jog šios medijos papildė viena kitą ir profesionalūs žurnalistai turi susigyventi su didėjančia socialinių medijų įtaka jų darbo lauke. Išryškėjo tendencija, kad Lietuvos žurnalistai labiau linkę socialiniais tinklais naudotis kaip informacijos sekimo platforma, priemone sužinoti „karščiausias“ naujienas ar susisiekti su ekspertais, kai Baltarusijos nepriklausomos žiniasklaidos atstovai dėl šalyje susidariusios kritinės situacijos yra linkę labiau pasitikėti bei naudoti socialinėse medijose vartotojų pasidalytą turinį. Dalis žurnalistų socialines medijas vertina kaip informacijos sekimo priemonę, kiti – šaltinių suradimo ar komunikacijos platformą. Dar vienas išryškėjęs skirtumas — socialinių tinklų pasiskirstymas tarp informantų. Lietuviai žurnalistai Twitter išryškino kaip labiausiai naudojamą platformą, nes ji populiarsnė ir tarp užsienio ekspertų, profesionalių žurnalistų. Perteikdami naujienas apie Baltarusiją jie taip pat naudojo Telegram socialiniu tinklu ir Nexta kanalą. Baltarusiai savo šaltinių paieškai labiau renkasi Facebook ar net Instagram tinklus. Iš informantų atsakymų galima teigti, kad toks pasiskirstymas bei naudojimas priklauso ir nuo politinės padėties šalyje. Išaiškėjo, kad socialinių medijų, kaip patikimo informacijos šaltinio, rolė išaugo prasidėjus COVID—19 pandemijai, pasikeitė jų naudojimo ypatumai. Naudojimo įpročius turėjo pakeisti ir Lietuvos žurnalistai. Įprastai didžioji dalis pagrindinės informacijos buvo gaunama iš naujienų agentūrų ar kitų oficialių šaltinių, tačiau viskas apsisvertė perteikiant naujienas apie Baltarusijos protestus.

Pastebima dar viena tendencija. Dėl informacijos sklaidos socialiniuose tinkluose žurnalistai susiduria ne tik su papildomu darbu — informacijos tikrinimu — bet ir su didėjančia konkurencija. Dauguma informantų pastebėjo, kad dėl poreikio ir būtinybės operatyviai reaguoti į pastebėtą naują svarbią informaciją tenka naujieną publikuoti, nors dėl to nukenčia darbo kokybė. Pora informantų užsiminė apie tai, kad nevengia skubėti skelbti svarbios naujienos, tačiau viešindami faktus, dėl kurių nėra tikri, bet juos pastebėjo kitose medijose, perspėja auditoriją apie informacijos nepatikimumą arba nukreipia į pirminį šaltinį. Čia galima išvelgti ir tam tikrą atsiribojimą nuo atsakomybės. Per tyrimą informantai sutiko, kad tokia dilema dažniausiai kyla dėl resursų trūkumo, nesant galimybės į karštuosius taškus išsiųsti savo žurnalistus. Vis dėlto, kaip parodė tyrimas, socialinėse medijose plintanti ir besidalijama piliečių žurnalistų medžiaga tapo esmine ir įvykių vietoje dirbusiems žurnalistams. Pastebimas dar vienas įdomus aspektas, kad Lietuvos medijose dirbantys žurnalistai vis tik linkę labiau pasitikėti institucionalizuota žiniasklaida, t.y. nepriklausoma Baltarusijos žiniasklaida ir jos kanalais, o būtent tuose kanaluose dirbę Baltarusijos žurnalistai atskleidė, kad dėl susidariusios situacijos pasitikėjo ir vartotojų siunčiama medžiaga. Jie atkreipė dėmesį į tai, kad patys piliečiai tapo atsakingesni už savo medžiagos patikimumą, didesnes problemas kelia ir informacijos tikrinimo reikalauja tiesiog socialiniuose tinkluose plintantys įrašai. Pora informantų pastebėjo, kad siekiant išvengti nepatikimų naujienų jų redakcijoje įkurtos vartotojų sukurto turinio filtravimo grupės.

Tyrimo metu taip pat išsiaiškinta, kaip žurnalistai mato savo vaidmenį kintančioje medijų aplinkoje, ypač, nedemokratiname kontekste. Paaiškėjo, kad visi tyrime dalyvavę žurnalistai vis dar svarbiu laiko savo, kaip vartų saugotojo, vaidmenį. Vartų saugotojo vaidmuo žurnalistams asocijuojasi su auditorijai skirtos informacijos perleidimu per savo filtrą, informacijos pateikimu su įžvalgomis, analizėmis ir komentarais bei srauto kontroliavimu. Galima pastebėti, kad dar dominuoja vartų stebėtojo, pokyčių agento vaidmuo. Nors pasaulyje ir pastebimas visuomenės pasitikėjimo žiniasklaida mažėjimas, Baltarusijoje dirbę informantai atskleidė, kad yra priešingai — žmonės pasikliauja nepriklausomais žurnalistais, nes pradėjo suprasti jų darbo svarbą, net stengiasi jiems padėti. Informantų patirtys rodo, kad politinių pokyčių krečiama ir informacijos vakuume atsidūrusi visuomenė gręžiasi į nepriklausomą žiniasklaidą. Nors teigiama, kad padaugėjo informacijos socialinėse medijose ieškančių žmonių, per tyrimą informantai pabrėžė, kad sumažėjusio lankytojo srauto nepastebėjo. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad žurnalistai nesibijo didėjančio informacijos srauto ir aktyvesnio piliečio įsitraukimo į naujienų kūrimą. Jie įsitikinę, kad bet koku atveju žmonėms profesionalios žurnalistikos reikės dėl jos atliekamų funkcijų — objektyviai, skaidriai, nešališkai pateikti informaciją. Daugelio informantų nuomone, vartotojai gali pasiklysti informacijos lauke, nesugebėti pasirinkti ar tinkamai suprasti informaciją, tad profesionalių medijų platformų pranašumas tas, kad čia žmonės svarbiausią informaciją randa vienoje vietoje, su profesionaliomis įžvalgomis, komentarais bei analize. Dėl interneto blokavimo į socialines medijas iš dalies

persikėlusios nepriklausomos Baltarusijos žiniasklaidos atstovai irgi tvirtina, kad toks persikėlimas jų negąsdina. Svarbiausia, kad jie ir toliau galėtų vykdyti savo misiją ir skleisti piliečiams tikslingą informaciją, būtų skaitomi nepaisant to, kokioje platformoje jų informacija viešinama. Politinė situacija išryškina nepriklausomos žiniasklaidos reikšmę, poreikį ir galimą įtaką demokratiniam procesams.

Prie pastarųjų, kaip pastebima, prisidėjo piliečių žurnalistika ir profesionalios žurnalistikos perėjimas į Telegram socialinį tinklą. Per tyrimą paaiškėjo, kad lietuviams žurnalistams ši platforma bei joje esantys kanalai padeda susiformuoti padėties kontekstą, o iš ten platinamos medžiagos dažniausiai jie ima vaizdinę ir naudoja ją kaip emocinę įvykių iliustraciją. Tuo tarpu Baltarusijos žurnalistams tai tapo ir informacijos sklaidos bei daugiakryptės komunikacijos su vartotojais platforma. Dauguma informantų pabrėžė Telegram kanalų privalumą – skelbiama informacija jau perėjusi per moderatorių tinklus, todėl galima tikėtis patikimesnės informacijos. Nežiūrint to, kad visi informantai prie svarbiausių informacijos apie įvykius Baltarusijoje šaltinių paminėjo itin išpopuliarėjusį Nexta kanalą, įdomu tai, kad labiau teigiamai Nexta kanalą vertino lietuvių žurnalistai, o daugiau kritikos ir dėl informacijos patikimumo, ir ypač dėl skelbiamos informacijos tono turėjo Baltarusijoje dirbantys informantai. Labai svarbu pabrėžti, kad visi informantai teigė, jog gautą informaciją dar kartą pertikrina, nepaisant to, iš kur ją ima. Tai, kaip sakė jie, privalomas natūralus etapas kiekvieno žurnalistų darbe. Bet paaiškėjo, kad daugelis jų sutinka, kad ateityje geriausia rasti bendrą sprendimo būdą, kaip profesionalai ir vartotojai galėtų dirbti išvien, nes augant socialinių medijų įtakai žurnalistika turi būti nusiteikusi adaptuotis.

Šis tyrimas išsiskiria tuo, kad per giluminius interviu surinkta informacija leido išsiaiškinti, kaip socialinės medijos yra vertinamos žurnalistų, rašančių apie tuos pačius įvykius, bet dirbančių skirtinguose politiniuose kontekstuose. Išsami medžiagos analizė leido sužinoti, kaip žurnalistai darbe naudoja socialinius tinklus, su kokiais jų keliamais iššūkiais ir naudomis susiduria, kokį vaidmenį mato ateityje. Kiti tyrimai nagrinėja žurnalistikos ir socialinių medijų santykio situaciją demokratiname kontekste, o autoritariniuose režimuose dėmesys skiriamas pačiam žurnalistikos rolei šalyje. Šis atliktas tyrimas sujungia abu laukus ir palygina žurnalistų darbą skirtingose sąlygose. Tyrimas atskleidžia besiformuojančią tendenciją, kai profesionalų žurnalistų ir piliečių žurnalistų veikla mobilizuojasi, derinamas vartų stebėtojo ir vartų saugotojo vaidmuo, parodo, kokį vaidmenį sau numato patys žurnalistai.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Akademinė literatūra

1. Allan, Stuart ir Thorsen Einat, *Citizen Journalism– Global Perspectives*, Peter Lang Inc., International Academic Publishers. 2009.
2. Althaus Scott L. ir Tewksbury David, *Patterns of Internet and Traditional News Media Use in a Networked Community*, *Political Communication*, 17:1, 21-45 2000.
3. Barnes Corinne, *Citizen Journalism vs. Traditional Journalism: A Case for Collaboratio*, *Caribbean Quarterly*, June-September 2012, Vol. 58, No. 2/3, pp. 16-27. Taylor & Francis, Ltd. 2012.
4. Bowman, S. ir Willis, C., *We Media: How audiences are shaping the future of news and information*, Reston, VA: The Media Center at the American Press Institute, 2003.
5. Brems Cara, *The connected journalist : Social media and the transformation of journalism practice*, *Hybridity and the News: Hybrid Forms of Journalism in the 21st Century: Electronic Proceedings*, 2015.
6. Bruns Axel, *Gatewatching and News Curation*, Peter Lang Publishing, Niujorkas, 2018.
7. Bruns Axel, *Gatewatching: Collaborative Online News Production*, Peter Lang Publishing, JAV, 2005.
8. Bruns Axel, *Gatewatching, Not Gatekeeping: Collaborative Online News*, *Media International Australia* 107, no. 1, 2003 Gegužė.
9. Bruns Axel, *Gatekeeping, Gatewatching, Real-time Feedback*, *Brazilian Journalism Research*. 7. 117-136. 10.25200/BJR.v7n2.2011.355, 2011.
10. Bruns Axel ir Highfield Tim, *From news blogs to news on Twitter: gatewatching and collaborative news curation*, In Coleman, S & Freelon, D (Eds.) *Handbook of digital politics*. Edward Elgar Publishing, 2015, Jungtinė Karalystė.
11. Carr Caleb T. ir Hayes Rebecca A., *Social Media: Defining, Developing, and Divining*, *Atlantic Journal of Communication*, 23:1, 4665, DOI: [10.1080/15456870.2015.972282](https://doi.org/10.1080/15456870.2015.972282), 2015.
12. Dikčius Vytautas, *Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika*, Vilnius: VVAM, 2006. ISBN: 9955528044, 120.
13. Efthymios Constantinides ir Stefan. Fountain, *Web 2.0: Conceptual Foundations and Marketing Issues*. *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, 9. 231-244. 10.1057/palgrave.dddmp.4350098, 2008.
14. Goode Luke, *Social news, citizen journalism and democracy*, *New Media & Society* 11(8) University of Auckland, NZ., 2009.

15. Gulyas Agnes, *The Influence Of Professional Variables On Journalists 'Uses And Views Of Social Media*, *Digital Journalism*, 1:2, 270-285, 2013, 890-900
16. Gunter Barrie, *News and the Net*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2003.
17. Hanitzsch Thomas ir Tim P Vos, *Journalism beyond Democracy: A New Look into Journalistic Roles in Political and Everyday Life*, *Journalism* 19, no. 2 (February 2018): 146–64.
18. Hermida Alfred, *Twittering The News*, *Journalism Practice*, 4:3, 297-308, DOI: 10.1080/17512781003640703, 2010.
19. Hroub Khaled, *(Social) Media and Politics and the Arab Spring Moment*, Northwestern University, Kataras. 2015.
20. Johansson Elena ir Nygren Gunnar, *Russian journalists and social media: Updated traditions and new challenge*, *Central European Journal Of Communication* 2 (2014) ISSN 1899-5101.
21. Kaplan Andreas ir Haenlein Michael, *Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media*, *Business Horizons*. 53. 59-68. 0.1016/j.bushor, 2009.09.003, 2010.
22. Kaufhold Kelly, Sebastián Valenzuela, ir Homero Gil de Zúñiga, *Citizen Journalism and Democracy: How User-Generated News Use Relates to Political Knowledge and Participation*, *Journalism & Mass Communication Quarterly - Journalism Mass Commun.* 87. 515-529, 2010.
23. Kovach Bill ir Rosenstiel Tom, *The Elements Of Journalism*, Niujorkas, 2001.
24. Kim Yeojin ir Lowrey Wilson, *Who are Citizen Journalists in the Social Media Environment?*, *Digital Journalism*, 3:2, 298-314, DOI: 10.1080/21670811.2014.930245, 2015.
25. Klaskouski Alexander, *Media Policy of Belarusian Regime: Sweeping Purge, Filtration, and Damocles' Sword of Self-Censorship*. *BelarusInfo Letter*, Vol. 4, Vilnius, 2001.
26. MacDuffee Metzger, M., ir Tucker, J.. *Social Media and EuroMaidan: A Review Essay*. *Slavic Review*, 76(1), 169-191. doi:10.1017/slr.2017.16. 2017.
27. McQuail Denis, *McQuail's Mass Communication Theory*, 6th edition, SAGE Publications Ltd, Apple Books, 2010.
28. Newman Nic, *The rise of social media and its impact on mainstream journalism*, Reuters Institute for the Study of Journalism, Department of Politics and International Relations, University of Oxford, 2009.
29. Nevinskaitė, Laima, *Šiuolaikinės Medijos ir Masinės Komunikacijos Teorijos*, Vilnius, 2011.
30. Pečiulis Žyngintas, *Žiniasklaida ir žurnalistika daugiaterpės raiškos eroje*,. *Informacijos Mokslai*. Vilniaus Universitetas, Vilnius, 2009.

31. Pradhan Pitabas ir Kumari Niky, *A study on Journalistic use of Social Media*, Amity Journal of Media & Communications Studies (AJMCS) . Jan-Jun 2018, Vol. 8 Issue 1, 49-59.
32. Randall David, *The Universal Journalist*, 5 leid.. Pluto Press , Londonas. 2016.
33. Repnikova Maria, *Media Oversight in Non-Democratic Regimes: The Perspectives of Officials and Journalists in China*, CARGC Papers 5, 2015.
34. Sheen Greg Chih-Hsin, Tung Hans H. ir Wu Wen-Chin, *Citizen Journalism and Credibility of Authoritarian Government in Risk Communication Regarding the 2020 COVID-19 Outbreak: A Survey Experiment*, New York University Abu Dhabi, Saadiyat Island P.O Box 129188, Abu Dhabi, UAE, 2020.
35. Shoemaker Pamela ir Vos Tim, *Gatekeeping Theory*. Routledge, Niujorkas 2009.
36. Singer P W ir Emerson T. Brooking. *Likewar: The Weaponization of Social Media*, Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt, 2018.
37. Steensen Stehen, *Cozy Journalism. The rise of social cohesion as an ideal in online, participatory journalism*. Journalism Practice. 5. 687-703. 2001.
38. Tilley Elspeth ir Cokley John, *Deconstructing the discourse of and why it matters*. *Pacific Journalism Review* 14 (1). Pacific Media Centre, School of Communication Studies, Auckland University of Technology, Aotearoa, New Zealand. 2008
39. Weaver David H. ir Willnat Lars, *Changes in U.S. Journalism*, *Journalism Practice*, 10:7, , 2016, 844-855, DOI: 10.1080/17512786.2016.1171162, 848 – 853.
40. Weaver, David H., Lars Willnat, ir G. Cleveland Wilhoit, *The American Journalist in the Digital Age: Another Look at U.S. News People.*, *Journalism & Mass Communication Quarterly* 96, no. 1 (March 2019): 101–30.
41. Xinzhi Zhang ir Wenshu Li, *From Social Media with News: Journalists 'Social Media Use for Sourcing and Verification*, *Journalism Practice*, 14:10, 1193-1210, DOI: 10.1080/17512786.2019.168937, 2020.

Rašto darbai:

1. Bardici Minavere Vera, „*A Discourse Analysis of the Media Representation of Social Media for Social Change - The Case of Egyptian Revolution and Political Change*“, Magistro darbas, Malmö Universitetas, 2012.
2. Karaliova Tatsiana, „*Is there journalism without democracy? Normative role conceptions and practices of journalists in an autocratic regime.*“ Doktoro disertacija. University of Missouri, JAV, 2017

Literatūra:

1. Adams Scoot, „*The Dilbert Future: Thriving on Business Stupidity in the 21st Century*“, Harper Business; Illustrated edition, 1998.

Naudoti šaltiniai

1. Alexa & SimilarWeb, *World Map of Social Networks*, 2020, < <https://vincos.it/world-map-of-social-networks/>> [Žiūrėta 2021 01 09]
2. Baranetsky Victoria, „*Information overload is driving us crazy -- and the media can help*“, CNN, 2017, <<https://edition.cnn.com/2017/12/01/opinions/information-overload-new-media-opinion-baranetsky/index.html>> [Žiūrėta 2021 01 09]
3. Bush Daniel, „*No Modest Voices: Social Media and the Protests in Belarus*“, Stanford University, 2020 rugpjūčio 28 d. < <https://fsi.stanford.edu/news/no-modest-voices-social-media-and-protests-belarus>> [Žiūrėta 2021 01 09]
4. Euroradio, „*Telegram makes it big in Belarus*“, 2020 < <https://euroradio.fm/en/telegram-makes-it-big-belarus> > [Žiūrėta 2020 01 09]
5. Freedom House, „*The Rise of Digital Authoritarianism: Fake news, data collection and the challenge to democracy*“, Vašingtonas, 2018 < <https://freedomhouse.org/article/rise-digital-authoritarianism-fake-news-data-collection-and-challenge-democracy>> [Žiūrėta 2021 01 09]
6. ING, *A global study into the impact of social media on the activities of PR professionals & journalists, news & news dissemination*, Amsterdamas, 2015
7. Kindrativ Nataliia, „*Infographics: How Belarus media move to Telegram*“, The Fix, 2020 < <https://thefix.media/2020/09/29/infographics-how-belarus-media-move-to-telegram/> > [Žiūrėta 2020 01 09]
8. Kindrativ Nataliia, „*Nexta — the channel behind Belarus’ Telegram revolution*“, The Fix, 2020 <<https://thefix.media/2020/08/25/nexta-the-channel-behind-belarus-telegram-revolution/>> [Žiūrėta 2020 01 09]
9. Makhovsky Andrei ir Balmforth Tom, „*Internet blackout in Belarus leaves protesters in the dark*“, Reuters, 2020 Rugpjūčio 11 d. <<https://www.reuters.com/article/us-belarus-election-internet-idUSKCN2571Q4>> [Žiūrėta 2021 01 09]
10. MyNewsDesk, „*How journalists use social media*“, 2018, < <https://www.mynewsdesk.com/blog/how-journalists-use-social-media>> [Žiūrėta 2021 01 09]
11. Reporters Without Borders, Belarus, 2020. <<https://rsf.org/en/belarus>> [Žiūrėta 2021 01 09]

12. Wesolowsky Tony, „*State Media Vs. The Streets: How Lukashenka Lost The Media War In Belarus*“, RadioFreeEuropeRadioLiberty, 2020 <<https://www.rferl.org/a/state-media-vs-the-streets-how-lukashenka-lost-the-media-war-in-belarus/30755564.html>> [Žiūrėta 2020 01 09]

Priedai

Priedas Nr. 1 – Klausimynas

Socialiniai tinklai:

- Kaip žurnalistas suvokia socialinių tinklų vaidmenį? Koks yra jūsų požiūris į naujuosius komunikacijos kanalus?
- Kokią sąveiką palaikote su socialiniais tinklais? Kaip naujas medijos formas išnaudojate savo darbe?
- Kaip socialiniai tinklai pakeitė žurnalistiką?
- Kokius naujos įpareigojimus ir atsakomybės socialiniai tinklai sukūrė? Kaip tai apsunkino/palengvino darbą?
- Kokia yra socialinių tinklų svarba perteikiant naujienas/istorijas? Kaip dažnai socialiniai tinklai tampa pagrindiniu šaltiniu breaking news istorijoms, susisiekimui su auditorija?
- Ar sutinkate ir kaip: socialinių tinklų naudojimas padidino mano kaip žurnalisto patikimumą? Socialiniai tinklai leidžia greičiau pranešti ir pastebėti naujienas?
- Ar sutinkate ir kaip: socialiniai tinklai kenkia tradicinėms žurnalistinėms vertybėms? Socialiniai tinklai kelia grėsmę žurnalistikos kokybei? Socialiniai tinklai daro žurnalistiką labiau atskaitinga visuomenei? Vartotojų skurtas turinys kelia grėsmę tradicinei žurnalistikai?
- Dėl socialinių tinklų naujienos tapo skaidresnės, labiau prieinamos auditorijos? Kokius pagrindinius sunkumus tai kelia?

Vaidmuo - vartų stebėtojas:

- Kaip apibūdintumėte savo kaip žurnalisto vaidmenį? Esate vartų saugotojas ar pastebėjote, kad stebite vartus?
- Kaip socialiniai tinklai pakeitė visuomenės požiūrį į žurnalisto rolę?
- Kaip socialiniuose tinkluose atrenkama informacija iš šaltinių?
- Dėl socialiniuose tinkluose paaktyvėjusios piliečių žurnalistikos, kaip manote, ar dėl to nenyksta žurnalisto kaip vartų saugotojo vaidmuo?
- Ar dažnai naudojate tokia kur kas atviresne, diskursiškesne nebaigtų naujienų forma?

Baltarusijos protestai 2020:

- Vienu pagrindiniu šaltiniu tapo „Telegram“ platformoje esantis Nexta kanalas ir kt. Kokia svarba tai turėjo perteikiant naujienas apie Baltarusijos prezidento rinkimus, protestus?

- Iš kur rinkote pagrindinę informaciją apie įvykius Baltarusijoje? Kaip (jei) soc. tinklai tapo pagrindiniu naujienų šaltiniu?
- Kokią svarbiausią Baltarusijos naujienų dalį sudarė informacija gauta iš soc. tinklų platformų?
- Kai kurie stebėtojai išreiškia nepatogumą dėl per didelio priklausomybės nuo šių šaltinių. Informacija, kuria jie dalijasi, yra fragmentiška, anonimiška, be konteksto, ir, nepaisant didžiausių redaktorių pastangų, kai kuri informacija atrodo nepatikrinta. Kaip tai atrodo jūsų praktikoje? Kokią metodologiją naudojote atsirenkant šaltinius?
- Kodėl jums svarbu palikti ir tiesioginę nuorodą į naujienų šaltinius?
- Ar sutiktumėte su teiginiu, kad socialinė medija tapo pagrindine medija Baltarusijoje? Kodėl?
- Ar pastebėjote, kaip kito (jei kito) informacija pateikiama pagrindiniuose Baltarusijos protestams naudojamuose soc. tinkluose?
- Ar pagrindiniu šaltiniu tapusią Nexta platformą laikote žiniasklaidos organizacija ar tinklaraščiu?
- Jei šaltinių ieškojote kitose platformose ar naudojote informaciją iš kitų agentūrų – kokių?

Priedas Nr. 2

Interviu su 15min užsienio naujienų žurnaliste Egle Krikštopaityte

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per Skype.; Data: 2020-10-23; Trukmė: 25:04)

Kaip suvokiate socialinių tinklų vaidmenį? Koks yra jūsų požiūris į naujuosius komunikacijos kanalus?

Man atrodo, kad socialiniai tinklai žurnalistų darbe yra ir išganymas ir didelis pavojus. Nes vieną vertus, kaip ir Twitter tinklo šūkis - tai vyksta dabar, tai iš tiesų tu sekdamas kažkokius pareigūnus, analitikus, tu labai trumpai labai greitai iš karto gauni analizę arba naujienas, bet kitą vertus soc. tinklai yra tai, kas tave gali labai greitai suklaidinti ir vis tiek tai neturėtų būti ir nėra pirminis bei pagrindinis informacijos šaltinis.

Kai prasidėjo Baltarusijos įvykiai, tai man ko gero Twitter buvo naudingiausias iš visų ir tie gerbiami žurnalistai, kuriuos aš seku, kuriuos pirmiausia žiūriu ir jei jie skelbia tą informaciją, tai tu esi tikras, kad jie ją jau ir patikrino, jie patys kreipiasi į žurnalistus iš kitų šalių - Taip, Nexta, Telegram ir visi kanalai -ypač Nexta - yra ypatingai naudinga, bet būkite geri ir netikėkite viskuo akiai. Kas yra suprantama, tai va šitas aspektas, tai man atrodo, kad soc. tinklai kelia ir pavojų.

Kai kurie stebėtojai išreiškia nepatogumą dėl per didelio priklausomybės nuo šių šaltinių. Informacija, kuria jie dalijasi, yra fragmentiška, anonimiška, be konteksto, ir, nepaisant didžiausių redaktorių pastangų, kai kuri informacija atrodo nepatikrinta. Kaip tai atrodo jūsų praktikoje? Kokią metodologiją naudojote atsirenkant šaltinius?

Iš esmės info kurią gali taip ypatingai netikrindamas imti, tai yra S.Cichanouskaja kanalas, jos vyro sukurtas, nes iš esmės ten pateikiami ne kažkokie faktai, bet jos pranešimai, nuomonė, kurią nori kuo skubiau pranešti. Ir iš Nextos kai jau prasidėjo gerokai dažnesni žurnalistų sulaikymai ir dauguma buvo priversti išvažiuoti iš Baltarusijos, įkalinti ar atimtos akreditacijos, tai ta vaizdinė medžiaga, tai buvo tiesiog platūs tokie protestų vaizdai, kad parodytų žmonių mąstą, kai tu matai, kad daugybė vaizdo įrašų yra ir jais dalijasi tie patys gerb. žurnalistai, kuriais tu pasitiki, bet kažkokių ir kažkokios neaiškios nuotrūpos, tai tu vis tiek pirmiausia, aš labai pasitikiu institucionalizuota žiniasklaida, kad žiūri, kaip jie vertina ta informacija, nes jie būdami vietoje tai patikrina, tai turiu omenyje tokius portalus kaip Tut.by - pats geriausias įrankis visų šitu protestų metu ir belsat. Tai čia patikimiausi. Tai tą info kiek gali pats tikrini, nors pats gali labai mažai ką tikrinti, tai tiesiog tikrai žiūri į

nepriklausomą Baltarusijos žiniasklaidą ir lauki, cituoji juos, nes jie ten būdami vietoje turi galimybių patikrinti.

Kokią sąveiką palaikote su socialiniais tinklais? Kaip naujas medijos formas išnaudojate savo darbe?

Man asmeniškai visgi Twitter, bet čia buvo analitikos prasme. Bet Telegram praleidau daug laiko, nes tu vis tiek informacijos gal jos neskelbi, bet tau labai svarbu susidaryti visam kontekstui, tai šitie kanalai, tu stebi kanalus, nes galų gale tu gali pagal juos ir visuomenės ir protestų nuotaikas nuspėti, nes ta visa organizacija per Nexta, per Telegram tai svarbu matyti, bet buvo galima ir pačią radikalizaciją pačių protestų pastebėti, būtent per Telegram kanalus, kai atsirado tas Baltarusijos juodoji knyga kanalas, kur ir toliau platinami baltarusių pareigūnų nutekinti duomenis. Tai tu matai pagal Telegram, kad tai nebūtinai yra naudojama straipsniais, bet tai leidžia suprasti kontekstą ir tas toks kontekstas būtent iš pačios Baltarusijos žmonių labai daug ką pasako ir yra naudingas ateityje vėliau.

Ar pastebėjote, kaip kito (jei kito) informacija pateikiama pagrindiniuose Baltarusijos protestams naudojamuose soc. tinkluose?

Iš pat pradžių neturėjau Telegram prisijungiau po savaitės. Ir tas srautas man atrodo, jis visada panašus buvo, bet taip pat atsirado ir daugiau tokių nišinių kanalų, kurie, kur tu žinai, kokios ieškoti informacijos.

Kaip socialiniai tinklai pakeitė žurnalistiką?

Mūsų atveju, aš tikiu tradicine žurnalistika, ir man socialiniai tinklai, aš juose pati nereiškiu savo nuomonės, bet man padeda gauti informacija ta prasme, kad tu Twitter daug lengviau susirandi ir susisieki su užsienio ekspertais, kurie gali gilesnes įžvalgas pasiūlyti nei, bet Lietuvos politologai irgi puikūs, bet logiška, kad gyvenantys tose šalyse tš sričių ekspertai, jie gali pasiūlyti daugiau. Labai priklausomai nuo valstybės, manau. Pavyzdžiui, Baltarusijos atžvilgiu iš dalies tikrai pakeitė. Yra žurnalistai, kurie pateikė tą informaciją, kurios kažkam tam socialiniam tinkle, na, jiems nereikia bandyti apeiti tų visų valdžios ribojimų ir man atrodo autoritarinėse šalyse, diktatūrose, taip, tai keičia ir tas labai prisideda ir tie socialiniai tinklai, jie turbūt labiau ima pakeisti žiniasklaidą labiau tose šalyse, kur labai stipri poliarizacija. Pavyzdžiui, JAV dvipartinė sistema, tai kaip man susidaro įspūdis, kad žmonės dažnai nepasitiki žiniasklaida, jie supranta, kad tarkim jų politinę partiją

palaikančios žiniasklaidos priemonės vis tiek yra šališkos, tai man atrodo tokiais atvejais, tai gal tie socialiniai tinklai svarbūs, kad žmonėms vienas kitą labiau išgirsti ir tam tikriems žmonėms, ekspertams, išreikšti savo nuomonę be jokių filtrų. Lietuvoje manau, kad tai nevyksta, tau ieškančiam informacijos apie užsienio šalis, tai yra svarbu.

Kokius naujos įpareigojimus ir atsakomybės socialiniai tinklai sukūrė?

Pačiam žiniasklaidos darbui – ne. Manau, kad vis tiek tu informaciją matai socialiniuose tinkluose ir kažkokiose žiniasklaidos priemonėse tu ją tikrini, bet Iš tiesų gal taip, socialiniai tinklai suteikia papildomą įtarumą ir papildomą darbą, nes turi peržiūrėti, patikrinti tą informaciją, nuomones.

Ar galėtum teigti, kad socialiniai tinklai tapo vienu pagrindinių visų *breaking news* istorijų šaltiniu?

Taip, deja, taip.

Ar sutinkate ir kaip: socialinių tinklų naudojimas padidino mano, kaip žurnalisto, patikimumą?

Sunku atsakyti. Bet jei taip teoriškai manau, kad pasiklovimas vien tik socialinių tinklų postais ar komentatoriais, tai patikimumo žurnalistui ne pridėtų.

Ar sutinkate ir kaip: socialiniai tinklai kenkia tradicinėms žurnalistinėms vertybėms?

Tam tikra prasme taip, nes vien dėl to, kad ir politikai ir kai kurie komentatoriai, jie turinį socialiniuose tinkluose pateikia lengvai ir šališkai ir tas jų turinys tarsi užima eterį, kurį turėtų užimti tradicinė žiniasklaida, kur viskas vyksta lėčiau, nes ten yra info filtrai. Tai sakyčiau, kad kenkia.

Ar sutinkate, kad socialiniai tinklai kelia grėsmę žurnalistikos kokybei?

Taip, nes skelbiama *breaking news* dažnai gali būti nepatikrinta informacija. Nes tas greitis ir konkurencija, kuri per soc. tinklus egzistuoja tikrai kenkia kokybei.

Ar sutinkate, kad vartotojų sukurtas turinys kelia grėsmę žurnalistikos vientisumui?

Tam tikra prasme, taip, nes ir Lietuvoje mes matome, kad visi patreonai, kad ir Laisvės TV, jie labai daug kelia auditorijos ir manau, kad tokia tendencija ypač, jei kris pasitikėjimas tradicine žiniasklaida, tai mes matyt matysime jų daugiau ir daugiau. Ir man atrodo, kas yra labai svarbu, kad žmonės mėgsta blogerius ir vlogerius visokius, tai ne dėl to, kad jie gauna pačią objektyviausią informaciją, bet jie gauna info, kuri labiausiai atliepia ir patvirtina jų nusistatymą, todėl manau, kad šita prasme, tai taip, tai kelia grėsmę žiniasklaidai egzistencine prasme. O mes ir toliau turime gaivinti žiniasklaidą bandydami nesivaikyti tendencijų, clickbaitų ir vien tik kažkokio šališko informacijos pateikimo, o mes tai galime tai daryti tik gerai darydami savo darbą, o manau, kad tai lemtų jau tik, tai reikėtų daryti redakcijos mastu, vadovybė, redakcija, o ne pavieniai žurnalistai.

Ar savo matote kaip vartų saugotojo ar vartų stebėtojo. Kodėl?

Manau, kad tai yra mišinys, bet visgi per filtrą, nes mano tekstų pobūdis toks, kad tu tariesi su kažkokiais, kalbini politologus, ekspertus, politikus, tai ta informacija nebūtinai paremta, kad Kalnų Karabache vyksta karas ir tu tiesiog renki, ką žmonės ten rašo ir perduoti. Tai ta prasme, tikrai būtų pirmas variantas su antro varianto priemaišomis, kai buvo Baltarusijos atveju, kai turi atsargiai, bet žinai, kad nėra šiaip daug informacijos ir ta socialinių tinklų įtaka dar didesnė, tai tada čia atsiranda vartų stebėtojo priemaišos.

Kaip vertini, ar dėl socialinių medijų mažėja vartų saugotojo vaidmuo?

Manau, kad šaltinių įvairovė visada yra labai naudinga visiems, bet manau, kad turėtų būti ta tradicinė žiniasklaida. Jei žmonės gali ja pasitikėti, tai ji turi būti svarbiausias informacijos šaltinis. Nes tai vis tiek yra institucija su tam tikra patirtimi, žiniomis ir labai lengva pasiklysti tuose šaltiniuose, ypač, socialinių tinklų.

Žurnalistai kaip vartų saugotojas turi likti?

Taip.

Dažnai naudojate tokia, kur kas atviresne, diskursyvesnę nebaigtų naujienų forma?

Taip, esame atviri. Dažniau, bet vis tiek nedažnai imame tą tokią informaciją, bet manau, kad jei yra reakcija, tai į ją reaguojama ir ji pridedama. Baltarusijos atveju taip. Bet noriu pabrėžti, kad žmonės, kuriuos tu cituoji, nežinau kaip kolegos, bet tarkim kaip imu iš Twitter, tai jie yra žurnalistai ta

tradicine prasme ir jie dėl vienu ar kitu priežasčių tą tradicine prasme daugiausiai turbūt dėl greičio, dėl to kad neeilinė situacija, tai jie pasinaudoja Twitter platforma, bet tai nebuvo tiesiog šiaip baltarusiai, kurie ėjo į protestus. Tokiai informacijai naudojome tik retais atvejais. Jie nebuvo pirminis šaltinis.

Ar dėl tokio modelio naujienos tapo skaidresnės ir labiau pasiekiamos auditorijai?

Aš manau, kad taip.

Informacijos buvo įvairios formos, mes samdėm žurnalistę, kuri buvo Baltarusijoje, kad ji rašytų savomis akimis. Bet užsienio žiniasklaidoje mačiau tuos pačius cituojamus žmones, kuriuos sekiau ir aš, ir kurių info naudojami.

Kai pateikiate tą informaciją ar jums svarbu ir tiesioginė nuoroda į naujienų šaltinį?

Taip, absoliučiai beveik per visus atvejus mes paliekame Tweetą iš kur ta info paimta. Tai visgi dėl to, man atrodo, kad tai esminė etika ir pagarba tam žmogui, kuris rinko tą informaciją ir taip pat tai leidžia skaitytojui pačiam nueiti tiesiog į tą postą ir pamatyti daugiau, ką tas žmogus rašo, palikta erdvė susirasti daugiau informacijos ta tema, jei yra poreikis.

Ar sutiktumėte su teiginiu, kad socialinė medija tapo pagrindine medija Baltarusijoje? Kodėl?

Taip, tikrai taip. Nes visų pirma dėl ribojimų tradicinei žiniasklaidai, bet šiek tiek Baltarusijoje ta soc žiniasklaida yra tokia trapi riba tarp objektyvaus naujienų pranešimo ir aktyvizmo. Nes būtent tie patys Nexta, jie kaip ir dalijasi info, bet į ją nežiūri kaip į žiniasklaidos priemonę (**Nelaikytum Nexta žiniasklaidos organizacija?**) Ne. Tik papildiniu. Bet tu matai, kad jis kartu ir kviečia imtis kažkokių politinių veiksmų ir tie žmonės imasi tokių veiksmų kaip juodosios knygos uždarymas ir t.t. O tokie vėliau atsirado ir netiesioginiai radikalesni pasisakymai, gal grasinimai ir neįvardintum, tiems patiems pareigūnams Baltarusijos kurie smurtauja, tai vat dėl to sakyčiau, kad ta riba yra trapi ir tai nėra žiniasklaidos priemonė.

Priedas Nr. 3

Interviu su lrytas portalo ir laikraščio „Lietuvos rytas“ užsienio naujienų žurnalistu Giedriumi Kanapka

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per Skype.; Data: 2020-11-26; Trukmė: 27:06)

Reikėtų pradėti nuo to, kad socialinius tinklus naudoti tenka kasdien. Labiausiai išskirčiau Twitter. Naudojama, nes socialiniuose tinkluose informacija prieinama greičiau ir įvairesnėmis formomis, nei naujienų agentūrose ar kitose žiniasklaidos priemonėse, kurios pirmos praneša apie įvykį kaip sprogimas Beirute. Tai puoli į socialinius tinklus, nes akivaizdu, kad agentūros fotografai dar neturės vaizdų iš įvykių vietos, o ten iškart surasi kažkokių žmonių liudijimų užfiksuotų tiek vaizdo forma, tiek raštu, kas kaip įvyko. Ko dar tuo metu naujienų agentūros neturi ir nėra paskelbę. Tai socialiniai tinklai dėl to, kad greičiau informacija vaikšto ir yra aišku srautas tokių įvykių metu yra milžiniškas, bet yra paprasčiau atsirinkti nei laukti kol ta žinia pasirodys naujienų sraute vėliau.

Kadangi vis tiek socialiniai tinklai daugiau mažiau naudojami *breaking* atvejais tai visą tai labai natūraliai persikėlė į Baltarusiją, nes ten buvo vienas nenustojantis *breakingas* kelias dienas iš eilės. Iš esmės pačioje pradžioje po to tik sekmadieniais ir šeštadieniais daugiau mažiau. Tai va. Tai socialinių medijų naudojimas vėl prasitėsia. Šiek tiek pasikeitė pats tinklas, kurį naudoju, nes labiau populiaru Telegram, kur žmonės bendrauja atskirais kanalais ir pranešinėja info. Bet vėl išliko tas pats fokusas, kad prisijungi abu tuos pagrindinius kanalus, ieškai vaizdo ir techninės medžiagos, kuri kažkaip padėtų nušviestų įvykius.

Iš kur rinkote pagrindinę informaciją apie įvykius Baltarusijoje? Kaip (jei) soc. tinklai tapo pagrindiniu naujienų šaltiniu?

Nežinau, ar galėčiau sakyti, kad tai buvo didžiausias informacijos šaltinis. Vis tiek daug dėmesio Baltarusijos krizės atveju reikėjo skirti ir oficialiai režimo pozicijai, kuri pateikiama per naujienų agentūra, tiek opozicijos žiniasklaidos priemonėms kaip Belsat ir tut.by. Tai yra labai didelis ir svarbus fokusas, nes jie gyvai iš vietos seka ir pranešinėja naujienas live. Bet socialiniai tinklai buvo svarbūs ieškant vaizdinės medžiagos, taro atskirų žmonių kontaktų, kurie norėtų pasidalinti savo patirtimis. Socialiniai tinklai irgi greitai sureaguodavo. Visų pirma, kodėl Baltarusijos atveju, kodėl jie buvo tokie svarbūs, nes patys žmonės mobilizavosi ir savo veiklą vykdė remdamiesi socialiniais tinklais dėl to, kad kai seki Baltarusijos soc tinklus tu matai info, kad ten ir ten atvykę omonininkai ir vyksta sulaikymai, dėl to kiti ten protestuoja savo maršrute - apeikite tą vietą ir išvenkite galimų neramumų.

Tai leido matyti bendrą protestų vaizdą?

Iš esmės taip, kadangi iš daugybės skirtingų vietų ateina vienu metu info, tai tiesiog tai matant gali suprasti maždaug, kuriuose misto vietose, kiek protestas išsiplėtęs, kur sulaikymai, neramumai, karšti taškai.

Iš kokių kanalų rinkote pagrindinę informaciją?

Pagrindiniai naujienų kanalai buvo opozicinės spaudos kanalai ir Nexta. Nežinau, ar galima tai įvardyti kaip žiniasklaidos priemonę. Pagal tai kaip juos Baltarusijos valdžia vertina tai matyt juos galima prilyginti, jei jau yra įtraukti į teroristų sąrašus. Tai pagrinde visos krizės tebesitęsiančios metu. Dabar mažiau šiek tiek, nes tik sekmadieniais fokusas vakarais. Buvo naudojami pagrindiniai kanalai, kuriais naudojasi ir patys Baltarusijos žmonės, kur yra apie 2 mln. žmonių ir iš esmės žurnalistams toks ir filtravimas prieš buvo atliekamas, nes daugumoje iš tų kanalų jo administratoriai tik pranešdavo informaciją, kurią jiems susiūsdavo ir tie jau administratoriai kanalo ją patvirtindavo, jos legitimumą, ar tai nėra kažkokia dezinformacija, seni vaizdai kaip Honkongo krizės metu buvo platinami seni įrašai.

Kaip naudojaisi Telegram ar kitur rasta medžiaga? Kaip ją pildydavai?

Kadangi iš Telegram socialinio tinklo buvo imama pagrinde informacija apie kažkokių šiuo metu vykstančius įvykius ir aktualijas, tai tekstai buvo pildomi Facebook pagal tai ir per ieškant tiek ekspertų vietoje esančių, kažkokių tai žinomesnių vietos, tiek paprastų žmonių, kurie dalyvauja protestuose, nes baltarusių aktyvumas persikėlė į socialinius tinklus. Jie visi puošėsi savo foto rėmeliu 3 moterų opozicijos, buvo toks palengvinimas, kuris padėjo atskirti, kurie palaiko, o kurie galbūt išlieka tylioji dauguma. Ne tiek, kiek nepalaiko, bet neišreiškia politinės pozicijos. Tada per Facebook tęsėsi paieška, nes tiesiog esame į Vakarų labiau nutolus. Paprasčiau yra naudotis man asmeniškai naudotis Facebook, o ne Telegram, kur informacija kirilica.

Ar pagrindiniu šaltiniu tapusią Nexta platformą laikote žiniasklaidos organizacija ar tinklaraščiu?

Kadangi jie užsiėmė tokiu labiau mobilizaciniu tų protestų aspektu ir ten buvo pranešama, kur renkamas, kur judama, kaip judama, tai gal dėlto čia labiau pilietinio susivienijimo platforma, ne kiek žiniasklaidos priemonės tarsi.

Ar nukreipdavote savo auditoriją į pirminius šaltinius?

Iš esmės pagrindiniai dalykai buvo tiesiog tų kažkokių vaizdų žinučių embedinimas, jeigu tekstas kirilica tai su teksto išvertimu, kad būtų pateikta informacija valstybine kalba. O kažkokių... nelabai suprantu apie kažkokių papildomų pasidomėjimus, nes embedas gana tiesiogiai verta į komentarą ir profilį. Tai kažkokių platesnių ekspertų užžymėjimų, į jų puslapius, tai to nebuvo.

Dėl tokios aktyvios veiklos socialiniuose tinkluose, gal pastebėjai, kad menka žiniasklaidos vaidmuo?

Manau, kad kadangi tai yra ne mūsų vidaus reikalas, o naujiena iš užsienio, tai mūsų šalyje žiniasklaida ganėtinai svarbų vaidmenį vaidina, kad nušviestume tą dalyką. Nes didžioji dalis žmonių taip aktyviai nesinaudoja socialiniu tinklu ir tas jų informacijos laukas nepasiekia, kuris galbūt galėtų pasiekti sekant platesnį spektrą tų socialinių tinklų, kaip kad kiek lietuvių įstojusi į Telegram - matyt, tai maža dalis, kuri tiesiog yra pilietiškai aktyvūs ir besidominantys užsienio politika.

Kaip galvojate, ar piliečių žurnalistika užima vis reikšmingesnę vietą ir gali išstumti tradicinę žiniasklaidą?

Kažkaip galbūt pasakyčiau taip, kad lankytojų srautai nemažėja, tai turbūt tai rodo, kad žmonės vis tiek net jeigu seka *influencerius* ir patys influenceriai aktyviau reiškiasi kažkokiais klausimais viešojoje erdvėje, bet žmonės vis tiek patikrina vieną ar du portalus ir pasižiūri, ar bent jau antrašte. Ir vis tiek žinių didžioji visuomenės dalis vis dar yra mažiau technologijas naudojanti savo asmeniniame gyvenime, tai tie portalai, laikraščiai ir labiausiai žinios per TV išlieka labai svarbiu kanalu, kuris duoda informaciją.

Kokius naujos įpareigojimus ir atsakomybės socialiniai tinklai sukūrė?

Naudojant tuos pačius socialinius tinklus pasižiūri, kas yra tas šaltinis, kur jis gyvena, kiek sekėjų turi, ir kažkokių atrodančių kaip tie botai nesidalini info ir stengiesi, kad būtų bent jau nei vienas kažką panašaus skelbiantis, kad tai vyksta. Nes taip, info tikrinimas egzistuoja ir kadangi naudojames

socialiniais tinklais, tai to reikia tik daugiau, nes naujienų agentūros jos jau pačios aptikrina, o čia jau reikia didesnio įsitraukimo.

Kaip tai apsunkino/palengvino darbą?

Iš esmės taip. Kadangi papildomi etapai, kur tu vis tiek negali akiai reporteriauti, greitai tos info skleisti, tik per savo galvą pervirškinęs, pateikęs. Reikia daugiau. Arba tiesiog, jei toje temoje esi gerai pasikaustęs žinai visą kontekstą, tada paprasčiau įvertinti ir nereikia penkių skirtingų šaltinių patvirtinimo. Klausimas yra dėl temos, kuri pasitaiko konkrečiu atveju.

Ar sutinkate ir kaip: socialiniai tinklai kenkia tradicinėms žurnalistinėms vertybėms?

Nepritarčiau. Vis tiek pagrindinė misija išlieka ta pati žurnalistų - informuoti žmones. Tai kažkokių didelių pokyčių nematau asmeniškai.

Ar sutinkate ir kaip: Soc. tinklai kelia grėsmę žurnalistikos kokybei?

Manau, kad taip. Iš tos pusės, kad visa žiniasklaida iš esmės yra tapęs toks greito vartojimo produktas, kur tu greitai kažką sumali, tą *breaking* kelis sakinius parašai, kažkokį embedą prikabini ir tiesiog seki. Man asmeniškai kadangi didelė darbo dalis yra laikraštis, tai kitoks pobūdis, kur šiek tiek ilgiau pasėdi prie teksto patinka. Jį šiek tiek išsamesnį ir platesnį rašai. Tai iš šitos pusės taip yra.

Ar sutinkate ir kaip: Vartotojų skurtas turinys kelia grėsmę žurnalistikos vientisumui?

Nemanau, nes vis tiek kad ir kur *influenceriai* ar kokį žmogų pasiimsi, kuris kažkokią info dalijasi, tai vis tiek jis tik vienas žmogus. Gali jis parašyti savo nuomonę apie pagrindinius dienos įvykius, bet tai vis tiek neatspindi bendro naujienų srauto, kuris įvyksta Lietuvoje ir visame pasaulyje.

Kokį savo vaidmenį matote? Kaip vartų saugotojo ar pastebėjote, kad pradėjote stebėti vartus?

Man asmeniškai svarbiau šitas vartų saugotojas. Nors darau ir tokį reporteravimą dirbant portale, bet vis tiek fokusas yra net ir tokiu greitų reporteravimo mano, kad jeigu rašai, tai turi žinoti platesnį kontekstą ir gebėti plačiau paaiškinti įvykį nei faktų pranešimą. Darau taip, kad man pačiam būtų įdomu skaityti ir toje mano žiniasklaidos priemonėje yra daug tokių rašytojų, kurie rašo ilgesnius

tekstus, kurie yra daugiau vartų saugotojai. Egzistuoja skirtis. Yra tiek laikraštis, tiek portalas, tai yra tiek tų nebaigtų naujienų ir šalia to baigtesnės.

Priedas Nr. 4

Interviu su Delfi portalo užsienio naujienų žurnalistu Vytautu Jokubausku

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per Skype.; Data: 2020-11-20; Trukmė: 34:53)

Dar nėra pakankamai ištirinėtas, nors jau gerą dešimtmetį apie tai kalbam, bet jau gerą dešimtmetį iš esmės keičia visos pasaulinės politikos vaizdą ir mes tiesiog stebime ir žiūrime, kas vyksta. Šiaip labai daug kalbama apie specialių tinklų įtaką demokratijai ir taip in general, ir kaip tos pačios, melagingos naujienos, propaganda ir dezinformacija. Kaip net kišimasis į rinkimus procesus kaip JAV. Tai aš laikausi tos nuomonės, kad socialiniai tinklai jie sukuria tam tikrų problemų demokratijoms, bet man atrodo, kad daug didesnę rūpestį ir galvos skausmą jos kelia autoritariniams režimams ir iš esmės tą labai gerai galime pamatyti nuo tų pirmųjų protestų ir Arabų pavasario metu 2011 m. kai prasidėjo tie judėjimai. Tai iš esmės ta revoliucija irgi vadinama socialinių tinklų revoliucija. Ir ten pagal apklausas tunisiečių buvo klausta, ar naudojasi ten tom platformom ir 9 iš 10 sakė, kad taip ir tai labai padėjo organizuojantis visą šitą judėjimą ir pan.

Tai šiaip labai įdomu, kad pritempiant prie Baltarusijos, kad taktikos, kurias naudoja tie autoritariniai režimai kovojant su soc. tiklų daroma žala jiems, iš esmės ne kiek nepaiskeitė. Pasikeitė labai mažai. Jei pažiūrėsime 2011, kiek Egipte, tiek Libijoje, tiek Tunise, kas buvo daroma, tai prieš keivkieno didenę protestų akciją, tai arba buvo išjunginėjimas internetas arba uždaromi konkretūs socialiniai tinklai, ieškoma priežasčių, kaip uždrausti Twitter ar pan. Tą patį iš esmės darė ir Lukašenka ir net nesakyčiau, kad sugalvojo kažką gudriau ir geriau negu buvo bandyta daryti tada. Tai socialiniai tinklai pakeitė tą socialinių tinklų gal iš esmės kertinį principą, kad jie informacijos monopolis yra visiškai sunaikintas. Ir kai esi įpratęs kontroliuoti tą informacijos srautą iš esmės, transliuoti tai, kas tau naudinga, paranku, tai labai sunku perisorentuoti, kai vis kiti iš esmės gali irgi transliuoti tai, ką jie mato ir tą realybę su kuria jie susiduria ir ta realybė dažniausiai nebūna.

Soc tinklų vaidmuo ir požiūris. Kiek žurnalistui reikalingas?

Tas ryšys labai priklauso nuo aplinkybių ir nuo to, kur tu dirbti. Nes tai yra visiškai vienoks santykis, kai esi tarkim pakankamai laisvos, pakankamai liberalios vakstybės dalyje ir ten informacijos srautas veikia visai kitaip, negu tarkim, kai tu esi Baltarusijoje ir Ukrainoje. Net Ukrainoje galime sakyti. Aš sakčiau, kad tai yra tokia įdomi biosintezė, kai tiek ta tradicinė žiniasklaida, tiek socialiniai tinklai, jie iš esmės gali papildyti vienas kitą ir, na, ta tradicinė žiniasklaida gali užsiimti labiau tokio watchdogo tikrintojo funkcija, nes soc tinkluose išplinta informacija, kuri nebūtinai yra patikrinta ir patikima. Gali sukelti tam tikrų reakcijų visuomenėje, nes ta info gali būti neteisinga. Tai

žiniasklaidos vaidmuo gali būti toks, kaip ir Delfi vykdo su Demaskuok.lt ir pan. Tai užsiimti tuo tokiu info tikrintoju, o pilietinė žiniasklaida turi savo stirpybių, kad gali daug anksčiau ir greičiau suregauti į tam tikrus dalykus. Idealiausiu scenarijumi, tai šios sritys turėtų vieną kitą papildyti ir, na, funkcionuoti taip greta viena kitos. Bet aišku, kai kalbam apie tokius režimus, kaip A. Lukašenos, tai tokia simbiozė sunkiai įsivaizduojama.

Bet pats savo darbe kiek naudojiesi soc. tinklais?

Iš esmės, tai labai daug. Soc tinklai turi labai daug Twitter paskyrų, kurias seku. Bet seku ne tik žmones, bet ir žiniasklaidos priemones. Ta prasme vien dėl to, kad taip labai patogiu sužinoti, kas vyksta pasaulyje. Vis tiek jei kažkas vyksta, tai ten papuola. naujienas surasti gali labai greitai ir kai jau turi, žinai kas vyksta, gali pasiimti, įsidėti keletą citatų ir žiūrėti, kas vyksta toliau.

Soc tinklai tapo pagrindiniu breaking news šaltiniu?

Breaking news, taip, ar tai būtų local įvykis, kad pilietis įsikėlė ir tai tiesiog paplito ar tai būtų tiesiog tų pačių žiniasklaidos priemonių kanalai, kurie irgi aktyviai dalyvauja soc. tinkluose. Kai mes kalbam apie tuos įvykinius dalykus tai iš tikrųjų vyksta čia ir dabar, tai taip, bet žiniasklaidos nėra tik vienintelė funkcija, kad reikia operatyviai ir greitai pranešti, bet ir tuo pačiu info tikrinimas, analizė ir t.t., tai šituo aspektu gal tie soc. tinklai turi mažiau įtakos, bet be abejonės tai tapo didele darbo dalimi.

Ar socialiniai tinklai pakeitė žurnalistiką ir kaip pakeitė visuomenės požiūrį į žurnalisto rolę?

Nežinau, kiek pakeitė, galima spekuliuoti, kaip kas įsivaizduoja tą stereotipinį žurnalisto vaidmenį, tai vis tiek galima keisti nuo žmogaus prie žmogaus. Prie ko iš tikrųjų greičiausiai prisideda, kad į kurią pusę krypta, kad žiniasklaidos priemonei, kaip niekada svarbu tapo tas patikimumas, kad tavo skelbiama informacija būtų be galo tiksli, 100 proc. patikrinta, nes kitas atvejis, kad galbūt tas atvejis, kai kažką ne taip paskelbsi ir padarysi gali sugriauti tavo reputaciją, nes šalia yra krūva kitų kanalų, kur žmonės tiesiog pasakys, patys, kad kažkas ne taip, kad kitur rašo geriau. Tai prie to prisideda.

Ar soc tinklų naudojimas padidino mano kaip žurnalisto patikimumą?

Sakyčiau, kad taip, bet tokia platesne prasme. Tikrai padidino greitumą. Patikimumą ta prasme, kad jei kažkas vyksta praneši, bet vis tiek remiesi, antrinis šaltinis ir kažką cituodama, kai pamati, kad

kažkas vyksta praneši. Dėl to patikimumo sunku pasakyti, kad yra takrim nežinai BBC kai vyksta kažkas svarbaus ir tu juos pacituoji ir seki situaciją. Tas patikimumas vis tiek yra neatsiejamas nuo kiek patikimas yra tavo pirminis šaltinis ir jei koks citizen journalist įsikelia skandalingą video, tai tu visada turi apsvastyti, ar tai yra patikima, ar patikrinta ar galima tai cituoti. Tiesiog, na tokios kolkuliacijos įneša šiek tiek.

Papildomas darbas? Šaltinių atranka?

Visų pirma, konkrečiai reikia vertinti to šaltinio patikimumą, kiek pavyksta. Sužinoti, ar yra kažkoks galbūt žurnalistas, freelanceris ar kažkas, kas turi savo blogą ar pan., kas dirba su informacijos sklaida. Jei ta informacijos sklaida prieš tai buvo patikima ir operatyvi tada iš esmės galima įsidėti ir pacituoti, galbūt tai žmogus, kuris yra užėmęs kažkokias pareigas, buvęs ambasadorius ar kažkas tokio. Na ir tokiu atveju tas patikimumas atrodo gana didelis, bet akivaizdu, kad bet ko tikria negali dėti ir jei tai kažkoks neaiškus video su ypatinga medžiaga ir kelia labai daug klausimų. Mūsų politika tokiu atveju, tai jei nesi tikras, kad čia kažkas tikrai vyksta, tai gal tada palauk oficialaus kokio nors šaltinio, jei kažką jie pas save patikrina, tai greičiausia info pasitiks.

Daugiau skirtingų šaltinių, kurie skelbia tą pačią naujieną, bet jei daugiau oficialių šaltinių pradeda skelbti tą informaciją, tai kažkas tikrai vyksta. Tik reikia atkreipti dėmesį. Tik kažkiek atsirboji nuo savo atsakomybės parašydamas, kad užsienio žiniasklaida tokie ir tokie šaltiniai skelbia tokią naujieną. Iš esmės, kad pasiskaitykite pas juos, bet tiesiog pranešam ir mes, kad kažkas vyksta, jei yra toks sudėtingesnis atvejis. Čia tokia nuoroda į pirminį šaltinį, mes tiesiog rašom, nes jie tai rašo.

Ar soc tinklai kenkia tradicinėm vertybėms ir kaip?

Nemanau, kad kenkia. Tos tradicinės vertybės na.. nematau, kuo tai galėtų pakenkti, nes na objektyvumas ir sąžiningumas. Manau, kad sąžiningumas yra svarbiausia vertybė ir na tai, ką sąžiningai matai tą ir rašai prieš save. Tam pakenkti iš esmės negali, pakeitė darbo pobūdį, šiek tiek, prie ko jau reikėjo prisitaikyti. Ir nešvengiamai visi prisitaikė. Dėl vertybinių problemų manau, kad gal nėra kažkokios problemos. Problemos gal atsiranda iš tos pilietinės žiniasklaidos pusės, jei išeis naujiena, kuri pasitvirtins, kad yra neteisinga, ir ji išeis viral, tai ta prasme sukels kažkokį atgarsį visuomenėje, tai galima apie tai kalbėti, bet tradicinėje žiniasklaidoje nemanau, kad tai yra kažkoks kenkimas.

Kokybei?

Padaugėjo pasimetimo. Nes vis tiek tai yra gana naujas dalykas ir kai kurie žmonės galbūt labiau su tuo susipažinę, bet vis tiek didelė dalis žmonių tais socialiniais tinklais naudojami ne taip jau seniai. Iš to naujumo susiorientuoti toje socialinėje erdvėje gali būti sudėtinga ir tie žmonės gal ir nemaža dalis žmonių dar nėra gal išsiugdę tokio kritinio mąstymo, kad visada visada suabejoti tuo, kas yra prieš tave tame ekranelyje, nes kas yra tikrieji šaltiniai, kokie gali būti to motyvai, bet to įpročio pagyvoti galbūt dar nėra. Tai prie to sąmoningumo gal reikėtų padirbėti. Ties tuo manau, kad pakankamai neblogai dirbama, kad reikia abejoti tais šaltiniais.

Kelia grėsmę žurnalistikai?

Tai kelia grėsmę tik tokiu atveju, jei ta tradicinė žiniasklaida nėra pasiryžusi keistis ir adaptuotis. Na jei kažkaip tas tavo modelis yra toks pat pardavinėti laikraštį už kelias kapeikas kioskeyle, tai taip kenkia, bet ta pati žiniasklaida yra priversta šiek tiek keistis ir orientuoti savo darbą prie besikeičiančių sąlygų tiesiog.

Sunku vertinti, nes aš pradėjau darbą nuo 2015 m., kai jau soc tinklų era buvo, tai negaliu palyginti, kaip buvo prieš tai, bet pastebėjau, kad pagreitėjo info srautas, nes tu visada viską, jei kažkas svarbaus pasaulyje vyksta, tai sužinai greitai ir dabar turi apie tai rašyti ir skaityti. Nes jei tu nepadarysi, tai kiti padarys.

Dėl soc. tinklų paaukojamas tikslumas, kokybė?

Taip toks dalykas egzistuoja, bet tada klausimas: ar geriau sužinoti vėliau ir gauti išsamesnį turinį, bet tą svarbią naujieną sužinoti iš karto ir tada jau kartu su pasauliu stebėti įvykių eigą, Nežinau, ar pats savaime tas dalykas yra vertingesnis vienas už kitą. Bet jei ta info nėra patikima, tai aišku, akivaizdu, kad tai yra didelė problema, bet jei įvykis, akivaizdu, kad vyksta ir plėtojasi, tai tas operatyvumas irgi manau, kad pakankamai svarbus dalykas, bet jau kai kurioms sritims ir kai kuriems žmonėms tikriausiai.

Su Lietuvos žiniasklaidai labai dažnai yra taip, kad mūsų pajėgumai paprasčiausiai nėra tokie kaip didžiųjų redakcijų, kurie gali turėti savo reporterius pasaulio karštuose taškuose ir viską remtis, jie turi daug didesnę laisvę, nes kai tavo žmogus yra ten, tai jau gali patikrinti, tai geriau. Bet palyginus tai esame maža redakcija palyginus tarptautiniu mastu, kur nenusiysi į kiekvieną objektą ir tada iš esmės esi priverstas remtis tais šaltiniais. Ir tada iš esmės pasidaro labai svarbu atrinkėti, kas yra patikimas žmogus, o kas ne. Kurią info reikėtų atsargiau žiūrėti.

Kokį savo kaip žurnalisto vaidmenį matote?

Manau, kad ir toks ir toks. Mes negalime vis tiek patikrinti tos informacijos šimtu procentu, jei mes kalbame apie įvykius, kurie staiga įvyksta kažkurioje pasaulio dalyje ir mes vis tiek turime remtis ir atrinkinėti tą informaciją ir iš esmės vis tiek ta vartų saugotojų funkcija tikrai ta patvirtina, bet tiesiof neišvengiama duona, nes nenuvažiuosiu. Siunčiam kartais žmones. Ir į Kalnų Karabachą buvom nusiuntę ir į Briuselį, bet tos galimybės nėra tokios didelės, tai tas atrinkinėjimas tos informacijos ir tas ieškojimas, kas yra patikima ir kas ne, ir sudaro kone didžiausią dalį bent jau mano konkrečiai. Kaip kada, iš esmės visi soc tinklai turi patogiai gali mebedinti, tai tikrai naudojant, priklausomai nuo konteksto, kai tai yra aktualu ir svarbu. Va teko budėti per JAV prezidento rinkimus ir tiesiog srautas didžiulis, surašyti vis tiek stengiesi, kad vyksta taip ir taip, bet na pamatai žinutę žmogaus ir žinai, kad tas žmogus dažnai kalba JAV žiniasklaidoje, kad jisai yra naudojamas kaip šaltinis ir tu matai jo Twitter, tai jį įsidėti į tą srautą ir tai toks dalykas, kuris tikrai padeda ir ganėtinai praturtina skaitymo procesą.

Ar jūs kaip žurnalistas ir jūsų žiniasklaidos priemonė yra atvira žmonių dalyvavimui?

Pačius komentarus stengiuosi mažiau dėmesio kreipti, labiau kreipiu dėmesį, kai parašo elektroninį laišką ir tikrai yra žmonių, kurie skaito ir domisi, netingi atsisėsti ir parašyti, tai tie žmonės turi. Kai jie kritikuoja, tai tą kritiką verta skaityti ir ji tikrai duoda reakcija. Tai toks feedbackas tokiu būdu, aš asmeniškai naudoju. Palaikom ne vienakryptę komunikaciją.

Moderniojoje žiniasklaidoje dominuoja daugiaperspektyvi žurnalistika?

Manau, kad stengiamės tai daryti, bet nesu įstikinęs, kad tai turėtų būti daroma. Žiniasklaidos erdvė angliakalbėse visuomenėse yra visiškai kitokia nei yra Lietuvoje. Lietuvoje įprasta, kad žiniasklaidos priemonės yra visiškai neutralios ir stengiasi pateikti nuomones tiek iš kairės, tiek iš dešinės ir viską leisti iš centro pozicijos tą bandoma daryti. Kai tuo atveju toje pačioje JAV ir UK įprasta, kad žiniasklaidos priemonės atskleidžia poziciją, kurios kairėje, kurios dešinėje, Tai yra labiau nuomonė ir perspektyvos klausimas ir tas atvirumas, kurį jos sako kažkiek žavi ir suteikia aiškumo. Nes visiškai nėra nieko blogai stengtis kuo neutraliau viską padaryti, bet esame žmonės su savo kažkokiais asmeniniais požiūriais ir kad ir kaip stengsiesi atsiriboti vis tiek tai gali iš šalies matytis, tai tas atvirumas, kuris yra priimtas ten, man yra kažkiek priimtesnis, bet Lietuvoje to dar nėra ir nežinau, ar tą kryptimi išvis eisime. Galbūt norėčiau. Manau, kad sąžiningumas ir atvirumas yra didžiausia žiniasklaidos vertybė ir kuo jos daugiau tuo savaiame yra geriau. O tas bandymas parodyti kad mes

esame patys neutraliausi iš visų, tai kaip ir iš esmės yra naudinga, bet tuo pačiu tai yra ir toks savęs apgaudinėjimas, tai nėra galbūt toks priimtinas dalykas.

Kokiais socialiniais tinklais daugiausiai naudojate?

Priklauso apie kokius įvykius kalbi. Dažniausiai, jei kalbam apie Europą ir pasaulį, tai Twitter nr 1, Facebook ir Youtube tenka panaudoti vaizdo medžiagų naudojimui, jei kalbam apie kitas šalis kaip Rusija, Baltarusija, tai vkontakte, Telegram, tos priemonės, kuriomis naudojasi ten gyvenantys žmonės. Pati geografinė platumė padiktuoja, kur reikia ieškoti informacijos.

Kokia buvo socialinių medijų svarba perteikiant Batarusijos įvykius?

Manau, kad ta svarba labai didelė ir galbūt net neįvertinta iki šiol. Nes jeigu prisiminsime, tai ne Sviatlana turėjo būti kandidatė į prezidentus, bet kaip ilgai buvo svarstoma, kad bus 3 kandidatai. Ir Chichanovkis ir išgarsėjo, kad turėjo labai populiarų savo kanalą youtube, kur viešino savo tyrimus, viešino vietos kurpcijos apraiškas ir pan., tai sulaukė didelės auditorijos ir palaikymo ir kai tik jam nebuvo leista kandidatuoti, tai Sviatlana perėmė tai iš vyro ir ji tapo tokiu opozicizijos veidu šalyje. Net ir pati ta tų rinkimų ištakos iš esmės prasideda nuo socialinių tinklų, kad jie vaidino labai svarbų vaidmenį, kai buvo organizuojami tie protestai, kad tiesiog logisitka paprasčiausia susidėlioti, kas kur vyksta ir kas ką darys, tai be abejo, kad Telehgram paistarnavo. Sunku net pasakyti kiek daug pasitarnavo.

Jeigu kalbam apie Nexta, tai iš esmės tai yra pats įdomiausias reiškinys, kuris turėjo 2 mln. sekėjų, kai valstybė, kurioje yra 9 mln gyventojų, tai 2 mln pasiekimumas didelis, bet dar klausimas kiek tos valstybinės TV pasiekia, ten yra didesnis skaičius, bet akivaizdu, kad na ne valstybinė linija, kuri yra transliuojama iš tų kanalų. Iš esmės A. Lukašenkos režimas rodo tokį didelį pasimetimą ir nežinojimą, ką daryti šioje situacijoje, nes tie bandymai kažkaip uždrausti pakelbti teroristine organizacija na kažkaip tai tradiciniu metodu bandyti uždaryti redakciją, bet na kažkaip ta redakcija, kai ji gyvena Lenkijoje ir gal sau ramiausiai kelia turini be jokių iš esmės problemų, tai tikrai atrodo, kad nežino, nuo ko pradėti, kaip kovoti su tokia situacija ir kokią desperaciją ir pasimetimą tikrai galime matyti iš jo veiksmų ir pasisakymų.

Ar laikytum Nextą žiniasklaidos organizacija ar tinklaraščiu?

Teoriškai tai yra tinklaraštis, bet riba kaip dirba tarp tradicinės žiniasklaidos tai riba yra pakankamai išsityrusi. Čia žmogus, kuris profesionaliai dirba ties informacijos kelimu ir turiniu, tai demokratijos

ir žmogaus teisių pažeidimo veišinimu, tai ar jo negalima.. manau, kad visiškai nusipelno tokios žurnalisto etiketės ir perkeltine prasme „redakcijos“ paminėjimo.

Kai kurie stebėtojai išreiškia nepatogumą dėl per didelio priklausomybės nuo šių šaltinių. Informacija, kuria jie dalijasi, yra fragmentiška, anonimiška, be konteksto, ir, nepaisant didžiausių redaktorių pastangų, kai kuri informacija atrodo nepatikrinta. Kaip tai atrodo jūsų praktikoje? Kokią metodologiją naudojote atsirenkant šaltinius?

Kriterijai, pagr., ar tai yra patikima ar ne. Ir kiek tu gali nuspręsti, kiek tai yra patikima. Nes tas info srautas yra labai didelis ir jei tu matai, kad vyksta didžiuliai protestai Minske, tai atrodytų, kad taip ir yra, kad tiesiog praneša, kad tas pats Nextas, jog matai, kad žmonės būriuojais, tai vien tuo remiantis gali paimti ir įkelti ir paminėti keleta nuotraukų ir kažką tokio. Ypatingai su vaizdine medžiaga nelabai mažai naudojama. Mes naudojam Scanpixo medžiagą ir tarkim Reuters kelia daug medžiagos ir matai tą bendrą vaizdą ir pateiki tarsi tą įvykį, kuris vyksta Baltarusijos sostinėje, kad yra labai daug žmonių, dalykų, kur yra tikri ir patikrinti. Visada yra galimybė, kad galbūt kažko viena sakinyš ar citata nėra 100 proc. atitinkami, bet tokiu atveju, jei išaiškėja, kad yra kažkas ne taip, tai jį išimi ir praneši, Aš asmeniškai parašau, kad anksčiau skelbta info nepasitvirtina, tai čia tarkim atsirado naujų aplinkybių, prirašai tokį sakinį ir ištaisai, kas buvo prieš tai. Na šitie metai tikrai buvo nelengvi.

Ne tiek naujienos pateikimas, bet kiek bendro vaizdo sudarymas?

Aš manau, kad tai ir yra ta pagrindinė funkcija, kad daryti kuo labiau sąžiningai tą bendrą situaciją, kas ten vyksta, nes tikrai neturėsime galimybių pranešti apie kiekvieną protestą, kuris vyko mažesniame miestelyje, bet tą bendrą situaciją perteikti, kokio masto ten iš tikrųjų buvo tie įvykiai ir susirėmimai su policijos pareigūnais. Na, jei pavyko bent kiek perteikti keik ten žmonių iš tikrųjų buvo ir koks didžiulis tas pasipriešinimas buvo, tai čia ir buvo tas pagrindinis dalykas, dėl kurio stengėmės.

Ar pastebėjote, kaip kito informacija šaltiniuose?

Keitėsi iš esmės patys įvykiai. Pradžioje buvo labai daug to tokio nežinojimo, kiek ilgai tokie protestai gali tęstis, ar užteks žmonėms energijos ir valios priešintis, užteks resursų išsilaikyti, kai tokia didelė dalis šalies ten iš esmės yra sustojusi ir streikuoja, protestuoja, tai patys įvykiai galiausiai diktuoja ir stebi informaciją, kaip viskas krypsta ir tiesiog jau naršai tai, kur viskas plėtojais.

Kaip dar ieškojote šaltinių, tikrinote informaciją?

Na tie būdai iš esmės visada buvo kalbinti tuos pačius ekspertus, kurie nusimano šiuose reikaluose, jei reikia kažkokio apžvalginio, kontekstinės informacijos, tai Maksima Milto pasikalbini ar tiesiog TSPMI pasiskambini. O įvykiai, kurie vyksta, tai tiesiog seki tą srautą soc. tinkluose ir tuo pačiu žiūri, ar kažkas vyksta didesnio ir kelia klausimų, skambini kažkam kuo daugiau nusimano apie tai.

Kokie buvo jūsų pagrindiniai kanalai, kuriuose sekėte?

Pagr. kanalai, žmonės: Baltarusijoje Tut.by portalas geriausių, Nexta kanalas, Radio sobolda, BBC Russian turi pakankamai žmonių pasiuntę. Žurnalistų buvo pavienių, kurie dirba iš vidaus ir žinai, kad jie skelbia kažką, tai jie pasistengė patikrinti, tai ta info ir bus teisinga. Tai šiaip seki viso pasaulio žiniasklaidą ir koks DeutscheWelle rašo,. To tokio sekimo irgi buvo. Iš esmės toks ir darbas.

Dėl socialinių tinklų naujienos tapo skaidresnės, labiau prieinamos auditorijos?

Manau, kad būtų skurdenis, būtų mažiau vaizdinės medžiagos, nes kas labiausiai ir šokiruoja, tai kai pamatai tuos polcininkus, kurie daužo tuos žmonės, tai iš kart sukelia emocinę reakciją. Tai jeigu iš vaidžių nėra, tai skaityti įdomu apie tai, kas vyksta ,bet ne visai susidarysi įspūdį, kiek iš tikrųjų tai atrodo. Būtų tiesiog sunkiau apie tai rašyti, sunkiau tai perteikti, nes manau, kad tai greičiau atsibostų žmonėms. Toks sausas rašymas, kai kažką kalbini, tai jis yra įdomus, bet jis yra įdomus tik mažai daliai, tokia medžiaga vaizdinė pritraukia didelį dėmesį. Jeigu nufilmuotos riaušės ar kažkoks žygis prie ministerijų tai suteikia ir emociją, ir tuo pačiu parodo, kas ten vyksta, tai manau puikiai papildo vienas kitą.

Priedas Nr. 5 Interviu su Informantu Nr.1

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per Skype.; Data: 2020-11-24; Trukmė: 30:28)

Kaip suvokiate socialinių tinklų vaidmenį? Koks yra jūsų požiūris į naujuosius komunikacijos kanalus?

Vienas dalykas yra pačioje žiniasklaidoje, kaip fenomenas, kitas dalykas tai jau mano darbe. Ir dar du skirtumai kaip iš *desk reporting* ir būnant vietoje.

Problemos su Telegram būnant pagrindiniu šaltiniu, visom verifikacijoms ir pan. Tai būnant ten vietoje Telegram padeda labiau susigaudyti, kas vyksta aplinkui, ypač, kai buvo interneto *blackout*'ai. Telegram kaip ir veikė, tai buvo labiau įmanoma suprasti, kas vyksta, bet vėlgi ten pirmosioms dienoms, kai buvome per tuos protestus, tai išsijungia internetas, tai jau vienu metu Telegram nustojo veikti. Tai paradoksaliai buvo taip, kad kelis reportažus turėjau ten gyvai pašnekėti radijui ir TV, rašyt tekstus irgi. Tai aš prašydavau, kad žmonės, kurie būdavo Vilniuje, kad man siųstu info per Telegram, kas vyksta Baltarusijoje, nes aš nežinojau. Nes paprasčiausiai nesimatė nieko. Tu žinai tik tai, kas vyksta aplink tave prie pat.

Visa organizacinė pusė būtent Baltarusijos kontekste Telegram buvo svarbi, nes buvo aiškus planai, kur kas vyksta. Nes be to būtų buvę neįmanoma susigaudyti. Bet Baltarusijoje toks variantas. Kitose šalyse kitaip viskas vykta.

O reportuojant jau iš Vilniaus, tai irgi padeda susigaudyti, kas vyksta. Gali žiūrėti, bandyti informaciją rinkti, bet vis tiek turi ją tikrinti. Ypač, jei tai yra kažkokia didelė žinia. Buvo būtent tas žūtis patvirtinta ale per Telegram. Tokie dalykai. Ir daug pasaulio spaudos pasigauna ir turi tada atsargiai vertinti. Turi bandyti kažkaip... ką tu žiūrėsi? Oficialūs šaltiniai nepatikimi, tai turi kažkaip bandyti suktis - žiūrėti, ką kiti šaltiniai rašo. Tiesiog turi visą laiką pabrėžti... tas yra faktas, kad kai rašai, jog kažkoks įvykis įvyko, tai kad nu ši info nėra patvirtinta. Turi būti atsakingas už savo skaitytojus, kad yra taip, bet nėra aišku, kaip iš tiesų.

O dirbamas Baltarusijoje kaip atsirinkai sekamus kanalus?

Buvo tiesiog nemonopolizuotas. Bet sakyčiau, kad buvo hegemonas tas Nexta. Kuris imdavo info iš kitų šaltinių, tai jis buvo pagrindinis. Tada jau buvo kiti tie trys keturi pagrindiniai, bet dažniausia ta info ta pati buvo. Bet vėl klausimas, ar tai gerai. Ateina informacija kažkokių maršrutų planavimo, maršrutų ir vakaro planu, bet kas juos tiksliai padarė, kas sudarė, kodėl juos taip sudarė - neaišku. Ir to kylausimo niekas neatsakė. Nexta buvo paklausta, jie išsisuko iš to klausimo. Man tos tarybos

atstovas/atstovė oficialiai teigė, kad nekoordinuoja jos tų Telegram. Bet tada yra kiti veikėjai, kad koordinuoja Telegram kanalus. Aišku, ta koordinacijos taryba nėra kaip institucija, ten palaida. bala. Labai neaišku, kas už tos informacijos slypi. Net ne truputį truko aiškumo.

Ar jaučiate, kad dėl informacijos socialiniuose tinkluose naujienos tapo skaidresnės ir labiau pasiekiamos auditorijai?

Sakyčiau socialiniai tinklai žmonėms suteikė ne informacijos skaidrumo, nes čia ta sąvoka netinka. Bet organizacine prasme, tai buvo nepaprastai svarbu. Jei ne ta Telegram, tai ten nieko taip nebūtų koordinuotai įvykę. Patys Telegram kanalai veikė kaip organizaciniai instrumentai. Turiu pabrėžti, kad saviorganizacijos, nes net ne vien su maršais. Ir kitos iniciatyvos buvo koordinuojamos. Sakykim *grassroots* iniciatyvos buvo koordinuojamos irgi per Telegram, ir per Nexta, ir per mažesnius. Nuo visų parašų rinkimų iki protestų metu, kad kažkas paskelbia, jog mato pareigūnų judėjimą arba kažkur kažkokius kodus kabindavo laiptinėse arba fiziškai prie durų, kažkur rašydavo ar į Telegram skelbdavo ir pan.

Ar pastebėjote, kaip keitėsi informacija ir jos pateikimas?

Ne, gal pradžioje buvo viskas labiau koordinuojama dėl tokių pačių rinkimų. Ir nuo tada viskas ir prasidėjo. Būtent Lietuvoje esantys asmenys prie Telegram prisijungė, nes buvo rinkimų stebėjimo vaidmuo ar pan. O po to perėjo prie organizavimo protestų, *flashmobai* irgi buvo. Tuo metu dar *flashmobai* pakankamai legalūs skaitėsi, tai jie buvo skelbiami ir koordinuojami Cichanouskajos ir visų kitų štabų. Ir po to perėjo į žmonių į rankas. Paskutiniu metu atrodo, kad kai protestai įsiliejo, tai atrodo, kad viena pusė organizacinė, o kita taip labiau su video medžiagos skelbimu, profiliuojant, kas vyksta. Tai pirmas srautas - organizacinis, tada video medžiaga. Kai represijos prasidėjo, tada sakyčiau išplito įvairiapusiška info.

Su kokiais pavojais teko susidurti dirbant įvykio vietoje?

Dėl *live stream*, tai žurnalistas tris kartus darė live stream. Ir tris kartus jį suėmė. Tai taip pavojinga. Pirmosiomis dienomis reporterių buvo nedaug, tai ir visos pasaulinės žiniasklaidos rėmėsi *open source* ir *user generated content*. Neremiantis jais rašant straipsnį, bet jais pildant, besidomint informacija *underground*. Sekdavai ir bandydavai reaguoti.

Visuomet nukreipdavote skaitytojus į pirminius informacijos šaltinius?

Nenukreipdavau, ne. Nes tai vis tiek yra traktuojama... nes tu pats gali remtis, bet vis tiek turi atlikti savo profesionaliąją pusę. Kad tu filtruoji ir sugebi įvertinti, kas yra svarbu ar ne. Ir vis tiek labiau remiesi oficialiais pranešimais, ar kokiais nevyriausybinių kažkokio stebėtojų organizacijų raportais, kurios tur. Kažkaip gal trečioje eilėje gali pildyti su tuo *user generated content*.

Ar sutinkate ir kaip: socialiniai tinklai kenkia tradicinėms žurnalistinėms vertybėms?

Pasauliniu mastu mes matome, kas yra, kai žmonės labiau pasitiki kažkokiais *opinion blogeriais* ar šiaip tais, kurie beleką kalba socialinėse medijose nei sakykime *mainsream* žiniasklaida, kur *leftist* nurašome ir pan. Čia matyt Trumpas JAV yra pagrindinis pavyzdys. Ir aišku Europoje yra tokia — „infodemija“ vadina.

O Baltarusijoje ne, nesakyčiau. Tai sakyčiau, kad tai buvo iš priezasties, *out of necessity*, o ne dėl to, kad žmonės rinkosi sekti socialines medijas, o ne žiniasklaidos kanalus. Taip, valstybiniais žiniasklaidos kanalais niekas nepasitiki ir neseka, nes jie paprasčiausiai ignoravo arba melavo, kad kažkas vyksta. Bet aplamai, tai aktuali tikrai informacija buvo randama socialiniuose tinkluose, bet jie visada referuodavo ir pačios žiniasklaidos referuodavo į sakykime ne valstybinius kanalus. Tut.by kaip pavyzdys ar į pasaulinę žiniasklaidą.

Ar sutinkate ir kaip: Socialiniai tinklai kelia grėsmę žurnalistikos kokybei?

Nežinau, nespekuliuosiu.

Ar pagrindiniu šaltiniu tapusią Nexta platformą laikote žiniasklaidos organizacija ar tinklaraščiu?

Jie save vadina kaip ir naujienų organizacija, tai nežinau. Bet jie sakė, kad taiko tuos pačius verifikacijos principus ir visą kitą, bet skaidrumo, kaip jie renka informaciją tai nebuvo. Tai kaip tada gali patvirtinti. Gal dėl to, kad jie slepia nuo savo logo, nuo kažkokio video, tai reiškia, kad jie viską žino ir patvirtinta. Tai kai toks srautas, tai yra neralu. Ir jie patys pripažino, kad tai nerealu.

Ar pastebėjote, kad atsirado prolukašeniškų kanalų?

Ne, nes paprasčiausiai socialiniai tinklai nebuvo infiltruoti prolukašeniškos žiniasklaidos medijos, bent jau man nesimatė.

Iš kur rinkote pagrindinę informaciją apie įvykius Baltarusijoje? Kaip (jei) soc. tinklai tapo pagrindiniu naujienų šaltiniu?

Tai informacijos rinkimas ir kas vyksta, tai iki pat rinkimų dienos buvo labai svarbus kaip ir visada bendravimas su vietos žurnalistais. Vis tiek turi savo šaltinių ir pan. Ten buvo svarbūs informacijos dalijimasis, kas vyksta ir kas vyko, vyks. Daugiau tai turėjome kažkokius savo šaltinius, sekėm tuos visus planus, kurie buvo publikuojami Nexta ir S.Cichanouskajos ir jos štabo iki sekančios dienos po rinkimų, kai jai teko išvykti.

Kiek laiko dirbote Baltarusijoje?

Savaite buvau. Išvykome trys dienos po rinkimų.

Kaip manote, kokį vaidmenį žurnalistas atlieka?

Aš pavyzdžiui ten buvau vietoje matydamas labai siaurą vaizdą. Aš mačiau gatvę ir kas vyksta aplinkui. Arba ten važiuoji į kitą vietą ir nežinai, kas vyksta, man siuntė informacija. Paminėsiu, kad vienu metu bent jau saugumo informaciją, bent jau kas vyksta, ar kur neiti, kur nedaryti, kai jau prasidėjo šaudymai, mums siuntė SMS iš Lietuvos, nes mes jau neturėjome prieigos prie interneto. Tai čia jau išsibraukia socialinės medijos ir visas kitas. Čia buvo elementarios SMS žinutės iš Lietuvos apie tai, kas vyksta Baltarusijoje ir kaip į tai reaguoti. Dėl to mano pačio reportažai buvo iš emocinės prizmės ir tokios tiesiog ką matau, kuo gyvena žmonės ir kas matosi.

Jeigu tai būtų rinkimai elementarūs kitoje šalyje, tai kaip žurnalistas dirbtum kitaip: kas vyksta dienoje, eitumei prie balsadėžių, kalbintumei ekspertą, pakalbintum ar cituotum rinkimų tarnybos žmonės ar kažkaip. Ta spalva nuo gatvės būtų labai maža dalis reportažo ir tik suduotų spalvos, kas vyksta. Šiuo atveju tai buvo visiškai atvirkščiai. Visi keli mano reportažai buvo tik spalva ir jie buvo pildomi arba mano paties, kai jau turėdavau interneto ryšį, arba Lietuvoje esančių žurnalistų buvo papildoma informacija, kas vyksta nacionaliniu mastu, nes aš to pamatyti negalėjau. Interneto nėra - viskas. Negali planuoti susitikimų, negali kreiptis į kažką.

Kaip atrodė jūsų darbas, kai dingdavo internetas?

Internetas dingdavo ne visai parai atsirasdavo vėlai naktį. Ir ryte dažniausiai internetas būdavo iki pietų. Tai buvo tas tarpas, per kurį turi kažką parašyti. Pirmus kelis reportažus net negalėjau persiųsti

foto, nes internetas veikė per prastai. Perduodavau žodžius per Telegram su kolegomis. Ir nesu tikras, bet kažkiek citatų esu siuntęs ir SMS. Bet buvo backup'as, kad jei ką - žinutės.

Ar sutiktumėte su teiginiu, kad socialinė medija tapo pagrindine medija Baltarusijoje? Kodėl?

Čia iš tiesų primena diskusijas, kaip buvo po Arabų pavasario. Tai kad daugiausia kalbėjo, jog ten buvo *social media revolution*. Bet paskui išsiaiškino, kad po kelių pirmų protestų tą social media svarba iš tiesų menko. Tą patį mačiau ir Baltarusijoje. Nes buvo kabinami ir plakatai ant sienų. Pirmasis mobilizacijos taškas ir tokio plano suvokimas - taip, socialinė medija, bet daugiau žmonės eidavo nuo gatvių, nuo stogų, nuo balkonų. Tarpusavyje šnekėdavo, matai praeina žmonėsi, eini kartu. Pradėjo vykti gatvės mobilizacija.

Kalbant apie šaltinius. Ar palikdavote tiesioginę nuorodą į naujienų šaltinius?

Bet va, pavyzdžiui, dabar, kai žiūri apie Baltarusiją reportažus pasaulinėje spaudoje, daug jie embedindavo? Nes man atrodo, kad visos redakcijos turi redakcijos taisykles. Tai mes ir LRT esam juos pasirašę, kad tu nestati straipsnio ant to. Ir kas labai skiriasi Belsat ir pan., kai jie neturi tokių pačių procedūrų, tai jie labiau pasitiki tais šaltiniais, o mes kažkaip filtruojame. Turim tą informaciją filtruoti, kad ji būtų labiau patikima. Tai bandai galiausiai pakalbinti, kas matė savo akim, autoritetingą šaltinį, kuris galėtų tai patvirtinti nei įdėti tris embedus iš Telegram ir sakyti va kas vyksta.

Pastebėjote, kaip pasikeitė visuomenės požiūris į žurnalisto vaidmenį?

Du anekdotiniai pavydžiai: Baltarusijoje, kai nėra interneto ir jis neveikia nė kartą buvo priėję žmonės ir klausė, ar mes žurnalistai ir pasakojo, kas vyksta. Kad buvo tas pasitikėjimas, kad matė, jog mes užsieniečiai, paklausė iš kur ir prašė, kad pasakotume, kas vyksta, nes „atsiprašant čia šaudo“. Buvo toks priminimas ir tau kaip žurnalistui tai svarbu, nes pajunti savo rolę. Kad taip, tai tavo dalia, kodėl tu čia, jog ištransliuotum šitą žinią, kas vyksta aplink.

Ir kitas atvejis buvo per pirmą naktį, kai pribėgo žmonės ir sako „žurnalistai, o jūs girdėjote, kad atseit šešiuose ar keliuose miestuose perėjo policija į žmonių pusę? Mes tai girdėjome, matėme Telegram.“ Mes nežinojome, bet jie atėjo pas mus, nes jie labiau matomai pasitikėjo ar tikėjo, kad mes turėsime, ar tikėjosi, jog turėsime svaresnės informacijos. Manau, kad tie tokie pavyzdžiai parodo. Ir labai tas diskursas dažnai girdėjosi tiek Baltarusijoje, kad reikia parodyti, kas čia vyksta, tiek pokalbiai su visais pabėgėliais, kurie yra Lietuvoje, kurie dalijosi. Ar tie muzikantai. Tai man atrodo, kiek jų tų

interview davė su ta idėja, kad ištransliuotų žinią, kas vyko ten, kad nebūtų užmiršta. S.Cichanouskaja kiek? 230 berods davė su ta pačia intencija.

Ir tas pats kas buvo labai keista asmeniškai iš labai LRT socialinių medijos platformos komentaruose ir ,kaip suprantu, per visokius asmeninius kontaktus LRT žmonėms buvo keliamas klausimas, kodėl nėra LRT žurnalisto Baltarusijoje. Tai parodė, kad nors yra visa žiniasklaida, visi *news virus*, Telegram, Nexta, bet visi tiekėjo pas žurnalistus, visuomeninius transliuotojus: kodėl jūs ne ten, nes juk tai yra taip svarbu. Jūs turit tai parodyti. Tai įdomus faktas, kuris nustebino, nes iki tol, tai spauda gi buvo nurašoma visame pasaulyje. Nepasitikėjimas spauda, ką ji padarys yra nesvarbu. Tai išvis yra fake news, fake medija. Bet kai kažkas įvyko, turbūt ne tie patys žmonės, kurie vadino fake medija, bet tas jautėsi, kad reikėjo tų žurnalistų, kurie galėtų parodyti ar pasakyti, kas ten vyksta. Čia nesureikšminant man. Bet laid imkit, darykit, rodykit, nes tai jūsų darbas.

Ar negalvojate, kad dėl tokio socialinių medijų aktyvumo mažta žiniasklaidos vaidmuo?

Socialinės medija nepakeis žiniasklaidos.

Teko susidurti su dezinformacija?

Nesusidūriau, bet buvo, kad ir kur buvo tas gandas, kad Minsko oro uoste paruoštas A.Lukašenkai lėktuvas, tai irgi tarop žmonių sklido.

Koks jausmas dirbant, kai yra informacijos vakuumas?

Baltarusijoje informacijos vakuumas buvo labai neįdomus. Dažniausiai dirbi remdamasi informacija, kurią turi ir reaguoji. O ten buvo visai kitaip, nes nežinai, kas vyksta aplink tave. Ir tas paradoksas, kad per socialines medijas ir interneto žiniasklaidą kolegos Vilniuje žino daugiau kas vyksta nacionaliniu mastu nei aš būdamas Minske. Čia toks esminis taškas.

Savisauga visada būna. Labai turi vertinti, ką daryti. Pavyzdžiui, sekmadienį tą rinkimų dieną mes nėjome į lauką iki šeštos ar septintos vakaro, nes žinojom, kad jei būsime akredituota žiniasklaidos priemone, nes rinkimų diena čia pats įkarštis darbo, o mes specialiai nerizikavome eiti į lauką, kad netyčia nepaklaustų akreditacijos. Nes tada pamatysime, ką mes jau žinojome, jog bus protestas, tai. Tai savisauga visada yra ir visą laiką planuojiesi pagal tą.

Priedas Nr. 7

Interviu su LRT Naujienų Tarnybos žurnalistu Edvardu Špoku

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per Messenger.; Data: 2020-11-27; Trukmė: 35:02)

Kaip jūsų suvokiate socialinių tinklų vaidmenį ir koks jūsų požiūris į juos?

O jau kurį laiką tikrai tai nėra susiję tik su Baltarusijos įvykiais. Didžiausias įvykis matyt, tai Telegram tinklo populiarėjimas Lietuvoje ir matyt kitur. Lietuvoje gal ypač, nes kitur jis buvo naudojamas dėl savo saugumo. O apie pačius socialinius tinklus, tai tiesą sakant jau gerokai anksčiau pradėjau naudoti, ypač kalbant kai tekdavo dirbti Briuselyje Europos Vadovų Taryboje. Stebėti įvykius, kad ir iš Lietuvos, tai iš principo vis tiek Twitter šiuo atveju buvo vienas iš pagrindinių pirminių šaltinių kur galima sužinoti naujausią informaciją, vidinę info ir po to jau tikrinti ją, ar jei tai yra iš pirmų lūpų ar valstybės lyderio, post'as pasisakymas, raštas yra ir gali iš karto naudoti. Tai buvo naudojama anksčiau jau kuris laikas. Na labai sunku pasakyti prieš kiek laiko tapo labai populiaru. O galbūt Lietuvoje šiek tiek vėliau. Lietuvoje populiarsnis Facebook. Tai Twitter Vakaruose, Facebook mažiau.

Bet jūs savo darbe pakankamai dažnai naudojate tai socialiniais tinklais jie kaip ir tapo tokiu vienu pagrindinių, ar tapo, vienu pagrindinių tokių naujienų šaltinių. Ypač jeigu kalbama apie *breaking news*?

Realiai tai ko gero vienu pagrindinių.

Man iš principo, socialiniai tinklai man asmeniškai čia yra labiau info paieškai, o ne pačiam skelbti informaciją. Beje, šiuo atveju jais tikrai naudojuosi. Gal ypač darant apie užsienio įvykius pasinaudojo gerokai plačiau. Šiandien darysiu temą apie Baltarusiją, tai pagr. ką peržiūrinėju, tai Telegram kanalus. Tuo labiau kad tarkim Baltarusijos atveju, tai vėl kita situacija, kai nėra realiai nėra kitų informacijos šaltinių. Naujienų agentūros netgi didžiosios naujienų agentūros kaip Reuters, AP ar EBU, AFP. Realiai visos jos duoda vaizdus iš tų socialinių tinklų, iš Twitter. Yra keletas kanalų kurie yra sekami ir iš jų ima informaciją. Agentūros dalijasi, kadangi ten beveik nebeliko Vakarų žurnalistų ar nebeliko tos patikimos informacijos.

Aišku, vėlgi tie socialiniai tinklai yra kitos grėsmės. Ypač kalbant apie Baltarusijos atvejį. Tai yra tos grėsmės patikimumas jų, kiek galima pasitikėti. Arba tas pats video kiekis. Ypač jei jis koks nors aštresnis, Baltarusijos atveju smurto naudojimo video, atsekti kiek yra patikima. . Kitos televizijos,

tos pačios agentūros jos bando nustatyti vietą ir laiką, bando atsekti kada tas video galėjo būti padarytas ir ar to video aprašymas yra yra iš tiesų tikslus ar ne. Netgi būna prierašai, kad vietos nustatyti nepavyko. Tarkim jei to nustatyti nepavyko nepavyko identifikuoti laiko kada buvo nufilmuotas ir panašiai. Į tą reikia atkreipti dėmesį, kad jei imi iš naujienų agentūros, tai jau daugmaž žinai, kad ta informacija yra patikrinta, kad ta prasme kad jau jie patikrinę, kad tai nėra nufilmuota prieš 10 m. ir pateikiama dabar. Tokių atvejų tikrai būna. Šiuo atveju, kai pačiam reikia patikrinti, tai sudėtingiau padaryti ir tada žiūri, ar buvo dar kur nors publikuota, bandai ieškoti objektyvaus šaltinio, kad tas tikrai yra. epuoli iš karto skelbti ir jos naudoti.

Bet apskritai dėl socialinių tinklų žurnalistai turi būti atsargesni ne tik dėl tos informacijos, bet gal ir jausti didesnę atsakomybę prieš savo auditoriją? Nes žmonės, ypač Baltarusijos žiniasklaida, atrodo ne nebūtinai gal reikalinga, jei informacija yra prieinama socialiniuose tinkluose?

Atsargumo reikia, kaip ir visur jo reikia. Tarkim išsirenki žmones, jei seki žurnalistus arba kanalus, kurie yra patikimesni iš principo, kad neseki kanalų arba nesinaudoji kanalais, apie kuriuos nieko nežinai arba kurių atstovai kelia abejonių, jų skelbiamos turinys.

Iš kur rinkote pagrindinę informaciją apie įvykius Baltarusijoje? Kaip (jei) soc. tinklai tapo pagrindiniu naujienų šaltiniu?

Tai Baltarusijos atveju yra visiems žinomi BELSAT, NEXTA, paskui dar keletas yra prieinamas vietas kuriose jis iš principo pasitiki labiau. Aš juos tikrinu, bet pasitiiu labiau ir vengi sekti, kurių tų nežinai. Arba lygiai tas pats Twitter, kur seki žurnalistus, žmones kuriais pasitiki ir nežiūri į tuos, kurie skelbia sąmokslų teorijas pan. Žiūri į tai atsargiau ir labiau nepuoli to skelbti. Gali pasakyti, kad info skelbiam soc tinkluose ir kažkaip kitaip, bet nuolat stebi. Kaip tuo pirminių šaltinių labiau naudojiesi tais patikimais ir patikrintais ir tai ateina per laiką.

Bet gal pastebėjote, ar socialiniai tinklai pakeitė visuomenės požiūrį į žurnalistiką ir į žurnalistų rolę?

Portale bus sudėtos žinutės į vieną vietą ir nereikės ieškoti. Bet vienas iš privalumų yra tai, o kitas dalykas reikia tikėtis, kad bent jau bus labiau patikrinta informacija. Vėl priklausai nuo žmogaus, jei tu tiki, kad yra ateiviai, tai ir seksi puslapius kur skelbiama tavo įsitikinimus patvirtinanti informacija. Bet jei norint alternatyvos tokios ir nori patikrintos informacijos, tai žiūrėsi portalus, kas mano

nuomones vis tiek tiek žiniasklaidos turi būti labiau apžvelgta. Vienoje ir kitoje pusėje.. Baltarusijos atveju Telegram yra ir Lukašenkos kanalas, tai seku ir jį ir žiūriu, kas jame yra ir iš jo imu medžiagą, jei reikia. Šiuo atveju kadangi, tai yra oficialus kanalas, tai žiūri paprasčiau, tai žinai, kad tai yra Lukašenkos kanalas. O jei reikia sinchronu, vaizdų, tai naudosi iš ten. Tai tame nėra nieko blogo, jei bandai visas puses apžvelgti.

Nepasakytume, kad vartotojų sukurtas turinys, piliečių žurnalistika kelia grėsmę tradicinei žurnalistikai ar kaip tik ją papildo?

Sakyčiau, kad sukuria iššūkių tam tikrų, tai. Grėsmių nelabai įžvelgiau, bet iššūkius visą pirmą, jei tu naudoji info šaltinius, o kitas iššūkis tas, kad negali ta tradicinė žiniasklaida negali paimti to vieno posto ir paskelbti ir iš to padaryti straipsnį ar TV žinios. Tau reikia pažiūrėti šiek tiek plačiau, gal kita puse ir t.t. Jei tu padarai straipsnį tik iš vieno posto, tai tada jo. Tada nelabai yra prasmės to daryti tradicinei žiniasklaidai

Bet galbūt tuomet, jei ne grėsmė, tai vis tiek kenkia kokybei? Socialiniai tinklai, ypač, internetinei žiniasklaidai?

Jo, manau, kad kenkia, kad tu tada gali labai paprastai vaikytis tokių scenarijų ir labai paprastai juos pakslebti ir kiek žinau tų žymių žmonių yra uždraudę kai kurių jų įrašus skelbti socialiniuose tinkluose, tai matyt susiję su tais dalykais .Pats įrašas sekėjams, draugams ir ne visada gal nori, kad tai išeitų į plačiąją žiniaskaidą. Bet kokių atveju manau, kad platesnė auditorija yra tradicinės žiniasklaidos nei socialinių tinklų vieno įrašo Lietuvos mastui jei žiūrėt.

Gal kaip Jūs pats ar Jūsų medija yra atviresnė tokiai daugiaperspektyvesnei gal formai, atviresnėms naujienoms?

Galiu kalbėti iš televizijos pusės labiau. Gal pasakysiu kitaip. Kadangi TV ir vaizdas, mums svarbus ir vaizdas, tai Baltarusijos atveju yra ir kita problema. Kai tu gauni žmonių filmuotus vaizdus, tai jie būna nekokybiški ir dėl savo rezoliucijos, teik techniniais parametrais. ar nufilmuota nekokybiškai ,sunkiai montuojasi, dėliojasi. Vadinasi, kad atsiranda du dalykai. Gali naudoti ir naudoji. Vienas dalukas, kai nebeturi kitos alternatyvos, ta prasme, kad tau reikia, yra žinia, susidorojimas, turi tik toki vaizdą, tai tą ir dedi. Bet yra toks, kai neturi kažko geriau. Ir antras dalykas, jei ten yra dalykai, kad ir nekokybiškai nufilmuoti, bet atsispindi emocija, tragizmas, kažkoks dalykas, kuris kažkaip gali ir ra svarbus žiūrovui, gao sukresti žiūrovą. Vėl tai imsi ir naudosi, bet šiaip tie protestai tai yra

kokybės problema. Gali panaudoti 5 s, bet reikia uždengti 2 min. tai nebūtinai kartais būna iš tų soc. tinklų info gauta. Atvirumas, tai taip bendriau pažiūrėčiau, kaip tu vertini tą situaciją, kiek jų gali panaudoti. Tai kartais tenka naudoti su tema susijusius archyvus. Labai priklauso nuo situacijos, temos, bet atvirumas, tai mes atviri, bet priklauso viskas nuo faktorių.

Ar pastebėjote socialiniuose tinkluose, Kaip kito tą informaciją, informacijos pateikimas pačių kanalų susikūrimas.

O ji vėl iki kito nuo pačių įvykių kurie vyksta. Tai susiję. Visu pirma, ką pastebėjau, kad tai gali būti patvirtinta, kad tas video nesuklastotas, kad jis keliuose kanaluose yra tas pats video. Tada teigiamesnis. Jei vyksta įvykiai, tai jie vienaip ar kitaip atsispindi. Bet reikia turėti omenyje ir tai, kad tie kanalai skirti vidinei auditorijai ir ne tik išorei, kuri stebi. Tai gali būti jiems įdomu, bet klausimas, ar tai svarbu išorės vartotojui. Dabar daugiau atsirado smulkesnių įvykių, kai ta protestų forma Baltarusijoje keičiasi, dabar labiau prigniaužta, liko stipriausi, kiek sumažėję sekmadienia protestai, nebeliko kasdienių. Atsirado labiau, matai, kad protestai, kurie skirti tik nusifotografuoti ar nufilmuoti soc. tinklams, bet tai nėra protestas iš savęs realus, kuris vyko. Tai galbūt va skirtumas yra tada vėl galvoji kiek yra prasmės tai rodyti Lietuvos žiūrovui.

Nexta buvo laikomas pagrindiniu šaltiniu. Ypač pradžioje, kai buvo tokia išaugusi auditorija. Ar jūs laikytume ją kaip žiniasklaidos organizacija ar tinklaraščiu?

Laikyčiau. Manau, kad kaip žiniasklaidos priemonė jie ir yra. Ta prasme pačioje Baltarusijoje tie visi, tos viso žiniasklaidos priemonės kanalai, jei turi savo kanalus Telegram, tai tu matai, kad jie pirmiausia skelbia Teegram ir tada portale. Bet manau, kad tas Telegram išpopuliarėjimas tikrai yra Baltarusijos įvykių kontekste labai stiprus. Man labai juokinga, kai Lukašenka Telegram ir visi skelbė soc tinkuose, bet kas įdomiausia, kad rusų programuotojai sukūrė Telegram, tai įdomu aspektas. ir Lukašenkos režimas turi savo tinklaraštį ir yra prorežiminių grupių. Tai ta prasme.

Kitas aspektas didesnis ir ką viduje svarstėme, tai apie autorines teises. Tai čia matyt didesnė problema, bet matyt į tai žiūri kitaip, tarkim NEXTA ar BELSAT būna vadinamai vandens ženklai ar atributika šone uždeda, tai tu ir rodai, tai nenuiminėji. Kituose kanaluose gali tą patį vaizdą gali surasti be vandens ženklų. Tai čia dažniausiai stengdavomės nurodyti konkretų kanalą. Bet galbūt kitaip galvojimas yra, kad Lietuvai sausio 13 d. Lietuvai buvo svarbu apie tai kalbėti, tai šiuo atveju tu keli vaizdus ir supranti, kad jei jie išeina į pasaulį ir pasaulis kalbės apie tai ir tai padės toje kovoje, jei žiūrint į tai plačiau. Tai mums buvo svarbu per Sausio 13 d. foto ir video kurie keliavo, jos tarsi turėjo iškeliauti į pasaulį parodyti, kas vyks čia, Lietuvoje. Ir Baltarusijai tai taip pat svarbu. Tai tos

autorinės teisės, dėl kiekvieno video nebetenka prasmės tartis, nes tu suvoki, kad jei tai skelbiama Telegram kanale, tai jis jau norėjo pasidalinti ta medžiaga tuo, kas ten įvyko. Mes kažkaip priėmę tą sprendimą, bet vengiam naudoti tuos, su vandens ženklais, ar jau tariamės, ar galime. Tai sprendžiame ir teisinius klausimus.

Ar nukreipiate į žmones į pirminį šaltinį?

Portaluose dažnai yra nurodomas pirminis, dažnai nuorodas į soc tinklus, embedai. Tai mes kaip TV to negalime, bet eilutėje nurodome. Įvairiai kartais Telegram, kartais ir patį kanalą. Šiaip labai pastebėjau, jau turėjau Telegram keletą metų, bet juo nesinaudojau ir kai prasidėjo įvykiai Baltarusijoje, pačioje prgramėlėje pranešinėja kas prisijungia, tai žiauriai daug prisijungė mano kontaktų, per dieną du, trys. Tai matosi, kad išpopuliarėjo.

Kaip vertinate socialinių medijų kaip informacijos šaltinį?

Aš surenku informaciją ir ją naudojuosi detalėmis. Kaip tarkim per EU Vadovų tarybas, kažkas patweetino kažkokia nuotaiką, apie ką lyderiai kalba, kažkas kalbėjo apie tai, tai gauni toki. Gauni tokią žinią tai tada jau gali per spaudos konferencija klausti, kažkaip užkoduoti tą žinutę, tą žinojimą savo, kad kažkur kalbėjo piktai. Gali tiesiai paklausti, ar tiesa, kad kalbėjo piktai ar buvo pykčio ir kažkas tokio. Kasd turėtų kažkokį, turi kažkokią žinią ir ją pasitkrini per spaudos konferencija. Ar jei ta žinia yra iš patikimo šaltinio, žurnalisto gal ir panaudoti kaip informaciją. Bet tai tikrai nėra, kad tu tik su tuo dirbi, nes šiuo atveju bent jau mūsų tas darbas yra gerokai plačiau. Realiai didžioji dalis yra susiję su agentūromis, darbu su agentūromis, kuriuos jau yra patikrintos, o čia tik ieškai *razinkos*. Info, gal anksčiau nei kažkas *pabreakina*. Arba tam tikrų kaip Batarusijos atveju, kai yra sudėtingesnės sąlygos su info šaltiniais, tampa stipriau. Baltarusijos atveju galbūt apsiverčia tas procentas ir būna 80 proc. soc tinklų ir likę iš kažkur kitur.

Kaip atsirinkote, ką sekti?

Buvo keletas, ką nusižiūrėjau, paskui iš to keletos dar pastebėjau, kas yra cituojamai arba perspaudinama iš kito kanalo, tada pradėjau kitus kanalus, tada pagal žmonės. Tai labiau per tą Baltarusijos žiniasklaidą ir tu matai tuos kanalus ir bandai jų ieškoti, pačiame jau Telegram. Prasidėjo, kad nebuvo visko iš karto, nuo Nexta, Belsat, paskui kiti atsirado. Paskui pradedi sekti ir pačius žmones. Kur jau matai, kad daugiau nerieikšmingos info, ir greit pažiūri, pereini ir nesigilini į žinutes. Sekti kam sektum.

Darbas, kai žinai, kad esi priklausomas nuo socialinių tinklų informacijos. Buvo toks jausmas?

Tas visiškai natūraliai. Soc. tinklai prasidėjo, kai dirbau užsienyje, tai jau 2013 m., grįžus po to rečiau. Sakau, kad nuo paties Briuselio laikų, kad supranti, kad ten yra priminės info, kad ten yra ką sekti ir ten pirmiausia sužinai ir net labai daug koks nors politiko daro live įvykių, kas vyksta, vadovų taryba. Būna labai dažnai iš ten sudedamos Twitter žinutes kur kažkas postina kažką. Galbūt tas yra įdomu, kad žurnalistai pirma pasidalija Twitter ta žinute ir tik po to parašo savo straipsnyje, paskelbia. Vėl gi kita pusė atsiranda. Žurnalistų Twitter sekimas gali tapti tavo info šaltiniu, kur nebus analizės, krūvos dalyku, bet *breaking news*, detalių, *razinkų*, bus visada galima surasti. Ypač Vakarų žurnalistų, kur tų detalių daugiau ir pirmiau jos Twitter paskyroje nei straipsnyje ar reportaže. Mes ir daug cituojame iš politikų pasisakymų soc, tinkle ir pan. Tik tos žinutės dažnai būna labai ilgos ir visa kita, tai čia jau pati soc, tinklų kultūra - Facebook ir Twitter. Ir mažiau gal *breaking news*.

Priedas Nr. 8

Interviu su Informantu Nr. 2

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per Zoom.; Data: 2021-01-07; Trukmė: 38:08)

I will try to be as short as possible, so can you first present yourself? What did you do during, like how did you cover Belarus events and worked as a freelancer?

I am a photojournalist and also I am a camerawoman, and a little bit a text writer but my favorite part of me, it's a photojournalist. And now pictures from protests are very important to cover information, also I shoot video, but it's for various foreign editors. And it's more human stories. Almost all August I was covering as a camera woman only for Current Time. It's a YouTube channel. It's financed by the American government, as I know, and it's located in Prague.

So what did your work look like? What were the difficulties you faced working in the field?

I never wanted to be a war journalist, never. Some of my friends, yeah, they wanted to go to Ukraine to Donbas and shoot like war or something else. No, I like human stories. Something very simple. It's my taste. Now I was ready for some kind of what was going on in August, but not to be running out from grenades and gas and something like this. It was awful. I wear a helmet and I have a lot of it's hard not to say in Russian. It's to protect your lungs from gas. I have never run out from, from police ever so. So it's changed a lot from August, from July and now we are hidden. So if we cover rallies in September to December, journalists were hunted. Now we can't show our cameras, our news equipment. And I have an oversized coat to hide my camera and I'm like pregnant. And it's only to protect me. Yeah. Because if you are a woman I can beat you. But if you're a pregnant woman, maybe not.

As you're seeing that, it's harder to work, I was wondering about how citizen journalists helped in covering events?

It's only my opinion but I think that professionals are better. My colleagues and I, it's almost impossible to cover local marches, rallies, because you should be among protesters and information is very hidden. We are like guerrillas and everybody's trying to protect themselves. So it's hard. And now people speak and video themselves, but quality - and not even quality like they are dark or something like this - they shoot vertical video and it's impossible to use it after it. Also, they can't

shoot video properly. They were moving cameras all the time. And videos are too short to cover what is going on. Because now I have never used my telephone to shoot video, but now I use it because now if at the beginning of protest journalism was like we can take you over there, but not in prison maybe. But now if they see that journalists are covering protests, they will take you, not protesters, but you are like goal number one. And now I'm trying to look like a protester because I should look ordinary, like I'm only watching something. Also our government is afraid. (Russian: dabar viskas pasikeitė, nes žurnalistika, ji Baltarusijoje labai stipriai pasikeitė, nes anksčiau pažiūris į žurnalistus buvo truputį kitoks.) We have changed our relationship to journalists in Belarus, among ordinary people now journalists are like a hero. So it was really unexpected to me. And everybody tried to help from information. People hide me in their apartments. And it was a danger for them because people who hide journalists can ruin your door. We have such examples. (Russian: Žmonės, kurie dabar padeda žurnalistams, jie stumia save į pavojų, bet jie toliau tą daro. Tai yra didvyriška ir labai įkvepia.) Now, we're trying to cover information not from the street, but from the apartment. Some like hotels and others and people invited us to their flats. (Russian: Čia išsitrina riba tarp...) We have a hedge between journalists and protesters so we journalists can't take part. It's like our journalistic ethics, but ordinary people can't understand it. You should all the time say that no, no, no, I can't hold your flag. So I'm only covering. But also I'm a citizen. So my opinion on the side of protesters, my own opinion and I see what is going on and it can be another way.

So you say your people started to trust more journalists like you feel like your role changed?

I am a freelancer. So I am in my parental leave. I'm not such a great worker, I only do what I like. So I am working at human stories like humans of New York, but make stories about people have humans of Minsk. So I find interesting heroes. Ordinary, but interesting. And this is my cup of tea, so I like it very much. And now I'm like, a war photographer, I should make reportage work for foreign agencies like a stringer for Associated Press. So it's another kind of picture and another kind of way to shoot video. And now, it's not what I like to do. So it's not my favorite type of photography or journalistic work, but I think that I should do it now. Right now, because it's important. After it, I will prolong my personal projects about people about something else what I like to but now I think that it's the most important to cover what is going on in my country and show it to the world because now all accreditation of foreign journalists are canceled. Yeah, yeah, we have an awful situation with freedom of press, of speech, all freedom.

But you, you see as yourself, you see that role but you also notice that people look at you as journalists, like they are more needed right now than ever.

Yes, they appreciate more true information and know the truth to information and checking of information. So because we have all the fakes, so journalists should check it and people like it. And when I saw "Thank you, journalists", and 1000s of people shouted it. So it was amazing. And I was thinking what, no, no, no, it's not for me. I'm ordinary, like you and it was I have a pictures when I should release, so I want to have a picture from above. So from a high point, so I am very nosy. I try I asked the big men to take me to their shoulders, and everybody agreed. So a lot of men who take me to their shoulders and I tell them: "Okay. Right. To left. Go ahead." Yes, this was very, very nice. And so in my ordinary life like a mother I shine to, to ask people help to put the baby carriage on the tramway, so I am shy all the time to ask somebody for help. But like, as a journalist, not at all.

And I had an interview with a number Belarusian journalist and she said that the photo journalists are seen as the heroes the most.

Yeah, we should. I can never. So I'm not a fan of sports. I have only sport shoes and sport clothes because we should run. And I don't know how long it will take to us to take our freedom and protect our rights. Nobody knows. And for me, it's important. It's like my situation is sensitive, like, my unique because I am not signed my works not signed by my name. Because it's like because I'm in maternity leave so I have difficulties with my children, and also like Freelancer and so it's not boring me now like I met and I see myself only like an instrument to covering what's going on. I am Dasha and it's my work. Now for me, personally,

I'm talking in my thesis about journalists and social media, and as a lot of media moved to social media, especially to telegram and also, as you said, about people sharing their videos, they also emerged a lot and way more. So what's your relationship with social media?

I am a photographer. But now my Facebook fairfull no pictures at all, maybe only my children's photos, because it's not it's not safe for me. I published something simple, some photos, maybe to show what I'm doing now. But I write a lot about my work, but not directly, in a way way that my posts shouldn't be used against myself. I'm very careful in it. So I I not writing directly that I'm a journalist, that I worked for such media or something like this. I am like an observer, so I was working and I see something like this. And but my friends they know what I'm doing and my colleagues know what I'm doing. For what kind of media do I work. And social media helps me over time to find heroes. And because that my posts are very personal. Before 2020 I was very critical about journalists and low salaries in our sphere for freelancers. Interesting story. (Russian: Аš

pabandžiau sukurti profsajungą, kuri gintų freelancerių teises, bet pas mus yra tokia taisyklė.... kodėl keli tuos klausimus, tai tau pakenks, su tavim visi nustos dirbti, kam tu kritikuoji) We have ordinary cameras for shooting for reportages like \$20. So yes, and I think that not money for living normally will apply. So yeah. Because our equipment is very, very expensive. Maybe more expensive than in other countries. So now we have bigger salaries because we've worked with foreign media. I understand that their interest in Belarus will decrease. So and we will suit for \$20 per reporters. I don't know how but some some media has now found some Belarusian media have carefully made their salary a little bit bigger. So it's a success for us. (Russian: Ne tik paprasti žmonės pradėjo vertinti žurnalistus, bet ir redaktoriai.)

I will just go back about social media, because you talk about quality of videos. Yeah. But what about the content that you can find on social media, because people can see those videos and they can upload those videos. And do you think that kind of material damages journalism quality?

No. I think not because now, for example, I haven't seen content, users content on agencies feeds, because it's not so good quality. And when I missed my first Sunday rally, I had no opportunity. And I had no opportunity to take part so to cover it. And my editor for the editor first, for my agency asked us for photos and like I said, I have not no no photos. And it was a first Sunday when for an agency, there was no photos from Belarus. And it's a pity. (Russian: Man liūdna. kad dabar žurnalistika, kad tokiomis sąlygomis būti žurnalistu labai pavojinga, kad nufilmuoti eisenas ne tik sau. Aš bijau, kad žmones pagal mano nuotraukas atpažins ir tai jiems turės pasekmių. Jau buvo atvejų, kai pagal mano nuotraukas atpažino ir sulaukė apklausdami jas rodydavo sakydami, kad tai tu gi čia toje nuotraukoje) So my photos can be dangerous for people on it. Because of it, police can recognize protesters. So it's also a good question. What should we do? We can't we can't blur faces because it's like, changing reality. Yes. And no, we try I find to shoot people from back. But I like closeups. So I'm doing now, kind of photography that I am not satisfied, like as a photographer. So I don't like such such photos. But I should try not to make harm to somebody.

But as a photo journalist, and as a video maker, I do see that the journalism, traditional journalism will move more into social media as it happened during Belarus protest, when it's internet blackouts...

It s a common situation in all of the world. Because social media, it's first channel information, so you don't need to go to some extra website, It's comfortable something like this. But people need

analysis. So they need smarter information. Not only what's going on now. Not only photos that covering this moment, not only and I think that good projects, they can't be done by ordinary people. So now as a journalist, I'm not satisfied only with reportages. I think that we should make a project about people focusing on what are they feeling? How it looks like to live in dictatorship country with no freedom of speech, living in permanent feeling of fear for your life or your freedom. And it's not like user generated content in a good way, you should think about it. Not ordinary photojournalist can do a good project about it. So you should be like professional not only people with photocamera or some phone. (Russian: Fotografijos, kurias jie daro protestų metu, negali parodyti tikro dalyvaujančių žmonių kiekio, nes telefonai neapima visko ir iškreipia vaizdą) Professional camera gives you more opportunity to to show how many people take part or something like this.

The last question then, as you were working in the field, was social media the way also you got information, where you have to go, what's happening, when Internet was off, or your media was also off? Was it also your source of information?

In the field, I have no access to internet at all. And I tried to phone my husband who is with my children at home and I have information from him. What's going on? Not not around me, but around in the city. But this information like, all this information now is very fast food. So your photo can be useless in an hour. I don't like fast food information or fast food journalistic. So my it's my opinion, my taste. I like something more documentary, more sophisticated and smart. So not only showing what's going on in right now, maybe some photos that are not only showing, but trying to express feelings of people. And it's not a photo, like can be done by protesters. To make pinnable photo you should be a professional.

Yeah. As I also talked with others, they said that only pictures and videos brought everything to another level. Because without those emotions...

I don't like this level. So I have an example. When we have started protests in July before elections, I was in a city and I have a camera in my backpack but I was like working with my daughter. She was like in a kangaroo bag. Yes and I have a video I use only my telephone. I know, I knew that the quality will be awful. But like a professional with a smartphone I shoot video that became very viral. Because I'm a camera woman and yes we have difference between quality but my way of thinking is different from all ordinary people. So I'm not only shooting video with fighting, I shoot nine minutes video what's going on before it and after.

To give all context, the bigger picture.

Yeah and the feeling and so on. I'm only waiting for what were going on and I seen that yes it's a good video and many media asked for it and they don't bother that quality was not good, this video showed something more than only fight, it showed people emotions and also a little dialogue with all that were here. I'll send you a link to my video. It became viral in my Facebook. It was unexpected because I don't have many followers.

But does it happen often to you right now when Belarus protests happen?

I don't put my journalistic content on Facebook now if I don't have a special purpose, But also sometimes I shoot video to protect myself. When I am working and I see that situation is quite dangerous, I start shooting video to maybe use it in court to defend myself that I am not shouting something, I'm not beating policemen or something like this. And some of my videos I was only working on protests with a woman who carried autumn leaves. And they caught her only for walking with leaves. And when this video was used by Tut.by and also was viral in YouTube, people don't believe that the video is fake. Yes. It's a real video because I also should not only the moment of her catching, but what was before. So this is the difference between a camera woman and the ordinary protester.

And just because you're mentioned about your pictures and videos going viral in social media and before when you're working with your usual content with your human stories and everything. Do you see as social media helps you to promote everything and share your content and then that happens often that's your...

I have my own project. I'm not trying to promoted in a good kind of way, because I'm on maternity leave, and I'm not thinking it's a serious work but because I have no time to make it very often and post something like this. But I know that social media has a great power. So in future I have no place to work in Belarus after my parental leave. So I have no work because maybe I know how to do too many things. So I'm a photographer, video, video maker. And I also can write texts, and have a little little experience in design. So with my skills, I'm not necessary in Belarusian medias because I am my own team. So it's hard. So for me working like some kind of blogger and use social media, maybe this is like a good way to make my future. A good goal to reach I'm now thinking about it, what will be journalism in future five years and assume that I can do it by myself. Because now I don't know the reason but I find some finance for my projects, maybe because of my social media also because

some people they read my articles, my posts about my addiction for people for human stories. And then they like me as a person and as a journalist and when their organization wants to find a photographer or videographer for some projects, they advise me.

Priedas Nr. 9

Interviu su Nasha Niva žurnaliste Natasha Lubnevskaya

(Klausimus sutiko atsakyti raštu; Data: 2020-12-22)

How does a journalist perceive the role of social networks? What is your view on those communication channels?

It's a help in our work. We can get a part of information, a peg to hang a thing on certain topics. It's also a good way to keep in touch with the audience.

What interactions do you have with social networks? How do you use new forms of media in your work?

We use it to spread our texts. Sometimes our audience proposes good topics or problems to cover. I often search for people I need for an article in Instagram, Facebook. Thanks to social networks journalists can get more photo and video content.

How have social networks changed journalism?

They made us more mobile. They make us to be faster and work in regime 24/7. At the same time they teach us not to trust everything we see because a man in Facebook is not a specialist in Covid.

How have social networks changed public attitudes towards the role of the journalist?

From one side now anyone can be a journalist making a strim in Instagram. From the other side professional media is still a guarantee that information that was published is true. A blogger and a journalist are different definitions and they have different degree of responsibility before the audience.

What new responsibilities have social networks created? How did this make work difficult / easier?

The main thing is to check information. It needs time so we can't be so fast as social networks. It is difficult to say if this factor makes our work more difficult or easier. They just change it.

What is the importance of social networks in conveying news/stories? How often do social networks become the main source of breaking news stories, connecting with the audience?

Every day. We read accounts of politics, singers, sportmen, we read local publics and there are a lot of news or stories. Sometimes after the story is published people write us to tell something new on that topic.

Do you agree and how: the use of social networks has increased my credibility as a journalist? Do social networks allow you to report and notice news faster? Social networks allow you to deliver more news?

The first point - I don't know. The second and third - yes. We don't need to go to another city to find people who know something we need - we can write them on Facebook. We can notice something interesting in social networks even faster than local media. Through social networks our articles can see even those people who don't read our media.

Do you agree and how: social networks undermine traditional journalistic values? Do social networks threaten the quality of journalism? Social networks make journalism more accountable to the public? Does consumer-generated content threaten the integrity of journalism? Does online media sacrifice accuracy for speed?

1, 2 - no, we exist in parallel and each of us has its own tasks. Before social networks we also had newspapers and TV-channels of questionable quality so it is up to people and their intellect - to trust what they read or not. 3 - maybe, because to resent online and to find journalist's account is easier than to go to the editorial office. 4,5 - sometimes we sacrifice accuracy for speed. In that case we do notation "will be supplemented" (for example write short news without details). But if we are not sure about the information at all we wait for proof and not publish.

How do you select information from social networks? Do you trust all information in social networks which themselves provide information that has already been selected?

I have three criteria for information — usefulness, importance, need. So I read accounts of public people, state institutes or my friends, search for such information and check it.

Why is it necessary to involve people to share information and does this not mean that the role of the journalist as a gatekeeper is lost?

It's necessary because for us it is a way to attract new audience (if we talk about sharing our articles). What about the role - it changes, yes, and now journalists' role is to give objective and full information in the world where everyone can be a media.

Do you agree that multidisciplinary journalism dominates modern media?

Of course. Especially Telegram we use for short videos that supplement a story.

What were/are the most important news sources for covering Belarus protests? How did you do it? Would do say that user-generated content was the main source?

At first weeks of protests it was 50/50. In Minsk we worked in the field, in different parts of the city and watched what was going on ourselves. Other cities - with the help of user-generated content. Now the percent of user-generated content is higher because to work as a journalist on streets became dangerous, we need to disguise or not to go on small actions. Our audience helps us not to skip the main things.

How did you cover protests in Belarus? How did your fieldwork look like?

9-10th of August I worked in Minsk, reported what was happened on streets - with short sms (we had problems with the internet) and short mobile videos. After I was injured I worked from home or from courts.

What do you think about the Telegram platform Nexta. It was considered one of the main information sources. Do you consider the Nexta platform, which has become the main source, to be a media organization or a blog?

To my mind it's a blog. It has a huge audience but the information there often has an emotional component, a lot of information is not checked.

Do you think that user content made news more transparent and more accessible to the audience? Why?

I think it doesn't influence the perception of news. Because user content was at all times (earlier in the form of letters or telephone calls for example). The difference that now the percent of this content is higher.

Do you always link your audience to the primary source? Why/Why not?

Yes, it's important to name a source of information. It's just about etiquette.

Do you think that recent events in Belarus showed the importance of the role of a journalist? Why?

Of course. State TV-channels show propaganda, not objective reality so independent media are the one source of more or less news that reflect reality. The situation with covid and elections just show it more explicitly.

Some observers express inconvenience due to over-reliance on these social network sources. The information they share is fragmentary, anonymous, out of context, and despite the best efforts of the editors, some of the information seems unverified. What does this look like in your practice? What methodology did you use to select the sources?

If we see that information is not full we check it — search for other evidence of the situation, for documents or video that can proof it, ask the government to comment on it. Especially if the source of information is anonymous.

Do you observe several social networks, verified information, and only then post it? Did you use user-generated content more like extra material, to add with experts' opinions?

1 - yes, we do this way. 2 - it depends on what the kind of information it is. If it's a private human story or opinion it can be the base of an article. In other situations it's a part of an article or even only an idea of text.

**Would you agree with the statement that social media has become the main media in Belarus?
Why?**

No. It's the main channel of getting information. But in social media (Telegram for example) people still read traditional professional media (if they search for news, not for mems). For example Nexta is popular but the degree of the trust to it is rather lower than professional media (and now I'm talking not only about journalists' attitude).

Priedas Nr.

10 Interviu su Julia Vauchok – laisvai samdoma žurnalistė, per protestus padėjo dirbti BBC, buvusi tut.by redaktorė

**Kalbino Danielė Patapaitė ir Edita Patapienė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu, rusų kalba.;
Data: 2020-11-21; Trukmė: 1:49:09)**

расслабились а тут надо умно достаточно отвечать я не смогу общими силами большого. пекин б августа. потом список на арест асада ушел сообщил миде. беларусь особая статья в миде. на митинге с. уикенд ставит я немножко представляю чтобы понимать я работала. я работала редактором на белорусском интернет портале гудбай. я думаю возможно вы слышали это один из самых больших порталов пару лет назад. потом я работала извините какой портал знаю не знаю булат.потом я работала в фонде есть такой фонд имени. то есть я тоже как журналист работала. сейчас в фондах свободы сейчас я есть на самом деле сейчас я не работаю первый месяц я работала с командой би-би-си. здесь мы как раз освещали и освещали все что происходило активно. ну там еще немножко с другими журналистами башнями сейчас там фото проектом занимаюсь. пока есть перерыв. честно говоря у нас парализовано пять журналистов я пока что нет смысла сейчас искать работу потому что работы в полноценном смысле мы не сможем. я например не смогу заниматься не вижу смысла занимаясь там проще со своим проектом можно сказать пока что так. честно говоря сил даже не хватает потому что сложно концентрироваться не отвечать на вопросы пока.

а как вам удобно по русски или по английски задать может по английски ланч русский. первый вопрос как жирная как вы как журналист как журналист понимает роль социальных сетей. и какое ваше зрение на новые каналы коммуникации.

смотрите здесь еще важно понимать что у нас революция с помощью социальных сетей вообще делается. то есть разница между прогрессивным обществом и властью в том что власть абсолютно не осознала то что можно. она не осознала она пропустила тот момент когда люди перешли в социальные сети и в принципе это стало абсолютно главным коммуникация как таковая социальной сети в. ведущая социальной сети фейсбук. у нас есть фейсбук это можно сказать интеллектуально выше. там люди сидят плачут. да есть вконтакте это такой массовый больше но понятно инстаграм. и самое главное это не социальные сети мессенджер это конечно же телеграмм. то есть это не социальная сеть как таковая это мессенджер через который мы. и работаем и опираемся. и часто мессенджер часто через телеграмм. он единственная вообще кто работает когда у нас отключают интернет и такое. может нам надо

перевести мессенджер виска юнга купер юнга и робот найдут там момента когда эту специальность кассандра продолжать продолжать. и сейчас если у меня есть вопрос это немножко потерялось какое ваше воззрения на новый то есть смысл в том что есть разрыв между прогрессивным обществом и властью. то есть и социальные сети в принципе это сейчас если смотреть сейчас когда у нас почти всех не почти иностранных журналистов лишили аккредитации белорусские сми которые работают на иностранные медиа лишили аккредитации. тот же самый тот баян лишили статуса сми. это значит что журналисты не могут работать. мы собственно говоря их задерживают их. и получается что покрывать события по сути журналисты официально они не могут они их не могли покрывать. последнее время когда у журналистов были редакционное задание то есть все сопутствующие какие то обозначающий элементы и роль социальных сетей стала огромная потому что люди ну то есть это юзер контент. он сейчас вышел последний месяц наверное полтора он вышел на первое место когда реально журналисты не могут присутствовать на каких то акциях на каких то событиях. потому что именно это. и поэтому как бы вот за эти три месяца три месяца революционных и каких то действий роль социальных сетей только увеличилась. потому что. от какого то коммуникация тура когда люди коммуницировать просто коммуницировать. когда они обменивались информацией когда они оперировали. социальные сети теперь дает такой же такого же уровня контент по сути он не провел с ним нужно работать там всегда видео которое делают сами сами читатели сами разных сми. да его там нужно проверять больше верификации больше. но сейчас же самая история с инстаграм пост в фейсбук. иногда это единственное свидетельство очевидца. просто потому что люди журналисты понятно просто потому что журналисты не могут находиться на этих мероприятиях потому что это супер большой риск для нас.

все таки твердо весомую роль как социальные сети поменяли зрение общества. на роль журналиста в сети по социальные сети меняли. ну как теперь как общество смотрит на эту роль журналиста.

если говорить о том что в целом роль журналиста она наконец осознали что журналисты это люди которые делают важную работу когда то раньше это было а если раньше было предвзятое у нас очень доверяли журналистам журналистики. ейчас когда большая приехали российские пропагандисты сюда когда появилась огромная просто пропагандистская машина люди это конечно же понимают. у нас есть проблемы с медиа образованием в целом у людей но на уровне здравого смысла просто люди понимают что идет очень большой всплеск дезинформации неправильных каких то есть абсолютно пропагандой информации и просто

искажение смысла выращивания смыслов. Этим журналистов на социальные циклы и соответственно роль журналиста она увеличилась но люди поняли что как важна нормальная информация. в этом смысле роль журналиста увеличилась. оэтому что касается социальных сетей в этом отношении опять же это немножко я уже даже наверное ответила что поскольку журналисты не могут в полной мере исполнять свои обязанности потому что огромные рейтинги соответственно люди сами становятся журналистами. и сейчас когда собственно говоря весь контроль большая часть контента и распространяется через через социальные сети и люди осознали большую роль журналистов и люди сами стали журналистами. и у нас коллеги больших порталов и любых порталов на независимых сми когда у нас труба это интернет а у нас это происходит регулярно как минимум каждые выходные в особенности большие сми своих телеграмм каналах пишут ребята но сегодня вы журналисты присылайте нам любые вообще любые видео фото мы будем делиться с ними. потому что ваша роль важна и люди сейчас в какой то степени люди сами понимают что люди когда они поняли как опасно иногда сделать ту же фотографию или в каких то особых условиях и насколько это цена цена вот этого какого то контента насколько она велика. ну как бы через тебя уже в теле они понимают что это типа роль журналиста в этом смысле еще больше увеличилась опять стандартная практика ты радар поскольку пока социальную структуру купил и ирины какие кроме этой телеграммы громят телеграмма еще социальные сети которые вы с которыми вы работаете в которую вы перешли выделена я уже назвала вначале это то что фейсбук в первую очередь. то есть важно понимать что любое сми там ну как бы как и у всех у любой любой соцсети представили. то есть любое сми представлено в нескольких соцсетях которые разговаривают на языке соцсетей со своей аудиторией. то есть это в первую очередь фейсбук и инстаграм вконтакте. естественно свой интеллект тем более чем выше важна вот эта вот рефлексия. выплескивается в основном всегда в фейсбуке. лидер мнений они понимают что иногда не нужно даже идти с ней просить чтобы журналист. то есть иногда просто можно написать какой то пост в фейсбуке например. и потом сми некоторые печатают. есть конкретный пример когда один из докторов. на прошлой неделе на позапрошлой неделе то есть у нас есть такая качалова представитель власти такой антикризисный менеджер лукашенко и она высказывалась кое какую фамилию как она качалова натаалья молчанова антикризисную антикризисный антикризисный менеджер. когда она единолично. я потом уточню и напишу о структуре она кто является. вот она разговаривала с врачами и когда врачи очень сильно начали активность проявляется она начала успокаивать врачей начала говорить о том что врачи вне политики. то есть пытаться как то их успокоить какие то протестные настроения. понятно что один из врачей по моему инфекционных я тоже уточню какой больнице он ответил. он ответил. собственно говоря почему врачи стали врачи.

вообще как бы у нас не может быть ничего о политике. и доктор написал огромный пост в фейсбуке который переходит все большие сми. но он написал я расписал что ребят вы вообще у нас тут кабинет. ну типа у нас почему врачи выходят и будут выходить и будут высказывать свою точку зрения потому что им как никому изнутри видны вот эти все пробоины системы огромная которая сейчас еще больше видна потому что вид прогрессирует что врачи первые кто сталкивается с последствиями насилия. ну то есть врачи к ней ну они не могут потому что они собственно говоря не заканчивают лечить людей которые столкнулись и которых которые были подвержены пыткам и сам хорошо данный очень резонансный большой ответ просто написав у себя в страничке в фейсбуке и потом он присоединился к традиционному совету это тоже было как заявление. и собственно говоря не нужно было ему ни разговаривать ни с какими сми ни журналист. он просто сделал большое заявление и его распечатка все сми. то есть как бы по пути у нас фейсбук становится таким полноценным вообще площадкой. то есть такой полноценной площадкой для дискуссий и естественно не могла ответить ему качалова потому что опять же представители власти они не понимают как они могут уходить они уходят но это все очень топорно глупо и бессмысленно для них. когда то и анатолий кинах как человек я с инфекцией а с другой спасатель апу на должность гибдд из гипотез и курьер то с клюшкой майора. паузу на весь ссср разве фейсбук есть такой стадии ниокр дионисий 307 в фейсбуке просто.

а это самое сми как вы говорите это что социальные.

если сменит средство массовой культуры и средства средства массовой информации информацию то. есть социальные социальные медиа это фейсбук телеграф а сми это собственно говоря он лайн издания он лайн стартап портал порталы какие интернет файлы внутри покупает права на показ и социальные выплаты по ограничению как гаранта картины клип с гарри. монако журналистов официально. однако счета смотрит на счета аккурат в два счета. это до ледовитого океана от коротко как социальные сети.

употребление социальных сетей по. и на вашего же вашего как журналиста доверенность вами как журналиста как употребление с социальных сетей.

повис увеличило какого. от кого. море для вашей аудитории. вас как журналиста вашей аудитории правильно понимаю опять же смотрите тут. сейчас я подумаю. потому что здесь смотрите начну так поскольку поскольку то что мы раньше говорили доверие к журналистам только увеличилось очень много людей люди люди доверяют контенту который который и

который журналисты берут из соцсетей они доверяют потому что они понимают что журналисты проверили бенефициаров. то есть они не просто контент соцсетей который вытянул их сюда а он прошел через журналистов значит ему можно доверять. в то же время в то же время реально очень много ходит дезинформации которую иногда сами журналисты не успевают. иногда бывает такое. и тогда в принципе если нет другого источника источник взят из соцсетей. журналисты публикуют поскольку это новость. но ее нужно проверять. и тогда журналисты пишут случилось то то и то то. но информация не подтвержденная. ее нужно проверить. и это типа ок. и они дальше реально проверяют. то есть важно дать новость но если она будет ну есть опять же журналисты ее дают с пониманием как можно скорее всего это правда. но нужно все равно проверить. и уже потом проверяют и говорят что ну типа так то и так то и вот подробности. бывает что ребята извините мы ошиблись мы уделяем. опять же потому что очень много дезинформации. или вот как последний пример это сейчас у нас сливают аудиозаписи близких к власти людей или там этих людей которые возможно возможно причастны. ну невозможно точно причастные к убийству парня романа бондаренко. опять же там %80 что это скорее всего настоящая аудиозапись что то кто то своих каких то интересах слил ее. но проверить это сейчас невозможно. но это настолько резонансная новость что не опубликовать ее будет еще хуже чем опубликовать и сказать ну типа ребята тут как бы мы мы не уверены что это достоверная что это достоверные голоса. но мы здесь проводили сравнения сравнивали голоса. то есть мы даем %15 прежде всего да. поэтому опять же в этом смысле роль соцсетей она она. то есть доверие к сетям оно выросло вместе с доверием с доверием журналистам по сути. ну как то так. тут такая взаимосвязь а это аудио записи это момент когда его убили. там получается двое людей при приближенных к телу что называется они слили запись где они обсуждают слишком много сделано. они обсуждают вообще что произошло и как вообще. и там видно что они это говорили когда они не знали что парень умер. ну то есть это было достаточно быстро и ну да. то есть они обсуждают вообще непонятно на каком этапе его избили так что он уже ну что он умер в итоге. там два варианта либо его избили в вузах в которых забирают людей либо его избили непосредственно в ровд в милиции. и вот так вот в этой аудио записи они во первых сливают еще какие то имена. то есть там просто начинаются зацепки опять же проверить это невозможно пока что возможно потому что никто не дает никаких комментариев ни они ни участники ничего но это важная вещь. и естественно потом идет огромное распространение по социальным сетям с какими то мыслями лидера и роль как бы не знаю по моему достаточно большая большая роль но она непосредственно связана с тем что люди понимают как важно и только сейчас поняли поняли как важна вот эта вот чистая такая информация на с которой работают журналисты и даже позволяют где то ошибаться журналист. но они понимают что

все равно это будет более достоверно фильтры этот обязательный журналистский да журналисты.

он умер в итоге там два варианта либо его избили в которых забирают людей либо его избили непосредственно в ровд в милиции. так вот в этой аудио записи они во первых сливают еще какие то имена. то есть там просто начинаются зацепки опять же проверить это невозможно пока что возможно потому что никто не дает никаких комментариев ни они ни участники ничего. но это важная вещь. и естественно потом идет огромное распространение по социальным сетям с какими то мыслями лидера и путь роль как бы не знаю. по моему достаточно большая большая роль но она непосредственно связана с тем что люди понимают как важно и только сейчас поняли как важна вот эта вот чистая такая информация информация с которой работают журналисты и даже позволяют где то ошибаться журналист. но они понимают что как бы все равно это будет более достоверно фильтры этот обязательный журналистский т.е.

однако считаю что все вопросы она уже отвечаю хорошо потом будем слушать.

дана оценка это моя сумма хотя журналисты тогда заявили что ты игорю пока это информация опять же из команд канала это программа клинч интриги будет либо ты людям очень нужен этот ваш фильм утром как гей кипер. ваша роль очень очень важна. и обязательно чтобы не только чтоб кто то контролировал все это смотрите на роль журналистов она важна моему не только для самих людей но и для властей. я буду ссылаться на tt.Ву потому что я знаю как они работают по крайней мере. и это реально самый большой ресурс влиятельны и министерство информации дало уже несколько официальных предупреждений. по закону вообще после двух официальных предупреждений власти имеют право закрыть вообще заблокировать сми в этой стране. но думаю уже три официальных предупреждения и до сих пор не закрывают хотя tut.Ву и пошел в суд. они пошли там подавали ходатайство по поводу этих предупреждений. но власти все равно не закрывают. хотя у них уже давно есть. они конечно по надуманным по надуманным статьям это все делают но по сути они имели право уже закрыть. но они не закрывают потому что они понимают что если закрывается самый главный портал страны то информации будет все таки телеграмм каналах очень много непроверенной информации ее нужно проверять ее нужно фильтровать. и даже даже если большие сми уходят в соцсети на это можно. бы это такая централизованная штука да. информация будет неоднородна что ли распространяться. да и власти по этому не закроют. потому что во первых они сами они сами относят. то есть они сами читают на самом деле новость это вообще не новость о том что власти сами читают новости и видят картину картину в стране по картине по тому как показывать гудбай. потому что они понимают на что сейчас направлен фокус общественный

фонд и они понимают с чем работать и где применить репрессии. то есть властям самим нужен. нужна эта информация. ты бы энергию для проведения съемок и могла бы ты туда в итоге у нее армия центра дэвиса объявить конкурс и альма по поводу рекламы копий боя копий по этой теме и они понимают на что направлен фокус.

общественность сейчас и дома предлагался комментарий где больше больше комментариев.

но коллеги рассказывали когда хотели в суд например в какой то что идет в суд и представитель власти сидит и сам в это время читает новости. то есть они сами не могут. то есть если они закроют большое сми это несомненно будет обсуждаться. то есть это правда. беседа курсантами скрыта. второй момент что это реально закрытие нескольких больших порталов. оно абсолютно ведет с полной но люди не будут понимать что происходит. это может вызвать неоднозначную реакцию которую никто еще может быть потенциально вызвать новую волну протестов потому что как показал первые дни после выборов когда был полный лок дал.

очему люди выходили в том числе потому что не работала вообще никакой интернет стране. мы три дня с женой вообще не понимали что происходит. но это такая достаточно странная ситуация. и власти понимают что если они закрывают уже как бы на опыт этих дней они понимают что когда будет полная дезинформация она не будет полной дезинформации. но если закрыть большие какие то порталы это значит что это может вызвать просто новую волну протестов в том числе. и это может вызвать никто не знает как будет работать информация насколько же она будет искажается во все стороны и это что непонятно как люди себя будут вести а это как бы их пугает. поэтому собственно говоря про фильтр про фильтр то есть я уже просто про глаз начал говорить. то есть на самом деле это работает естественно во все стороны это работает и для властей и естественно для людей которые ну которые сейчас ей как это я уже повторяю которые поняли важность проверенной информации важность вообще информации потому что вот этот вот трехдневный информационный голод он в людях вот такое новое это такой страх такой когда. но ты не забуду его уход асада будто дезинформации из информации аль-джазиры. лента.ру лишь версию раздела по интернету поток и растет протест не готовы. итог отказ сша от спорта. при всём при той программе канала вся информация. однако информация поступила сразу канал она сохранялась лукашенко. нtv и tv 11 яркие роли лукашенко.

вы заметили что в этих каналах социальных сетей где вы эту информацию всю разглашают появились какие то люди.

ну как тролли которые поддерживают лукашенко и они дезинформацию нарочно объявляют. есть в том же канале которое в которое реально перешло большая часть населения сейчас активная там есть провластные провластные каналы которые реально искажают информацию. то есть они преподают там и они наоборот агитируют агитируют за лукашенко. есть там где люди общаются там где люди договариваются на какие то на какие то провластные митинги. хотя они по большей части со стороны властей. инициатива исходит со стороны властей но опять же там же люди которые сидят за батьку что называется ниже и ниже и ниже и у них у них есть. то есть для них тоже должна быть информация какая то есть она называется желтые сливы например. ну и там и там просто идет какое то. то есть там писалось это невозможно читать честно говоря это можно читать но я не могу это читать. они просто обливают обливается журналиста. плюс например в фейсбуке появляются какие то липовые аккаунты которые приходят в комментарии например к лидерам аккаунта либо кличку к лидерам к друзьям лидеров мнений пишут какую то такую информацию типа а вы знали что там ну там я знаю журналисты. опять же журналистская судьба она прислала это письмо где было написано о том что она там. но чуть ли не проститутка. я не знаю как по другому но они придумывают про личную жизнь что то такое хорошее. и это все. это все очень грязно. это очень то что я говорила. похороны это очень просто некрасиво. но как они работают это была волну опять же сейчас уже меньше волну когда было очевидно что к нам приехали российские пропагандисты и они. они работают таким методом то есть очень грязно очень вообще. плюс у нас есть некоторые личности которые работают на белорусском телевидении. там есть пара ведущих которые просто уже продали душу дьяволу. очевидно они есть. их например в этих провластных телеграмм каналах выставляют в каком то выгодном свете. то есть в каком то таком типа они герои. плюс у нас есть и у нас есть канал телеграмм канал первого телеграмм канал который ведет пресс секретарь лукашенко. и честно говоря не очень я потом. я думаю нужно будет посмотреть если нужно подсчитать очень очень плохой язык она как бы она пытается пересекаться в своих комментариях с каким то общественным мнением. но это все как бы так плохо сделано. то есть это пропаганда она она плохая. потом есть телеграмм к нам за которыми я слежу телеграмм пресс секретаря мвд которая она дает какую то официальную информацию от министерства внутренних дел. но это часто сказать лимита своими комментариями это тоже как бы за батьку но этот зал лукашенко но это все как бы ну это все как бы просто альтернативная точка зрения она пропагандистская. и даже что большинство. но есть

интересная штука у нас есть такая газета называется советская белоруссия абсолютно властная. вам надо перевести просто нужно рассказать про 30 секунд она как раз советская белоруссия россия и канада. вот есть такой телеграмм канал нет есть как бы официальная газета где работают просто самые отвратительные пропагандисты потому что если для премьеров я бы вам еще ну это просто причем очень грязно. там есть такая старая старая люди есть помоложе но прикол в том что кто то создал такой создал канал телеграф канал советская белоруссия. там тоже как бы на основе настоящих новостей там пишут. по сути они оказываются но создают какую то новую реальность там очень они обыгрывают новости которые происходят но обыгрывают это. это такая сатира какая то очень такая тонкая. и были случаи когда официальные каналы белорусского телевидения ну какие то официальные каналы про лукашенко. они видели что новость размещена на советской белоруссии но это сатира. и они этого не понимали. и я тоже заброшен там настолько причем что я иногда сама когда слышала какую то новость абсурд такой. у нас есть грань когда ты читаешь какой то прикол а потом думаешь а может быть это правда потому что у нас иногда происходит такое что оно реально оказывается правдой. ну это какое то безумие. получается когда я читаю какую то новость которая я думаю ну разве такое могло быть. я иду на этот телеграмм канал советской белоруссии не настоящий и. написали они или нет потому что они очень тонко вот эти подтягивать все происходящие события и перерабатывают они просто создают такое место реальность которая ну вот так вот по всем что я могу. если нужно будет по тем же самым письмам журналистам то иногда такие угрожающие что я уже не помню то ли там еще есть про лукашенко тоже. ну это в основном в телеграмме вот такая война идет. они ушли то есть типа пропаганда лукашенко она ушла в телеграф канал все таки по большей части потому что там реально сидит большая часть аудитории в принципе белорусской. и они что называется дианов от каких то общественных активистов то есть они берут. то есть они берут активиста который сейчас занимается какой нибудь инициативой и пишут опять же пикеты скобрев. вот как у нас есть канал который раскрывает лица силовиков. то есть можно даже точно так же пропаганда пытается дианов нить активисты точно так же показывать их для своей аудитории. мне не прикольно. тут еще важно отметить что вообще все методики и вообще все что происходит у людей как бы у большинства по каким то абсолютное такое творчество если можно так сказать. ну типа пропаганда она потом берет и все повторяет это вот это правда такая вот показатель того что у людей нет ресурсов что то свое придумывать. поэтому они собственно говоря берут всегда и переворачивают с натуры. а на вкус и ресурсы как ты сошла с ума. вот все про что я говорю я могу потом прислать ссылки чтобы вы посмотрели ну что это такое что то иное но клипа шутки на перемене курса и укрепит позиции.

а вы когда сама пишете что то вы пишете с какого этого ресурса чтобы люди могли идти в этот первый ресурс чтобы посмотреть что там и что.

но опять же когда пишут они ссылаются что это взято из телеграмм канала если это не мы то есть у нас есть там есть тексты которые вы знаете да там есть несколько еще больших блогеров которые ведут свои каналы которые в принципе сами как первоисточники являются и тогда большие сми берут и пишут взято с такого то телеграмм канала абсолютно абсолютно не ну то есть абсолютно понимая что можно давать на эту ссылку что берут и ставят. и это как бы правильно и таки всякие.

конкуренция будет.

напомним но что какая то информация так и остается что никто не непроверенной. потому что очень многое от этой информации.

да но как бы.

но информации много но в основном это выходит на первый план обычно самые важные события и те события которые новостные которые тоже имеют резонанс общественно которые важны общественно. поэтому ее в любом случае проверяют. важно понимать что у нас есть официальная информация и неофициальная информация которую дают официальные представители министерства здоровья министерства внутренних дел министерства она тоже тоже. все понимают что статистика по виду абсолютно нереальная. то есть то что они дают семь смертей в день это абсолютно нереальный показатель когда ты знаешь что в день умерло даже твой круг людей ты понимаешь что точно больше умерло просто человек ты знаешь что смерть ты знаешь боль про большее количество заболевших. поэтому как бы эту информацию особо не проверить ты просто можешь понимать. то есть сми дают статистику или там сколько вышло людей на демонстрацию на митинг официально не. у нас есть приколы типа что вышло двадцать человек по сути было несколько тысяч но и сейчас это не в разы уменьшают в разы уменьшают суммарное реальность реальной статистики семей публикуют статистику официальных представительств министерства здравоохранения мвд и других. все. у нас есть фраза все всё понимают все понимают что это абсолютно не правдивые цифры. но как ее можно. можно сделать материал можно сделать репортаж который покажет что здесь умерло 7 человек. то есть официально никто не может опровергнуть официальный источник кроме самого официального источника. то есть какими то иными путями приходится показывать ну

и собственно говоря снимки с дронов людей с большой высоты когда понятно что мвд занижают цифры протестующих или же. цифры жертв то есть во первых отрицание насилия когда насилие подтверждают врачи все все все все видят а тебе говорят не было никакого насилия. эта информация то есть это официальный источник. и как ее определил как ее опровергнуть просто все что делают сми это дает официальную версию и дает как бы дает сбитый человек. все это на таком уровне что все понимают. но есть такая штука это дело от рук по роду занятий пока билл гейтс во рту держался только. так к этому шагу и теперь эту платформу не только потому что она и так она выросла можно можно держать уже организации и женскую мебель.

можно ли называть яхту медиа.

я например не доверяю информации никогда не доверяю потому что не доверяю тому что у них самая большая аудитория. вообще в телеграмме в принципе сейчас я объясню почему. потому что. им присылают очень много информации и изначально текст начинался с того что они какой то какой то такой они публиковали пытались сделать расследование они публиковали какие то силы из официальных источников. то есть то что где то знаете там где то кто то решил помогать своей организации как то так. они опубликовали какую то такую. не знаю где то там но например там рушатся рушатся здания. говорят что все хорошо там нет отопления. говорят что все хорошо. ну и там собственно говоря их фотографии прислали и документы какие то опровергают. по коррупции по какойнибудь да. вот с того все начиналось. потом когда началась началась вот эта вся наша движуха они просто пытались обработать этот вал информации потому что много по всей стране всего происходило. и за счет этого они вырастили свою аудиторию. потому что во первых из за какого то недостатка информации. но почему перестала не доверяла. потому что во первых. нужно понимать кто вел этот телеграмм канал это два парня которые один из них журналист 25 лет для сми один по сути он был политическим активистом. активисты журналистов.

Можно ли называть NEXTA медией.

ну смотрите тут шутка. я например не доверяю информации никогда не доверяю потому что не доверяю тому что у них самая большая аудитория вообще. В телеграмме в принципе сейчас я объясню почему. потому что. Им присылают очень много информации и изначально текст начинался с того что они какой то какой то такой они публиковали пытались сделать расследование они публиковали какие то силы из официальных источников. то есть то что Где то знаете там где то кто то решил нагадить своей организацией как то так они опубликовали

какую то такую. Не знаю где то там например там рушатся рушатся здания. говорят что все хорошо там нет отопления. говорят что все хорошо. Ну и там собственно говоря фотографии прислали или документы какие то опровергают. по коррупции по какойнибудь да. вот с того все начиналось. потом когда началась началась вот эта вся наша движуха они просто пытались обработать этот вал информации потому что много по всей стране всего происходило. И за счет этого они вырастили свою аудиторию. потому что во первых из за недостатка информации. но почему перестала не доверяла. потому что во первых нужно понимать кто вел этот телеграмм канал это два парня которые один из них журналист 25 лет и для сми один по сути он был политическим активистом. Активисты журналисты то есть я бы в любом случае они они не беспристрастный то есть максимально беспристрастно. Но мы все как бы работают не беспристрастно. это что значит что это значит. мы все переживаем. но когда мы работаем мы пытаемся быть объективными. и то есть ребята которым тексты они они выбрали тон такой очень агрессивный. они иногда не осознавали рисков и в какой то момент они кроме публикаций они реально стали координатор. То есть это было в какой то момент это было хорошо потому что у протеста реально не было лидеров и публикуем информацию о том где кто собирается о том где какой то план когда это было относительно безопасно это очень хорошо работало. реально они собирали этих всех людей просто просто потому что реально не было никого. Но ребята они. они не понимали они не находятся здесь. они не понимают рисков. они не понимают все таки они. они в какой то момент реально заигрались. и было ощущение что они просто видят что люди люди слушают. это была реально было хорошо потому что все знали где собираться в какое время это важная функция. они просто стали из сми из какого то информационного источника они стали а не стали. они начали вести открытую политическую какую то политическую деятельность. и это уже нельзя соотносить со сми. они дают информацию они как бы публикуют много чего. Но вот эти вот первые месяцы они дали понять что ребята иногда не понимают что здесь может быть опасно что не нужно везти людей туда потому что там будет классно. там будет какие то вещи что иногда нужно. Ну вот они игрались они просто не понимали что реально реально рискуют также здоровьем и жизнями. они как бы. и вот этот молодой там ощущался в языке даже миллиарды их ощущался что типа давайте там я не помню но вот в языке ощущалось вот этого типа вот мы тут раньше всех призывали в какой то момент лезть на рожон. и вот мне очень нравилось что вот я например находилась на каких то акциях я понимала что люди сегодня то есть они не понимают что люди не будут это делать. что люди не пойдут никого бить никого. они в какой то момент типа там задушить гадину ну вот какое то знаете агрессию агрессия агрессия есть для меня. и когда вот они начали призывать откровенно начали я просто для себя поняла что я больше к ней контексте как к информационному ресурсу хотя раньше поначалу были

интересные сливы что называется можно было присмотреться. я больше не отношусь потому что они оторваны от реальности они не понимают что либо. поэтому я например не считаю что каким то таким это интересно с точки зрения мне кажется в перспективе. потом для изучения. то есть вот где эта грань где разница где уравновесить вот эту вот как медиа активистки и журналистки. но это во первых я не считаю журналистом огромную роль огромная роль просто ну правда огромное. Но нет это объективности чуть чуть не хватает одна ну типа много не хватает эффективность. Вот сейчас например видно что они достали. ну то есть уже они уже понимали. я просто знаю что им писали что типа ребята вы что с ума сошли. ну типа ну типа мы реально ну типа никто не будет лезть на рожон никто не собирается ни с кем бить никого убивать никого. ну типа я понимаю что была какая то критическая масса. и сейчас вот наблюдая я понимаю что они уже успокоились что называется они выполняют свои какие то координаторы свою функцию. это тоже важно. но как показывает практика последних там уже знаю полтора месяца был план чтобы собраться до каких то жестких разгону. но потом люди они все равно плана не придерживались там уже на месте что называется разберемся. но как бы вот эту функцию все равно поддерживать. она и сейчас на самом деле важна что мы все равно собираемся вот это вот знаете как одно большое объявление для всех ну как то акция важна но и мне не нравится что они все успокоились. им все таки видно очень сильно была критическая масса того что типа вы не понимаете что здесь происходит.

Тогда тихоновская она тоже может быть чуть чуть все знает что в реальность потому что она и не грозит ей ничем не поможет.

Вот этот вот хороший вопрос. хорошо можно сказать что тихоновская до последнего времени она же и не призывала ни к чему никогда. то есть она правда она не была. она не была лидером в смысле т.е. она была лидером но она не была организатором мероприятия. то есть люди если бы не было тихонова люди собирались бы и без тихонова. до последнего времени до народного ультиматума то есть она им ни к чему не призывал. Она только последнее время начала призывать и как показала практика когда она объявила эту тупую забастовку общенациональный и народный ультиматум тогда собралось огромное количество людей то есть это было успешно. ну то есть она поначалу взяла на себя роль лидера организатора мероприятий. Вопрос видит ли она или нет не знаю. по крайней мере то что я с ней делал всегда мне казалось что у нее достаточно хорошее окружение. 22 года она во первых. во вторых у нее муж в сизо кгб до сих пор сидит она оценит ее что называется очень много что тормозит каком то разумном мыслит она не набирает. то есть юношеский максимализм. Вот она сейчас примеряет на себя эту роль типа организатора. она говорит что собираемся. она говорит что она будет типа постоит. то есть она только с недавнего времени начала давать какие то конкретные указания и. Но я из того что было один раз только призвал собраться на

народном вече и объявить народном ультиматум именно действия конкретному. Тогда было много людей и мне. Ну естественно под все то есть до этого все было нарушено. я просто вспоминаю до того момента когда она сейчас у меня не было ощущения что она оторвана сильным. у меня хорошая правда команда и этого не создавалось впечатление. Сейчас когда она на прошлой по моему неделе объявила. про амнистию для тех кто захватит лукашенко Мне кажется это немножко оторвана. Мне кажется еще у нас не настолько раскол внутри чтобы кто то помимо его воли осмелился приказать типа забрать лукашенко под арест взять лукашенко. Мне кажется вот здесь хорошо что она это сказала. это дополнительное давление и это хорошо что она сказала. но мне кажется они не понимают что опять же никто не. это никто не будет делать из обычных мне приближенных типа людей как рисковать. это нужно чтобы только внутри что то очень сильно помахать. мы видим что там идут процессы просто очень медленно но очень большой страх и очень большой блин очень долго он находился и все сейчас на страхе держится. Поэтому в этом случае я подумала что что то типа переборщили типа никто не будет этим заниматься. Неужели вы не понимаете что это слишком рано слишком для этих внутренних рана а для простых людей. Его убьют этого человека и все к нему они не подойдут просто абсолютно по этому виду типа на селигер амнистия по Skype skype.

но полиция вас задерживали.

Был случай. За свою деятельность меня опять же поскольку я работала все последние месяцы с иностранными журналистами по пути я ушла со своей работы чтобы заниматься непосредственно этим. я ходила на акции как журналист. то есть тогда я работала с би-би-си то я где то держалась в сторонке. активное участие принимала потому что потому что я работала и я понимала что у меня нет каких то там журналисты. я что называется это называется фиксировал. то есть я люди которые не знают контекста я ему сказала героев. то есть я держалась в сторонке просто работала где то на акции я выходила как участница меня один раз задерживали меня задерживали на женском марше когда они были достаточно многочисленные. но не убежали вовремя что бегал. да мог бы. важно что люди которые выходят они понимают что они могут сегодня не вернуться домой. типа все это осознают.

Но года столько как не бояться не бояться. женщины дети старые.

Я не знаю просто как. а что с этим еще дальше жить. а что дальше. вы же видите я не знаю насколько вы следите за ситуацией просто если у нас сейчас начались конкретные репрессии. у нас людей вот у нас начался 37 й год. ну типа у нас прямо возле стенки пока что еще не расстреливают. Я вот сейчас на самом деле страшнее чем было раньше потому что раньше было много людей. и когда ты выходишь ты понимаешь ну типа. Попасть на сутки это на самом деле небольшая цена этой свободы такой нашей мечты и свободы которую мы все хотим. но мы считаем что и сейчас так считаю что небольшая цена но в какой то момент когда

эти убытки после начала выборов они прекратились и люди совсем перестали бояться. арест и арест. и ты понимаешь что когда ты выходишь ты можешь не вернуться домой. я знаю что очень много людей. я сама поначалу готовила для себя что называется какой то тревожный чемоданчик ты клади бельё зубной пастой зубной пасты вещи. то есть ты приходишь понимаешь что тебя заберут но ты должен быть к этому готов просто. а потом я перестал это делать. они перестали передавать передачи. И судья этого быть не допускает. Мы меня забрали в сентябре мы вышли подругами. то есть в какой то момент просто нас начали окружать вот эти люди в черном непонятные. то есть проблема в том что ты же не знаешь кто тебя там омон и омон а кто это. но самое даже самое ужасное не самому ну то есть не те люди которых все таки в форме. а те люди которые по гражданке в украине тушки с униформе в мятежной украине они титушки называются мы их называем технарей. почему технарей от слова ну типа тихо а потом они они пытаются под гражданских косить. но почему то их всегда все замечают потому что это определенный склад фигуры. даже когда он в обычных джинсах он все равно себя ведет подозрительно. и мы уже где то на подсознание мы очень четко вычисляют когда горбунов фигура человек просто в какой то момент когда мы шли мы шли достаточно большим маршем несколько тысяч человек было несколько тысяч женщин они нас начали окружать их было очень много но нас прижали к стенке мы стояли с цепи. я не знаю руками друг к другу и все. потом начали разрывать типа разорвать на меня сзади мы же такие супер опасные преступники что меня задержат. у меня есть красивая фотография меня забирали я видела меня собирала один из таких технарей и меня забирал. то есть сразу меня забирают. у нас их столько просто много вот этих под всяких отделений и как бы у нас очень много милиции. Разве что меня подобрал один омоновец он был прямо в форме омон они в балаклавах. просто как он разговаривал как ни странно нормально. Он сказал мы вас девушки типа отпускать. руки мы вас задерживать все равно отсюда не уйдем. мы вас арестовывать цеплять руки потому что вам будет больно. они предупредили конечно чтобы не расстреляли. и они нас начали разрывать друг от друга и везти я очень сильно сопротивлялась кто то не сопротивлялся я сопротивлялась но двухметровый бы там силы вообще не имеет. но он был спокоен. для меня это удивляет. или это было на контрасте с теми кто меня задерживал потом. потому что потом ко мне подбежал один из таких технарей и еще подбежал один омоновец. мы их называем авдеевке потому что они одинаковые в черной ливии для европы потому что я опиралась там за что то пыталась взять. ну то есть как бы вот когда они подбежали я перестал сопротивляться потому что мне конкретно ломали правую руку. я просто поняла что если я начну сейчас оказывать сопротивление но им абсолютно. они машины им абсолютно. собираю реплики. им дан приказ. и вот у них нет сочувствия. Желая. Он просто начал я просто поняла что если я сейчас с ними буду сопротивляться то они прямо реально сделать все чтобы они могут сделать это чувствуется на каком то абсолютно таком знаете чего одно можно сказать уровня когда не нужно ничего. и вот меня эта чехарда меня очень сильно сломала руку. да я перестала. он просто брал мою правую руку он мне начал ее закручивать. я просто в какой то момент поняла что он меня сейчас ломает. я начала ему кричать что типа мне больно.

перестали это делать. на что они обложили меня там не слышно. То есть очень тепло и меня затащили в автозак в этот гроб. там супер но они хотели. они говорили чтобы я отдала им свой телефон. я так братика спрятала в джинсы куда то очень глубоко. я не отдала свой телефон. и меня затащили в автозаке там есть отделения такие. и вот меня затащили в отделение 05 метров 05 где просто одному человеку сидеть. потому что пространство и там уже сидела девушка и нам уже было вдвоем неудобно. как бы нахождение странная штука потому что ты просто быстрее такой ты просто душе что ты ходишь как бы для себя понимаю что можно прийти в себя никакой истерики ничего. когда меня зачитывали я слышала что забирали в наш автозак. женщина кричала что у нее клуб слабее. там даже. там нет мест вообще. она просто орала что у нее около острой форме что ее выпустили чтобы ее выпустили. эти люди вообще ничего не понимают. я считаю их очень тупыми. но потом ее куда то увели. ну то есть я слышала что она перестала кричать нас завели в какой то смысл в том что мы стояли двадцать минут. мы слышим что ее покупают покупают покоятся очень много куда то везут куда тебя везут. Ты же знаешь потому что ты находишься в темноте какой то маленький такой там. Типа кондиционер но там фильтр просто потому что там уже нечем было дышать и мы поехали. ты не знаешь куда тебя зовут. вообще что с тобой будет. все равно все равно как бы ты понимаешь что люди все равно зря катят. мы просидели в ровд мы не знали в каком воды нас держат это как отдел милиции города. нам сказали что нас увезут на кристину. там где избивали людей у нас забрали первое что сделали у нас сказали отдать шнурки из кроссовок чтоб те все потому что ну потому что на руке можно повеситься на ремни. короче нас там продержали в общем шесть часов. если вкратце На меня не составили протокол. Нам повезло в том смысле что тогда забрали столько людей в тот день забирали что по моему не было уже мест. и нас некуда было везти нас некуда посадить просто нас сжигали получается практически до поздней ночи где то на 6 часов продержали. это на самом деле не так уж много. нам мне отказали пальцы копия. отпечатки пальцев дали нас фотографировали как преступников не ставили на фоне стены нас фотографировали фас профиль. потом с трех ну типа три четверти. я так понимаю для того чтобы у них есть программы опознание лиц. потому что сейчас они рассылают они как бы проверяют по базе. у них есть какая то такая штука сегодня об этом много снимают и в принципе все. так было весело потом с моим подругой милиционеры это чуть чуть другие люди просто чтобы понимали они они не знают что делать с женщинами они же не могут. они конечно не могут. они могут избивать захотят но им не было дано приказа. и поскольку не было дано такого приказа они не могли. те женщины которая издевается над ними память каких то знаете девочек они и что то говорили да мы постоянно ходили в туалет они заходили в туалет. то есть мы пытались с ним разговаривать. важно важно что они тогда меня водили в туалет. я помню что то сказала такое что у меня начала болеть рука а потом уже так неприятно. под карусели я что то не смогла поддержать. мы шли по коридорам и я думала это мне сделала замечание. а я говорю а я не могу сейчас шевелить рукой потому что ваш коллега из омона мне ее как бы потом чуть чуть не сломал. и он сказал это не наш коллега. то есть милиция. просто мы поняли что вы не знали что у них структура разногласий. мы начали мы начали

манипулировать что. мы понимаем что они плохие а вы лучше бы они нам. мы пели мы нам разрешили с собой. то есть я даже не думала что мы можем так. ну что тебе какие то манипулятор такие штуки включается. то есть столько всяких ресурсов. Себя чувствовала совсем смело Там уже когда были гости они как то спокойно были. ну и правда менты они были не все правда но все таки я думаю что следователи в какие то идут все таки люди поумнее просто правда видно что мы настолько обнаглели что одна девушка по их меркам что одна девушка встала и попросила покурить на что он говорит в смысле типа пойти покурить. Он сказал ну типа он нас такой удивился что типа вообще вы тут под арестом. Ну а мы получается так тролль или что называется. ну там еще такое ощущение ну типа мы ощущаем границы друг друга когда что нам моделировать. мы пытаемся как бы вести себя настолько свободно и видим где вот эта вот граница где они нам скажут нет и что нам позволено. это лена это какие то очень серьезные ну и все получается нас выпустили слава богу протоколов. после этого меня вызывали. ко мне пришла повестка меня вызывали на беседу. но что что значит беседа. Мы вызывали людей на беседы и арестовывали. я разговаривал с террористами консультировались и мне сказали не.

Хотя там было прописано что если вы не приходите то это будет либо при меня в любой момент на улице где угодно могут забрать а они легко это делают по мобильному телефону вычисляют и где бы то ни было в пределах страны им в принципе далеко. но мне сказали не идите. и получается вот на прошлой неделе на яйца у меня просто батарея садится. и вот уже на прошлой неделе у меня закончился этот срок заведение на меня административного дела в принципе уже можно спокойно отдать скрываться достаточно потому что уже как бы такой хороший интересный опыт. нам повезло что нас не посадили на сутки потому что забрали очень много людей потому что нам сказали что нас повезут. Кристина нас готовили к этому но они по моему реально. или не было приказа. я не знаю. знаете там такая система школ. Вот интересно это милиции милиции где работает люди там же всяких людей есть как и что они думают про свое будущее. но тоже надо думать как будет идти или не знает никто смотреть так сейчас не сядет батарейка. Я когда пришел в себя у вас время есть еще говорит давайте еще 15 минут потому что Пока амбиции смеялся над головой весь этот ералаш.

Priedas Nr. 11

Interviu su tut.by žurnaliste Alesia Pesenka

**(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu, anglų kalba; Data: 2020-12-20
Trukmė: 47:14)**

And during the first days of the protest, I help with social media reactions from the our readers because usage of content it's a very important part of, of the of the work of the journalist and in our newsroom to, but you know how to say speaking about me, I mostly work with long stories of people and I'm not like a slum manager and in our newsroom we have department SMM department and they work with our social social media. Like they do such kind of job like posting, they prepare posts for readers, they work with user contents, like you know, messages about something which happened or with photos, videos, so there is like special little department in the newsroom.

But you yourself, would you use social media as a source?

Yes, of course. First of all, we have like a connection with our this SMM, media group of people, and they filter housing, they have a lot of messages from readers. They made some kind of sort of it, and they prepare some letters from the readers for journalists. I mean, for instance, so there is like, our readers wrote that something happened in there, or some letter from the reader. He or she says that his or her grandma was jailed as his grandma, I don't know, 67 years old. So maybe it would be nice to write about her situation some stuff like that. And secondly, of course, we are subscribed on telegram channels on where I would say follow some interest groups in Facebook, which provide information about political events and we use it for our job too.

But as you had that, as you have that group who which is checking information, filtering your user content which they sent you didn't need to like recheck, you feel like half of a job is done so just take information and use it for your article?

Ah, so serious like usual journalist job when you're having a connection, contacted on telephone number or email or maybe Facebook content and you're connected with this person, with a note about message or messages they provided.

But you yourself use only that kinds of sources to create stories like only from people who send you information and to you directly tut.by directly or you still use telegram channels and other groups you prefer more?

Of course of course, we use it too because there are some very popular telegram channels. Also, we have plenty amount of local chats and people grouped in their department in cities. And of course, we check for finding information or something interesting for stores.

What is your relationship with the social networks? Like how do you see it as a communication channel as a new source?

I think there some kind of, you know, partnership between people and journalists now, I think that people realize it, provide information for journalists, it's very important. And I think people realize that, it's very important to document advances, and they realize that journalist could influence governments by providing this information.

Before all events was social media, social networks was also that big a part of your life? Like, professional, I mean journalistic work?

I think, yeah, yeah, it was, it is always very important part. But now, of course, it's increased. because more people engaged in making making content, like videos, photos, and so on, so forth. And I work, I help social media department during the first day of protests, and they asked me to help them because it was like a big, big amount of messages. Such big amount, because people fixing everything, everything. And sometimes it was not useful. Sometimes it was very important. But I think that it's like, it's maybe like an increase of understanding that you could share this information with others and with journalists, too. And that if a huge amount of people reach this information, something will change, maybe.

But then, as you said, you helped also to filter that the users generated content? How? Like, what was your criterias? How, because everything was happening, a lot was happening, a lot of information was sent to you. So what was your methods?

Sometimes people send something stupid. I mean, if it's about protests, or it's about some some case, if it's about I don't know, some evidence of violence, of course, you provide it to editors and to journalists. Sometimes it's really something really, really stupid, like, I don't know, my dog pees on the President photo, please, post it. And it's a real case. You know, in tut.by we have like, editorial policy, and when your how to start started, when I started to work, it's like a very important document for for loline. And we have a criteria about importance of information about sources of information.

And it's like a policy. If something is important, interesting, I think that every journalist should know why.

But in that group of people who were selecting information you got, it was also journalists?

Yes, they are journalists by education, and they have strong connections. And they know what is needed for journalists. Also, sometimes if I was in doubt, I just made a letter to journalists, to editors, which are focused on topics people provide, and just ask what do you think? Is it interesting for you or not? And they make a decision about story.

But it was way easier to get directly information to your channel rather than to look in social networks. Right?

I think that no, because it's a big amount of messages from readers via I think, because tut.by is very, very popular in Belarus and too many people read it. And I think it's, it would be really hard for a person not to filter it.

So do you feel like it created more responsibility for you as a journalist? All that information you got and in general, like, information was spread in social networks?

Yes, of course. First of all, of course, it's about law. I think that social media is more free for making statements and writing about something which we can prove. Yeah. And if you are a journalist, you have like responsibility and also if you know, our journalist was jailed for writing an article about an assassination. And now she is detained by the KGB because of her work and other things that if some kind of channel like Nexta published it, they would not have such kind of problem because not it's not so regulated.

But do you feel like these protests maybe changed how people see the role of journalist?

You mean attitude? Yeah, so in usual life, normal life, I'm focused on such topics like problem of people with disabilities, gender issues and so on and so forth. Some focus on really big articles as usual, but in this situation everyone was involved in making news and I'm also working in the first month in the field with the protesters, and our photo journalist was like a rock star actually, because so many people came and say hello we read your articles, you're so good guys. Thank you for your job and so on. And it's still in action this process, thank you for your job. And we love you, we're

always with you and so on. It was crazy. I think that our photographers they're mostly stars because we have just four photographers. And their names are very popular. People recognize them. And yeah.

You worked in the field?

Yeah. I worked in the field. In August, and in September, we filled so many positions. People say really, really, really good words about our job. They say it to the whole team.

Maybe you can just tell us a bit more how your work in a field look like?

Okay, so for my first work, it was I think 13th of August or 12th I can't remember correctly but it was early. Christians, they gathered together and made some protest march from orthodox church to catholic and to the prison where they prayed for people who were jailed in this prison. We worked with photographers and I wrote about how it was.

What kind of difficulties you faced when you worked in a field?

Actually I'm not sure that I'm the very bright example of it. It really depends about the period because I think there is an increase of violence. So in August in the first days of September, it was like maybe more peaceful. And police not was so aggressive like they were aggressive in in first days. And then it was like a peaceful period. People were jailed, but they didn't touch the journalists. But now everything is changed and it's very dangerous to work because they make some kind of hunting for journalists and for photojournalists and you never know what will happen. Because let's say you are not covering the story. They think that you are organized and coordinate the protest. This is the sense of the police.

And how did your job look like when it was like Internet blackouts? So how your work looked like?

So I wrote some messages, then I tried to make some notes in my iPhone, then news photographer were looking for a café or, or some kind of restaurant, something where there is wifi. And then were sent it to the newsroom. Sometimes we use Psiphon. Sometimes we just call the editor and tell what's going on by words.

So it wasn't super complicated to work without. You managed to adapt, working without internet?

Yes, no, it's very stressful. Because you are afraid of police because you you could be jailed and so on. And our colleagues there was jailed many times. Our photojournalist spent 15 days in prison for for making reporters. Our journalist was jailed for I think 20 or 30 days.

How did you feel like working and knowing that you can be put in jail or?

I think that, I worked until just in the first month. But actually, I'm not was very, very proud say intensive on it. I mean, I've worked maybe one or two times per week. And then I mostly focused on big stories. And I will write about people who was jailed and so on.

But even working in the field, I do feel like user generated content was very important?

Now, when journalists have a task to go to the field, he or she work in field. Our newsroom is very structured. We have people who every day we have some kind of big material, which are we will call it online. And we post news in online regime. I mean, something is so users sent to newsroom, something journalist checked and provided the information. And in field journalists have edited editors who can help them to understand what's going on. And their focus on mostly on this task. Since there is no time to check telegram or something like that, because events are very quickly developed. And it's really hard to

Yeah, but do I understand correctly, like in your newsroom checking what's happening to tell a journalist in the field, itt's still happening from social networks?

It's different people work. Someone on social media. And someone works in field and editor collects information and make final choice.

I will ask, like three more questions. Do you agree with this statement? And why? So do you agree and how like social networks undermined traditional journalistic values?

I think that in such situation like this political crisis situation, social media helped journalists, but did not replace them. Because people understand that information could be approved by journalists. And this work is work which somebody has to do, and not a very messages in Telegram channels or in

Facebook could be true. And someone could to make a call and ask, Is it true or not? Yeah, for instance, and also, I think it's a good examples is this story about raped girl, which was published in Swedish media, but it was fake. It was a case where it maybe two weeks ago because there is like a very strange guy in Belarus. Many journalists know him, but actually I forgot his name. He like provides fake news. And he connected with some newsroom and provides fake stories. And he really, really lied to the Swedish media and they published stories about a story about a girl who was raped, but then he published that is this is like a fake. So to show that journalists are not professional and so on. And I think that people understand that as they have to be critical to messages which which are published in social media,.

All information is on Telegram and Facebook, and journalists took information from there, so why would you need to read the media, if you can find information yourself?

Because there are different kinds of packing information, different kinds of language, different stylistic, and it's always about choice. I have not a big amount of time as user, but I know that the editors and journalists of this news website, they try to find information, they approved it and say collect something which really is important for me to know, they made a big job for me. And I believe in these people I trust them and understand that there is like a minimum of important information for me, they say collected.

But don't you think because of social networks and all that shared content, sometimes media has to sacrifice quality, because of the speed?

Yes, I think absolutely. Absolutely. Absolutely. And it's a big question. It's really big and very painful question about this, you know, clickbait era. But I think it's also in this crisis situation, journalists adapted because it's a very different type of job. I mean, someone make analytics, someone make short news, like online. Also, we have our Telegram channels too where we post short news. And it's like a news content but in Telegram people subscribe on it and read through there. It's just like a channel of information. It's just a tool. We understand that this use, it's something important for society. It's like a main mission of journalists; Journalists are like an institution that will always exist, because you need to have a some special skills for making news. I think that in this crisis situation is the role of journalists really increase and it's a more respected profession than it was before. Because people now understand how it works. Publicity is something important for, for for speaking about a painful situation and this is a tool for pushing to government and sometimes stories can change situation. And sometimes no.

Do you think is still like social like telegram that channel would be like your backup if the government turned down your website? It wouldn't be any problem to understand that your media has to move to social networks to operate?

There is a group of people which provide some stories, news, and telegram and social media. Those are channels. But the main question is how to capitalize, how to earn money, because it's always a financial question, too. And if our commercial department understand how to sell advertisement on website, yeah, because it's quite easy, you can provide it, your advertisement will be there, there there. It costs such price. But speaking about media, I think for them, it's harder to sell to some advertisement on these channels.

And I have one more question about the telegram because we also and you also mentioned Nexta, right, then it was considered, I guess, one of the most main sources, because it grew up so fast, and how many people subscribed it? So would you consider Nexta a platform to be like media organization? Or you would see it as a blog? How would you describe it? And what do you think about it about the channel?

It's mix of activism and blogging. Journalism, it's all about some ethic criteria about the style of making news, about trying to find balance between opinion and it's like a general journalistic rule. But Nexta, I think it's about activism. And sometimes I know that they have a good connection with, as I understand with both sides, in protesters and in government too, and they have a lot of inside information, but I think that journalists are quite critical about all information which Nexta provide because I think Nexta work for mobilization of people and it's really clear in stylistic of messages like *davai davai*, let's go let's go guys regime is almost for falling down, we can do this go to the streets, and so on.

Okay with feel like that kind of like all their channels and the people generated content makes the journalism more transparent, as people can be more involved, a part of change.

For tut.by I think connection with people was always very important. Because it's like our really important tool to answer to people letters even when they're very, very crazy. And I think that understanding the importance of connections in tut.by was before. We always involved people in some kind of project. For instance, we have a YouTube channel, we are always asking for people if you have some kind of topic for this video, and I think this project called "People in the studio", I

think that. For instance, they ask people to go to the tut.by studio and speak about their experience, I see something similar in BBC segments. For instance, mothers with children with disabilities. And in our media, in our Facebook group, my manager wrote "tut.by is looking for mothers of children with disabilities, please, if you're if you want to share your stories with us, write to this email." And people are always very engaged in on such such things. And it was many years before, before these protests.

You're very open to your audience. But what about the primary sources? When you write a story, do you link sometimes to the primary sources where you get your information? Like if it's from any other channel or Twitter account, or anything, do you direct your readers to read more there? Watch more there?

You mean primary sources? The whole story is always published in website. And then we are like produce it in different kinds of media. And I think that may be there is a big difference between Telegram. AWe have two telegram channels, telegram channels for to tut.by news use and a telegram channel for both political news. Also, we use Instagram. And I think Twitter, not Twitter. Not all very popular in Belarus actually.

Yeah, but I mean if you write an article and take information from other social network account, do you direct your reader to that account? Would you like say, so you can read more about this problem, put a link?

I never do something like that, but as I know some of my colleagues did a Telegram channel like that saying "Something happened, we verified that information, check it here."

Did your audience grow or decrease?

I know that the amount of people reading the website increased in August, more people subscribed on our social media channels. It might have been a first wave because of coronavirus. No one understood what was going on and started reading news to understand in the world and in the country. And then a second wave with protests, people wanted to understand what was happening too.

Do you think citizen journalism will eventually take over traditional media?

I am not afraid of it. I think confirmation is a big deal, a very important job to confront something. There are plenty of fakes, and I think there is so much non-important information that you could get lost in the flow. The role of journalists in the future would be more about collecting what is important, what is not important. More about editorial choices than just fixation.

So you will need more cooperation with people, with citizen journalists?

It's a good question. I think it will increase in the future, and it could influence the media situation if it becomes some kind of habit.

Did the protests change the way you worked?

I think before protests, I spent more time to find interesting heroes for stories. Now, there's such a huge amount of people beaten, jailed, you don't need to spend much time. It's easier, we find it through Facebook, "my father, my mother, my children.." they post it and we reach out to them.

Are people more willing to contribute?

Yes, they share their pain with their friends on Facebook, and sometimes posts become viral and find their way to us.

Priedas Nr. 12

Interviu su laisvai samdoma žurnaliste, dirbančia Atlantic Council Hanna Liubakova

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu; Data: 2020-11-24; Trukmė: 49:58)

So maybe you can briefly like introduce yourself, to where you're working, what you're doing?

Yeah, sure. So I'm a freelance journalist, and I'm a non resident fellow at the Atlantic Council.

So I'll start maybe just with social media, and how as a journalist, you understand the place of social media, and how do you react to it? What kind of relationship do you like you have towards it?

It's the ecosystem that appeared a while ago, and basically, now, it's just a kind of plays the role of many people, especially young people as the main source of information. So I would say whatever our attitude towards social media is, it doesn't really matter, because we just have to acknowledge that it exists. It's powerful. And, and we have to adopt it and kind of adopt it as one of our main platforms, you know, how we spread information, I would say, obviously, there are pros and cons. Social media is super, super, like, easy to, to, to approach I would say, or to kind of enter and, and spread information, which we, which means it's very democratic in a way because everybody can, can use it everybody can can be powerful can be their own, you know, sole source of information in a way. At the same time, it means that there is now much less control. Last monopoly, obviously, and less control. And there is a lot of danger in this. Because if if you don't know what information what this particular information is, whether it's true, what is false, you obviously, you know, if you don't have any kind of critical attitude, critical thinking, if you don't, if you're not used to check information, verify this fact that you got from social media, you would obviously, believe and trust in in you, what you what you get from it. So it's also dangerous, right. And, while previously, you know that there were some kind of selection, sources of information, whether it's public TV or radio, whatever, and whatever appeared, there was hopefully verified and checked, though, you know, it wasn't always like that, but, but there was more chance that this information would be well, yeah, you know, let me let me check. And now everybody can, can be can be information, everybody can spread information. So it's both dangerous, but also it gives a lot of opportunities right for many people, so that their voices are heard, I would say like that. Yeah. This is kind of my attitude towards that if it comes. If you asked me about social media's role in the current process movement, right. Yeah. It's obviously huge because of the role of social media in general Hello, because for him globally, right, it's like, it's important everywhere. And it's just becoming more and more important. And we know from all these,

you know, research saying that, you know, social media is his primary sole source of information for, like, like for people I don't know, in this age for youngsters and so on. So it's kind of understandable that it's also important in our lives. But when it comes to the most recent political and social, I would say, situation, it especially became visible during the pandemic that social media began, began playing a huge role, because it's actually we have to be grateful to the authorities, because it's kind of their fault. They actually, they, yes, they are controlling state media, right? Yeah. And through state media, they spread, they kept spreading lies and manipulations about the pandemic about the first wave of COVID in Belarus. And people actually, people actually saw that what they were saying about COVID, about this, statistics was not sure, because they saw that, you know, their relatives are sick, some people they know, died, they kind of, they kind of understand that it's not true. So they turn to social media, bloggers and independent media to get true information to get real, verified, you know, whatever you like, you know, more real statistics. And that's why social media, Telegram also became so important. And that's why people trust Telegram so much at the moment is just the same trend that continues from you know, this spring basically. And, and what we see now, you know, this kind of this whole network, this whole ecosystem, just wanted to, okay, I was just before walking anyway, I was like, oh, man, you know, here, so I can go without my mask, but then people were coming, anyways. Yeah, so, so sorry, what I was saying. So during the pandemic, you know, social media got so much trust and kind of people just turn to it, you know, to get more real, right, more objective information about the real situation, with a pandemic. And because it's not only about politics, it's not kind of about the political stances, whatever, it's just kind of something that affects everyone, you know, it's COVID, right? It doesn't really matter what the, either your production cut or against, it's just people's lives and health. And that's why it's kind of, you know, these differences between people, you know, between, like, their political opinions have learned, and they kind of all, you know, turn to, like many people turn to social media, just, you know, I was traveling around the country and talk to people and they were like, well, this pay TV is lying, like, we cannot watch it. And we just believed vloggers even more, and the phenomenon of a blogger, right, a video, video blogger, and he was traveling across the country, and he was talking to people, and that's how he basically built his political capital. So he managed to transform his views, but he is here into you know, what kind of votes right? Yeah, like people, people voting or supporting him politically. So, it only shows you know how important social media became. And then we have August, and, and, and the same thing basically happened, because there was no internet. And only Telegram was the only place where people could get some information. And again, it's not only about politics, it's about people's safety, people want to know what's happening. Because, you know, there were grenades, people died, and, you know, it was, like, dangerous to go, you know, outside. And they just needed to know what was happening where, and they just turned to Telegram. And, and later, you know, that

they just kept, you know, getting information from Telegram and you know, from social media from from Telegram channels, about what was happening. And they kind of, you know, nothing was shown on TV, right? And they were like, well, how come right and because the scale was so huge protests, you know, took place and 1000s of citizens and you know, dozens of 1000s people get detained, you know, at this stage. So, they just kept, they just kept basically trusting and believing social media and, and now they are being mobilized by telegram channels like telegram channels. Now it's the kind of network. It's the whole ecosystem around 3035 basically, telegram channels that have, you know, millions of views, you know, kind of coverage right, I guess sometimes I would say. And that's how all these kinds of messages have been. Yeah, spread basically and took on channels to publish, you know, a plan for Sunday, like, Oh, we gather at 12 at this square, and we work here and there. So that's kind of the whole, it's just interestingly, you know, the whole kind of network ecosystem of Yeah, process organization, even though I must kind of say that, obviously, this process, the grassroots. So people, it's kind of something that basically, there is an exchange of information of what kind of people expect and what they want, like they want to come out to the streets on Sundays, right? And that's just kind of Telegram channels. Not so my point is about Revolution, the uprising is made by people, like by people, not by online, you know, social media networks. So it's kind of in it's kind of, it's about people moving people's moods, and the willingness to protest. And social media is just kind of trying to, to cut a domain that helps people gather, you know, at that place at this time. And they're doing well, again, you know, that that's, that's a whole network, and they are in touch in all these kinds of telegram channels, admins, they're in touch, they communicate, they share information, and they also are in touch with people on the ground. So it's kind of the whole very interesting ecosystem that was basically built.

Yeah. But as you mentioned that social networks helped to spread information. And basically what everything you said it's for spreading information, but it also became the one of main sources for journalists to cover the news about protests?

Oh, yeah, absolutely. Well, firstly, again, it's because of this internet shutdown, we initially, we could not. We just could not be everywhere, make every city every town and every district in Minsk, we obviously needed information from other districts. And again, Telegram was the only source of information at that stage. And that was really weird. Like, initially, I remember like, after the election, we just did not have the internet, like, you do not have a chance to connect with people at all. And like, you know, even call a taxi or order pizza, like you could not do that. Right? Anyways. Yeah. And because people again, it also comes with trust, like you understand that. Like, they are witnesses, and they are responsible witnesses, they are responsible citizens, and they trust independent media,

and these kind of social media, independent media bloggers, they are kind of one as a kind of one body for citizens, like, "Oh, we sharing this information with journalists, or we just send these videos to, to a telegram channel," it's like, kind of the only, like, the same thing for for people. Right? They just don't distinguish between those. And, yeah, so so they kept sending videos, you know, whatever they saw, and they just for several reasons, firstly, because, you know, they trust that they understand how important it is, you know, to be witnesses to be the eyes, of bloggers, or of journalists, but also because it was, it still is a way to protect themselves. And that's how people say, like, whatever, whatever is happening, they're like, Oh, we have to, we have to record that because later we can give it to our lawyer, or we can publicize it and more people go, we'll see, you know, what happens to us. So that's kind of the logic behind it. And it obviously helps a lot as journalists, but, you know, because we, that's how we can also go get information ourselves, but also during all these rallies. So it's like on Sundays basically, when there is internet shut down again, right? It's not it's not working, like journalists, myself, you know, in and especially before, and now like my colleagues, they are relying on, on on basically people and their Wi Fi and they just kind of bring people in there knocking at the doors of apartments and asking whether people can allow them to come in and work from from their apartments, you know, because they have Wi Fi. So it's like, oh, this thing see happening? And yeah, and basically now even, you know, like media outlets, you know, established ones right now, not just kind of Telegram channels, but media outlets that have Telegram channels, they all have bots, and they ask a witnesses to send, I think whatever piece of information they have, to these bots, that's how, you know, these media outlets publish information as well, right? So they kind of rely again on eyewitnesses. Obviously, there are ways to verify, and, and, you know, to kind of check this information. And there were mistakes, there were kind of not not really kind of fake news. But there were some mistakes published, about, like, something that happened a few days ago, or something that happened elsewhere. And it was written that it happened in that place. So the right kind of, obviously, you know, this kind of mistake will be made. But otherwise, it's actually working. And it's working, like much better. And like social media are actually helping non this kind of destroying whatever they are, you know, because there is a lot of criticism towards social media, like everywhere. Yeah. And in Belarus, like, it's so interesting that it's actually like, it's actually helping.

Even when you were working in Belarus, during protests, user generated content was, like, a very important part of your coverage, or, at least to see what's happening, like to have this whole picture?

Yeah, yeah. I mean, again, right. It's not possible to be everything right. Because Well, I can be at this place, you know, that time. And, well, I, I didn't really have, you know, freedom of movement,

when there was a means because when they call it like, after the election, because ministries sorry, I just got another call. But it's okay. Can you hear me? Yes. Yeah. So, sorry. So yeah, because three square blocks, you know, we cannot get, like somewhere because, like, you know, there was police, whatever. And they were initially checkpoints. Right. And sometimes, like, I remember, I was staying like, this district, and I could only get to that department, because I was living there. You know, I? And otherwise, you know, I could not get because I could not get there because it was just blocked, you know, 63 square blocks. So, so yeah. And then we had to rely on what we were getting from people. And yeah, so basically, it was kind of it was kind of the Yeah, the only way.

Yeah, but do you feel it's created more responsibility for you as a journalist, like working in social networks and taking that content from users?

Well, it's always the same, right? We have to rely on other people in that other people, people's accounts of events, you know, as journalists as reporters, right, you, you, you perhaps know that, and, like, it's just kind of another way, right? Instead of telling us what happened, and given us their, you know, personal impressions, they're just sending videos. So isn't the format has changed, and it only, it only in a way it is becoming more reliable, because we had an immediate video, right? But we obviously like more responsibility in terms of how I check it and how I verify right and more responsibility to provide background and context. Because, you know, they might feel mad. Not the whole picture, and we just see, you know, one thing, but actually something else happened and we just didn't know about that because we did not see the full picture. But I would say it's obviously you know, you have to remember all of this like, like key aspects of journalism, right, like to check to verify information. So now he starts is and to kind of, and also protect, right protect the source, but like, whatever, right? You have to check that media and understand that it's true, it's real. And usually, again, right the wrong kind of certain. Also tools, how to check out but you also have your treats. You know, you just asked more questions, or you just really you just kind of trust yourself. Because you know this person, you know, you know, these people and they just like, I like what I did, like I was because they traveled before the election, I literally, I traveled like, all over the country writing and covered many rallies, and all scanned him poetry. And I met, you know, you know, a lot of people a lot of these people who were protesting after they left, like, during the election and after the election, and, and kind of established these contacts. And that's, and they by sending information to me, right, because they trusted me and I knew that this information is true. So kind of. Yeah, so basically, that's, that's how it works. But when, again, when it comes to beat media outlets, they, yeah, they also have to verify it in kind of the reads, and telegram channels, they actually, they also have kind of the instructions of how to verify Vidya. And also when they have, that there are protesters, you know,

who keep coming to rallies and, and they keep sending the like, themselves, right, these videos. And that's how telecom channels know that both these kinds of people are, they keep sending videos. So these are other reliable sources. But they all like both myself, but media outlets and telegram channels, they all have to verify information right here, they have to verify this, this, this videos that they receive.

But don't you think maybe or you have noticed or it was other way that people now because of all news and information as per the social networks, maybe people don't need the media and journalists so much because they can get the information easily by themselves? But maybe this protest, like, especially was the, let's say breaking point, their citizens turned to journalists more and trusted them more?

Oh, I would love to come to a stage when journalists are not needed. And everybody is, you know, critical thinking everybody's able to verify information. Yeah, everybody's able to perceive the process of receiving information. But it's not true. We just got more content, we just got more responsible citizens who are able and ready to share information. We have, like less journalists, because they have been detained. You know, many journalists were not allowed into the country. Because, you know, they didn't get accreditation, I mean, foreign journalists, and many Belarusian Fox, you know, my colleagues, they just, you know, they had to change the condition every week, right? So, and that's how people feel more responsible. But at the same time, people need a gate. People need to write curators, they just need someone who would curate this information who would verify this, explain it. It's not true that people are ready to, to, to have to kind of understand what all the hassles of information are. They still need someone who would collect it and explain it to them. So so so, you know, a journalist like journalists work, you know, it's not obviously still crucial. And you know, they just need this to raters.

Would you say that social networks are against some traditional journalist values?

In the way yes, of course, because your social media speed, right. It's just how fast you are. But the media are basically the same. You know, if you, you know, the history of journalists, but it's always about, you know, being faster than the next guy. To publish the information as soon as possible. And sometimes not even verifying it. And, and, you know, a lot of examples, you know, throughout centuries, you know, how it was done, even during the telegraph times. So it's not about a new format. Not that you, you know, because social media have existed already for years, but it's not about a new format. We can blame, you know, people who lived through the times, you know, telegraph might

blame, I don't know, whatever radio appeared, and it just began so fast. And you know, they, they might say that, oh my god, it's all because of radio, it's just destroying journalism. And then you can blame, you know, satellite TV, and then we can blame the internet. And now we are blaming social media, we have to blame ourselves, because we are the ones who actually destroy our values themselves. But journalists publish propaganda, publish manipulations, publish unverified information, and it's happening all the time. You know, and, obviously, you know, social media are bringing even more challenges because it's even faster, and it's even harder to control. It's not, it's just not, like, uncontrollable at all. And, and everybody can have the same weight, when they speak, right? It's, you know, might be someone who doesn't know, could know nothing about what, you know, whatever, but this person would be as popular as, you know, the best experts. So, so. So it's just kind of more challenging, because of the speed and because of these opportunities and possibilities that social media gave. But I think that, you know, it's not about the type of formats, it's about us journalists who have to explain to ourselves how important it is to critically perceive information to verify it, and not necessarily trust it in the first place.

So we cannot blame social media for journalism quality, because that is on us, right?

Quality. It depends what exactly you mean, again, how I see this, you know, we can like what like, if, like, are they are we so weak, that social media is gonna is gonna destroy our quality, like, people still need quality, and we just see it because people pay for subscriptions, or they just buy newspapers or magazines, or, you know, happens not that often, obviously, we can complain about that. But it's because it's just became more democratic, everybody can publish the, you know, that everybody can create a great website, and you know, and we just have to be more better our folks, you know, we have to be, yeah, like, provide, we have to create, how to say that, like we have to ourselves to work as best as we can. And people being willing to buy our stuff, you know, subscribe to us and read us. And kind of, you know, and that's basically it. It's just, it's just more competitors. We're just having more competitors. And it's actually, in a way, it's better because, well, we, where we used to have monopoly, and now we don't have it, or Welcome to the real world, you know, like, we actually, like, we have to, you know, try try and better, you know, your cluster, just be better professional center, you know, you know, create create kind of more quantity, right? Yeah, that's, I guess, the only recipe. So my point is bad. It's not, you know, we cannot, you know, forever blame others. We cannot make social media, it's not about social media, social media is helping us immensely.

One of the main platforms during those protests was Nexta, the telegram channel. And what do you say? How do you see it because some people say that it's like a journalist, a media

organization, or would you consider it just a blog?

Well, it's, it's, it's, again, it's becoming a little organization is more organization. Stsiapan Putsila is, I've known him for years, we've attended the same high school, basically. And he's younger, though, but yeah, but anyway, so we worked together at both a TV as well. So it kind of, you know, and so he became super famous like a few years ago, especially during the protests in 2017. And he used YouTube more often back then. Right. And then he switched to telegram because telegram became kind of more popular in Belarus. Another friend of mine, Igor Losik and he's a journalist himself as well, his Twitter account is popular. He's switched to telegram as well. And, and they kind of all began basically creating, not media outlets but basically like channels, you know that were spreading information. And because they were so successful that it actually grew and more people joined it and Stsyapan, at some point, he kind of hired other people to help him. And that's how it kind of, you know, it became an organization itself. And if that's what you were asking, yeah, yeah. So and during the protest, obviously, because Igor Losik was jailed in, and, you might know, that Belarus of the brain, this, this type of channel, and some other ones. So because he was jailed, and people knew that he's behind those channels, they were like, oh, so are these channels taken over, like, who is now posting this information? And they switched to Nexta, we know that Stsyapan Putsila is now in Warsaw. So and, and they kind of begin sending all this USG content to him. And that's how his popularity grew. And then people kind of saw that also, these other telegram channels, you know, this, Belarus of the brain, they are, like, reliable people are behind those channels, those channels, even though Igor Losik has been jailed. So they kind of also begin, you know, sending information to, to those telegram channels. But yeah, if you're asking about kind of how it works, there are people that are kind of these main folks, you know, for those who are public, but there are also people behind those channels, and they just post information, even more often than, obviously, you know, creators, I would say, of those channels. So so it's kind of, it's kind of like a user, you have editor in chief, and then you have journalists

So some people said that this was missing transparency, maybe how it's how it's actually working?

I don't know if transparency was needed actually, because, well, it's not safe to run this, you know, Nexta has many journalists. They have. They used to have now. I think they all moved to Poland, but they used people. I don't know if I can call them journalists, but they had people on the ground, and you know, in Belarus, and they had to flee most recently, because of you know, the fear of repression. So, what transparency? Like, do they reveal their names? Of course not. So, so not at all, you know.

Perhaps, it wasn't wartime because now we have something like war time. But if it's just a, you know, safe whatever situation and be all, you know, really express ourselves, of course, I would expect more transparency and kind of, you know, as a citizen, otherwise, I mean, now, I think it's better for them not to reveal too much. Yeah.

And how yourself, how you're working with your sources. And if you select information from different Telegram, let's say channels, do you direct people to those channels? Or to those people who share the information? Or you just collect everything?

Yeah, I mean, as I know, these folks, right, I know, I know them. So I can kind of directly ask them. So, it's easy for me, right? And I can find myself, I can ask them how they verified it. And I can kind of have access to sources like it's just kind of much easier for me. So I don't really have kind of any problem with this. Yeah, I mean,

In general, not only with Nexta, but like with our platforms, and with maybe with other users with user generated content.

Yeah, but that's what I was saying. Like, I'm not mostly like most of these most popular channels and the folks behind them. And that's how I can verify if it was published by some media outlets. I can also go to my colleagues there and ask them you know, what, what did you guys publish? Oh, okay, so perhaps I do verify it right? I did not. It happens to me a few times, but I'm trying not to be the fastest, the first. Unless I know it's real. It happened that I published something that I had to delete afterwards. But because I'm trying to be, you know, also a reliable source. Yeah, perhaps not the first one, but a reliable one. So I'm trying to kind of wait a little or check it or whatever. And after that I publish, right. This is up to me, you know, what information I'm spreading and, you know, I cannot blame social media for lying to me, because I've chosen to believe this information to trust this information. So, so yeah, so because I have access to, to, you know, newsrooms or to the telegram channels, I can check it. And I'm trying to do this, I'm verifying this. And I'm obviously when I myself receive information from from people, so so I have to ask, you know, additional questions, to kind of verify where it happened, and how, sometimes how they can confirm it, that they have more, you know, explanation background, they have other people who can confirm this information. You know, it's like, it's like, you know, learn more journalists, you have to do.

And then when you were working in the field, maybe you can give us some examples about maybe danger, like, what kind of dangers you faced being a journalist.

Yeah, sure. So, firstly, it's physical danger, it just was dangerous. Like, if you are on the streets, and I noticed that I was called out when I, even before the election, actually, it was funny, like, I was traveling and there was, you know, some places, and then I had interviews, and I remember, like, people were sitting, not far from where we were sitting and talking. And, and then, like, you could see that these people were observing you, you know, so I was surveilled most probably. Yeah. Okay. It doesn't matter. So so. So yeah, so that's that. So these kinds of things, physical danger, which means like, you can be targeted, and my colleagues were targeted, even though they were shot with rubber bullets, even though they had all this identification signs. And grenades exploded near our car. And I was, you know, I had to run a lot, you know, to kind of avoid the tension. And that was actually, you know, quite Yeah, I mean, I was, you know, running in the new, you had some great physical condition. Yeah. So, I mean, it's not, it's not very well, it was literally dangerous, right? We could have been, you could be detained at any, any moment, anytime. And then you know, that you are being followed. At some point. Like, sometime after the election, I had to change flats, and it kind of I couldn't live where I was living normally. And I wasn't allowed, like, good, like, because, because we knew at that, at that point, that it was just dangerous for me to be to be in the country and, and it wasn't allowed at all, like I couldn't like, I had people who would kind of, you know, be be with me all the time. And kind of you know, so that I'm not detained. So, um, and what else? Yeah, so basically, these are different kinds of types of danger. It's when you understand that you might be targeted as anyone else. Because you're on the streets. You can, you know, he can be shot. Or you can, you know, be detained because while everybody's been detained, and that's The thing is that you are targeted because you're dangerous for that person. And, and that's kind of I faced both. So, like in the second case is something that you have, if you all the time, like you don't really like they can come to you at any moment, right? And just not now I know that my friend who was interrogated for by posted on Twitter that he was interrogated for eight hours by the KGB Investigative Committee sorry, KGB buck and the panel for financial financial investigations. And they asked him about me as well, we are close friends. So, I know that they might be looking for me. Yeah. And then it all kind of brings. It's not probably my case, because I used to, you know, I used to work for, for independent media, and they kind of know, what's the T shirt, what the, you know, how this again, looks like, and, but people can, can impose self censorship on themselves, like my colleagues, you know, journalists genuinely love my colleagues. And that's also kind of something that because of this, all these types of danger now, and they know that, you know, if they speak too much, they might, they might even say, so they prefer not to speak too much. So that is kind of something that like, consequence of, of base rate of all these dangers, or fat people just they cover, it doesn't really help, but like they're the recitations when, you know, journalists versity department, and they were covering something a

protest from that department. And that's something that, you know, journalists came up with. But then there was this case, when actually make my my good friends, my colleague, considered Andrea who was covering this protest, commemorating Roman Bondarenko from so she was live streaming live streaming from from an apartment, and both she and her the cover of woman her colleagues were to take and now they they must be they might be facing criminal charges. So they remain, you know, even though they were not even an apartment. So, yeah, so it's crazy,

So what do you think that kind of future for journalism, this move to social networks could bring?

Yeah. I mean, we also we're still it's like a war time, right. So it's all black and white at the moment. We know who the enemy is. And it's kind of all clear, because, you know, it's just not grey, just kind of black and white. And now it's very clear. You know how to approach this information, how to publish, you know what to publish and what to cover. But what comes with when, when there will be a new, you know, free democratic country. But right now we're in a situation where we are not competitors. That's what we actually notice, like we are doing, you know, helping each other, but then there will be more competition between social media and journalists. And that's something and it won't be all that clear, there will be different lines, you know, there would be a different political stances that newsrooms would have, as in other countries, such as, you know, the UK or whatever, where the media is quite divided. And, and they have some, some, I would say, whatever political opinions or something like they might align, this is a leftist media outlet, you know, this is a pro, you know, whatever, pro-Trump, you know, be out there. So, this doesn't exist right now in Belarus. But that might also appear, you know. So, so that's something that we're kind of missing, you know, this competition in a way that we are just on the same side. Another thing when it comes to, yeah, this kind of social media and your actual topic. Let me think of it all. So now, because what, like, the main difference with the rest of the world is that, you know, many other countries is that social media is very important, I mean, this is a trusted, and actually, kind of real, like, true source of information. Because the, unlike in many other countries, where there are so many fake super publish them on social media, in Belarus, actually, it's, it's, it's really it has respect, it has weight, like people just trust it, not only, you know, just kind of read it for fun. Yeah, but you know, it's the mesh of life very often, so they just trust a believer, so, so that's a big difference. And that's how social media might be. Like, they are perhaps perceived more seriously, than they are in other countries. And that would remain after, you know, because that's kind of the capital, you know, this trust capital, like they've gained, and they are a kind of a serious player, as well as independent journalists. So they will be perhaps, you know, shaping the media ecosystem in a free country as well. Right. So they, so they become,

they become so important that they would not be ignored, you know? Definitely. And like, it's just, also, like independent media would they are super important now. And, and they cannot very often work, you know, basically, because the, you know, journalists are being detained. And then media outlets just did not have accreditation, but still, these are trusted sources of information. And this kind of respect and mutual trust, you know, between social media and independent media will prevail. And that's how this new perhaps alternative system media system would consist of, again, social media, telegram and independent media, and I don't know if you asked about that. But, that would be my answer.

Priedas Nr. 13

Interviu su Belsat.tv Nasta Reznikava

(Kalbino Danielė Patapaitė; Pokalbis vyko nuotoliniu būdu per StreamYard.; Data: 2021-11-26; Trukmė: 49:24)

In the beginning, you could just present yourself like, oh, what do you do now? Where are you? Where did you work?

I am Nasta, but yeah, surely, you know, already my name. And I work mainly for Belsat. This is the independent Belarusian Polish television station, with the headquarter in Warsaw with correspondents all over the Belarus and also we have a correspondent in Lithuania and Ukraine in Russia. From time to time I write or work for German media such as DW, Zeit Arte, different ones. I have been working as a journalist since 2012. 2013, I came to Belsat.

Oh, seven years. It's a long term.

Yeah. Yeah. I mean, it's the only Independent Television in our country. I am a television journalists, mainly. Of course I write for, for online, as well. But mainly, my focus is television stories.

Okay, so it's interesting. So you, did you write a lot? For 15 minutes?

It was the only once actually. Yeah. It was like, I'm a member of a German association of journalists and through this organization, they just asked me to write something. And I wrote I think it was in Russian and then it was translated in Lithuanian. Yeah. So I can't speak Lithuanian

That would be very nice. Okay. So about that interview and no, I actually have like kind of three parts but it usually mixes. So we'll just see we'll go with the flow I guess. But we maybe we can start just about social media and journalistic work, but if you want to add about how it works for you, covering Belarus events, you can just talk about it also. So first, maybe I would like some common everyday job experience and then especially on Belarus, okay?

There are mainly two aspects of social media. One is for covering, and the second one is for spreading our content.

We have here a problem. We have many independent media in Belarus, and they all were I think it was in July or it was in August. I think it was in July probably. And they were blocked by

government. So there was like 20 or 30 websites that were blocked. And not only journalists, it was journalistic websites, it was human rights and political parties and stuff. But it was many many websites of independent media and so we all decided to go to social media more actively. And it's basically it is YouTube and yeah, YouTube, basically social media is our so called main platform. And we have for example, Belsat, a telegram channel. Our telegram channel is the biggest Belarusian speaking channel in Belarus. And it's becoming only in the past few months, it was not the whole time. We are not so active in Telegram anymore. Now it is like every 10 minutes, some news are posted in Telegram. Of course, many users, they know how to reach the website even when it is blocked, there are VPNs, but the majority of the people, the old people, they, they don't know it. So we decided to go to Telegram and it's and it's not only Belsat. All independent media are now basically living through social media like Facebook and also this Russian social media VKontakte, and Telegram and YouTube. These are the four main social media for spreading information.

And for you personally, how would you understand the role of social media like. Before how did you use it? And that dramatically changed now?

Now you post a message in telegram and you already see how many people reach how many people read this message, for example. In websites, to get this statistic, you need time, right? You have obviously you have also the statistics how many people are reading this and that. But in Telegram, you feel closer to the reader, to the user. Not everyone, of course, but many people use Telegram. It's like a must. I would say my mother used telegrams, my mother reads all the stuff. She's like, over 60 years, but she still uses it. And also older people use Telegram and they read all the news. And it's quicker. When the websites are blocked, it's very quick, this message you can put 20 words, and it's already in Telegram. But on the website, you need to find a picture, it takes time. Some correspondents on the streets during protests were sharing just a video or a photo and you post it and so it is already there.

Do you feel like social media, in this case, changed journalism at all. The whole journalism was on social media during Belarus events, right?

Yeah, I would say so. Yeah, it's completely now in Telegram and YouTube and Facebook also. What is good about telegram, there are many, many groups. The doctors, we have like independent doctors or doctors who are striking for example, they created their own channel, and they have and they post there, they have like a connection to all doctors in thid community and they some information which is very difficult to journalists to get because the doctors they are afraid to post something or to contact

journalists. And they don't answer on the question of journalists, but they're safe to contact other doctors to say this and that happened for example. On this telegram channel, they post this information. And normally, I would say in 100% cases it is true. Also we fact checked and it was true. And this is one example, the same way students own a channel. Students who strike in this university, they have their own channel, then the other university. And it's like so many channels, and you just when you need to find a protagonist for example, that let's say student who is striking or who is going on protest or who felt pressure or was expelled or something, you just write to this channel to this administrator of this channel. And they just contact this person and give you if he agrees or she agrees then they just give you a contract. It's so easy to look for people who are protagonists.

But doesn't it create more responsibility for you? Because of that constant flow of information there's a lot of sources and information going, there's also a lot of places for disinformation.

Yeah, absolutely. You need to fact check. Of course there is like NEXTA you know, probably the chat, this is not trustworthy information right?

You say that NEXTA is not trustworthy information?

Yeah, you need this fact check this like three times you know, this information which goes on NEXTA it's very controversial.

Because when I talked with Lithuanian journalists and as we saw, it looked like you know, one of the main sources would be to check this.

Yeah, it is but it is the biggest chain telegram channel in in the whole Russian-speaking Telegram but how NEXTA is built so called, there are people who just send him information or videos or photos. And he just posted. He tried of course, he said he tried something to check, some fact checking, but it was in history, I remember many, many cases where this information was not true. So I would say yes, you need to check twice or three times, if it is information. But if it is video, it's in most cases it is true. No one would cut something or do something it's normally it's okay. But these channels like the students channels or medical channels, they are more trustworthy than NEXTA. They have this community of people like students or doctors and this is their official channel and they try to post their really correct information. So it is a problem there they have many doctors or many students that want to stay anonymous. This is the other problem. They don't want to give their name. But normally it's trustworthy. Of course with these doctors they post documents for example true statistic

on Coronavirus. Because the official says one numbers and in reality it was not so. And they post some some statistics. And believe it I mean that they are documents with the science and stuff. It's pretty difficult to fake.

Okay, so when you talk about that shared information from doctors, students etc. So people can reach information themselves. So don't you think that social media change the way audience people like to see journalists role, how it is understood?

And yeah, but since they are not journalists, they, they write something from which you can do some journalistic piece, to take their information then to take protagonists and then to take the numbers from officials and then and to put it all together, that's why it's not only based on them, they're just posting the information from their own community, you know.

I mean, even people that maybe you notice that people are more in need for journalistic work, or because they can reach everything on social media, prehaps they don't need journalists.

Yeah, they can, but now is still the old journalistic accounts they have accepted NEXTA of course and some other bloggers but they have more subscribers than any channel on this community like students or doctors you know i the normal user they don't want to read all this, it's only for journalists you know, but the normal user they it has only five or six I don't know channels and they read them. So their post, journalists see it and then repost it for example, or or develop this in a story

But maybe also you noticed that during those protests and because there was a lot of official media was spreading a lot of disinformation, people turn more to journalists even more than before, I mean for true information, for giving information

Always in Belarus it was like state media, and not making people actually trust state media. It was always so. But now that's a good question. It's difficult to analyze because, I mean, of course I know numbers for you see like in telegram channels how many subscribers by account, how many people normally read some other media. It's difficult for me to answer this. I would say of course we have in August from 9 till 11th there was no internet in Belarus completely was shut down and someone who had a installed some special application called Psiphon on their phones, they could reach some websites and Telegram. You couldn't see videos of course and photos but you could see some messages. It was very also complicated not all phones but it was not in all places in there. But the

ones they have caused they wanted to know what is going on they subscribe on NEXTA on all channels and yeah of course in this period of time was like that jump.

You could tell more in more details how exactly your work look like during those internet blackouts. What was happening like you are a journalist there is no internet you are on the street what's happening like how was it working for you?

It was very complicated we have since in August I was working with the German journalists for documentary, it was not so important for me to get internet. But I know how work my colleagues for example. It was very complicated it was you need to have a VLAN you need to have a special like set of programs installed and it was in any way it was very very slow. You need to send the video for example, it was like hours this video would send it was very very slow. But for journalists who writes it was first okay they just phone someone on the street this and that happened and they just posted. But normally it was no live streams of course. Because normally when we have a protest we have a livestream and of course it wasn't the case. And yeah it was like you're driving in the car and talking on the phone and going to the flat where the internet is way you can send it. It was like the 18th century.

You have to look around, look for internet, look for friends but when it was like breaking news, something is happening right there right now, you would get that information from social media or because you are in the street and you just see what's happening. How did it work?

We have another issue on every Sunday we have like the kind of protests here and every Sunday they shut down the mobile internet so you have is no mobile internet at all. And this is interesting quest for all journalists every Sunday because this process they took place every time in different places and normally we were asked people who leave for example when it was the this main prospect normally the people were providing a VLAN while internet for for journalists and for other people they just give us the password or they just create like open now or no without password you he and it is it is difficult because now it's changing every time and you need to to go and to see where is internet normally we have like many crews right now and they are filming what is going on. And then they are going to the to the homes or to some places where internet is and then they send it when for example it was for two weeks it was the best on the yard yard and the live stream was from the from the house from from the window The camera was on the window which was like like on this yet where were protests going on and so it was like with home internet from from from from the people

it was normal people but if these two colleagues were arrested now are for two months at least two months in prison.

Yeah because we we basically Belsat was basically the only one media who made this live stream, and they were like and it's a little bit angry. We did it and they detained our colleagues and we hope the colleagues they get just 10 days. It's normal here to get 10 days. But then they said no. They are now for for two months. At least two months they opened criminal case against the both of them.

And yourself? Have you ever felt in like in you're constantly in danger? or how did you feel working in the field?

Yeah, it's stressful. We all it's funny we all like two months no more than two months like like the detentions began in September. Ready? Even even in the end of course they become to detain people. And we do it we we go on the air for me for example. It doesn't matter if I go to protest or whatever when I go to work I have with me a toothbrush like the jacket, not the jacket, but warm, warm sweater, then the soft warm socks. And this kind of stuff in case you will you will get detained it's not only me It's normal for for all journalists and even people many people also have this package with them when they go outside.

A new reality.

Yeah, kind of. We try to make fun of this.

Even maybe, even when you work in field and you see what's happening and you create content yourself, how it's important for you to use people and content from social media at your job.

You mean when I make the story? Yeah, absolutely. We, we week, we can't be in all places at one time, right? So someone filmed something interesting in no journal as well was there at that moment? Of course, we all use it. It's for example, I'm pretty sure it's it's in all independent media. But in our we have like, in Belsat, there is the like Belsat bot, and you could send everyone could send something to us, like very, very quickly to this telegram bot. And every day, I think we become like, hundreds of this messages and like tons of this videos and photos, you know, it's a it's like everyone in the country is eternal. So and they want to share they, they film something and they want to share so they just send it and of course we all use the and it's like you know, when they send something for example. Some workers that was from today, for example, some workers made supporting action.

I saw that video.

And they send it. Or doctors when they did this video and send it to us so it's like they send it. In three minutes, it's already in our channel online.

So to be open you have to be very open and that discursive maybe to create that discourse with your audience is super important at this time.

Yeah, yeah, we have extra I think it's three or four people who are reading this telegram bot and we we also have a like phone number and also email and it's like three or four people are just just they drop is just reading. They read and then they select the most interesting or the most. Not sure how they responsibilities is I'm they I think they they read and then they send it to us because I we have like a working chat and there is many many channels in this chat like it's like and I see every every day like thousands of messages like this is that one send this this send and some from the from people who are all right now on the in the tail responsible for telegram they just yet pick something up and post it I think this is how it works but I'm not sure actually I'm not it's just not my department but but in my in my in stories. I also use the DVD when when it's when I need to say something. Yeah, absolutely.

But then how it's important for you to direct people to the primary source. If it's not of course on TV it's very direct communication but online media or even on your telegram channel.

IT people IT person sent to us directly to us. We don't we just write it's for our readers so called the source it's like our readers when we take it from another channel then we'll write it the source this this and that channel. So yeah in in in in T Intellivision stories, it's the same when we become it we just created she just tried it this is was filmed by our by our readers or our watchers or whatever our users. And when it is another channel or another like public channel, then we write it this is from this public channel and or from this person, whether it's person is very famous blogger or something.

I was thinking just even if you post them on telegram channel with you direct to maybe another channel or another social media of another you'd have like more for audience to maybe research a bit for more for themselves.

When we use the content from from other channel it we all all the time, we will link it. It's it's always we write and it's it's linked. You can go to this channels and write it there. It's absolutely it's the rule. It's like, I don't know, ethics or something. Yeah.

Even though everything is you're saying it sounds very optimistic and very positive about using social media, but any dangerous, I don't know, any difficulties you faced, except for that enormous amount of information and messages you get?

What me personally, what I personally think difficult is the day under new and then... Exactly. It's in telegram, there is so many usernames, and not always there is a photo and the real name and the real number. And it's very complicated. And they mean, this is the most difficult part. Because in normal times, so called when you call a protagonist, you say this and that. It's like 90%, you understand that the person will be not asked for anonymity, definitely. But in telling us like, I don't know, they, they just it's probably also because this this times, you know, it's a it's, there are times where people are put into prison for, for rally. I don't know very funny things. It's like they were on the streets. They, I don't know, they they they went to they were we have for example, call like the director of ours to Minsk studio. And she was arrested twice for 15 days and twice. He was he was like, not on the product. Once he was in the taxi. He was riding to home at home. But it was in this 911 it was 10 probably in August. And in that time, it was completely the they were what detains and how in cows or say, huh, so nice. And the second time he went to shop and why I buy some children things for children and he bought it and he bought also Konya. And we put it in the rip into Europe, Zach lovely, and he just went along the street and we have normally not normally but very often we have on the streets. It's called solidarity. How it's called in English solidarity. Tm. Yeah. This is I got the word. The solidarity change means when the people are I don't know 10 or 20 people just standing in front of the road and they just hold and they just making this sign or this sign and from time to time is and they are running is all run it's all people run. And he weren't exactly on the street and at this moment people are running with the flag and him doesn't know what's going on and he wanted to go in the other direction to the police.

Okay, so a few more questions I have, you tell those stories but maybe you also noticed in social media about the information you get, how the mood on information change if it changed, like maybe first it was more informative or maybe more videos and now it's unformal and more personal stories. Did you noticed something like that?

From the beginning of protest, it was videos, it was always videos. It was very important part of covering protest. And now also but now the quickest, on Sundays where we have no mobile internet that's why on Sundays we both posted the messages what is going on right now. And then in 20 minutes, we post the video. So it's this how it works. But I don't really see that it changed. Photos

were always for big photo reportages, to see and to enjoy, you know, like great photos. But video, it's quick, what's going on, who beat and who runs where.

Maybe not even that kind of content, but also like the information they share not only people but I mean, what should we do now? What's going to happen? Share lists, share extra information. And maybe in first in the beginning was more videos from the places now it's more like general information.

Now we have it's like stabilized. I know we and some other channel they make like two or three times a day we have we like post in telegram because we have like so many posts, you know, three times a day we have a post like what is the main thing happening? What is the main thing that happened to this hour. I think it's in the morning then it's somewhere in the middle of the day and then in the evening we post or even even more and this is new I would say. It developed like one month or two months ago, it's, it's because of this, you know, of so many information, of so many posts in telegram. Seven or five months ago we we didn't have so many messages in in Telegram, of course. We didn't need to, to post this what main happened. Yeah, this is the change.

Wondering also, aren't you scared that after this, people won't want to leave social media as their main information source, as their media source?

It's okay. I mean, I'm not scared. I mean, as long as they read us on our Facebook page or on our telegram channel, it doesn't matter. It's for me, it's completely doesn't matter if they read us on our website, or they see us in television or they see us on YouTube. It's, it's completely, I don't know, it's okay for me when we are in social media. I don't see here actually the problem. The problem could be when they read, for example, only Nexta. Or only some bloggers and not independent news. This is the problem.

You notice that people are still choosing to read media, telegram channels more than they are choosing to read any other channels, which is not with a checked and filtered information. Right?

I would I I'm not sure. Because Nexta has like, now it's not two millions because he had right now it's less like 1,800,000 people, but almost 2 million. It's already too much. But I'm can't say that they what is my preference. What I definitely would say, we have many readers and we have many users. I mean, for me, it's okay.

But you're not scared that social media damages the quality of journalism.

There is the the bloggers but the journalists, the media, they don't change. It's it's, it doesn't matter which platform it is. If it is the paper or it is in telegram, they write almost the same but in other you know, probably just less words. But they do the same work. You know, they do the same work. For paper or for telegram it's the journal that there and then but of course. Now for example, in telegram I completely understand that we are not competing not only competing with another media with another journalist we're also competing with the bloggers and with Nexta and with other bloggers I completely understand this for example, but we're and we're also competing competing for users but if you read for example Nexta or or other bloggers you would understand it's not journalism, and people reading it and they are also getting it. I mean, they understand it also, it's a personal statement for some kind of people. It's not the work of journalists, I think they understand this also. And when they want to read some bloggers, they read them, but when they want to read, like normal news, they go to news website.

Summary

This master thesis explores the relationship between social media and journalists in the context of the Belarusian post-electoral protests of 2020. The goal is to understand the view of professional journalists regarding social media and how they interact with it in the context of an undemocratic regime, and the new challenges that this relationship creates.

Existing literature focused on how journalists from western democracies use social media, and on how journalists from authoritarian countries see their role within their society. Research on the use of social media by journalists in an authoritarian context was scarce, giving a basis for this thesis to exist. Authors noticed that the appearance of social media changed how journalists work and that the emerging role of gatewatcher brought new challenges.

The goal is to answer the question “how Belarusian journalists perceive that new role, which challenges do they face, and what was their relationship with social media while covering Belarus protests?”.

The initial tasks were to define the normative role of journalists, the specificities of citizen journalism, the challenges raised by social media, and the advantages it offers. A questionnaire was elaborated using existing literature on the relationship between social media and journalists, the definition of the normative role of the journalist, the specificities of social media, and extra questions focused on the functional coverage of the protests. Based on the most important aspects of the research, an in-depth analysis of the interviews was carried out.

The interviews were semi-structured. Questions were open and closed for journalists to give their insights and practices, as well as formulate their opinion on specific issues. A sample of twelve journalists was composed, separated into two groups. Half of them were Belarusian journalists, three reporters working for independent media, and three freelancers that covered the protests for local or foreign media. The other half was made of Lithuanian foreign news reporters. Interviewing both Lithuanian and Belarusian journalists helped in highlighting two contrasting aspects: the differences of social media practices whether they worked in the field or in a newsroom, and the particularities of journalistic work in a democratic or an authoritarian country. Interviews were carried out in Lithuanian, English, and Russian.

Research showed that the main differences were not only the channels chosen by either Lithuanian or Belarusian journalists but also their purpose. Regarding the use of social media, journalists perceived that their role not only as gatewatchers but also as gatekeepers became more important, with their tasks not limited to filtering information for the audience, but also bring insights, analysis, comments, and control the flow of information.

While Lithuanian journalists did identify Telegram as the most important platform during Belarus protests, they did not use it directly to carry out their journalistic work but only to keep track of the events in a passive way. For their material, they mostly relied on the curating work of Belarusian journalists on Twitter. Both groups praised the work of channel moderators, who selected trustworthy information.

Belarusian journalists relied on Telegram as their main social media platform in order to find material, reach out to sources, and spread their content to their audience. If in the new era of information, professional journalists are usually presented as competing with citizen journalists and bloggers, the context of civilian unrest forced them to collaborate in synergy.